

Autogeen

NÕUKOGUDE KULTUUR

APRILL 1941

S I S U

N. TIMSON: 1. mai viiekümne esimene aastapäev — artikkel ●
O. MIKIVER: Uuteks võitudeks — luuletus ● R. KANGRO-
POOL: Stalini preemiad — kirjutus ● I. LAABAN: Ood
1. maiks — luuletus ● Bolševistliku ajakirjanduse päev —
artikkel ● K. L.: Ettevalmistused Punaarmeele astumiseks —
artikkel ● S. SNETOV: Lenin-Stalin rahvuslikust kultuurist —
artikkel ● M. MITIN: Dialektiline materialism — marksistlik-
leninliku partei maailmavaade — artikkel (järg) ● O. RÖDALI:
Mõtteid kultuuritööst massidega ühenduses töötava rahva
pukseaja veetmisega suvel — artikkel ● O. R.: „Libahunt“
ja Moskva kunstidekaad — arvustus ● A. LEINJÄRV: Rahva-
raamatukogunduse päevaülesandeist — artikkel ● A. JOO-
NAS: Ennenõukogudeaegsed eesti tõlked marksismi klassi-
kuist — artikkel ● G. SOTSILOVSKY: Likvideerime kirja-
oskamatuset isetegevas teatris — kirjutus ● A. LEINJÄRV:
Teatmetööst rahvamajades ja raamatukogudes — artikkel ●
PEN: 1. mai — konsultatsioon poliitharidustöölisele ● O. R.:
325 a. Shakespeare'i surmast ● HAT: Tähtsad otsused põllu-
majanduse alal ● E. W. Kolmas stalinlik viisaastak ● J. SINI-
MÄE: Häda luulega — artikkel ● I.: Kultuuritöö massidega
Leningradis — kirjutus ● NSVL Teaduste Akadeemia 1940 ●
Vene teatrikunst vanim kolle ● Uusi andmeid Lermontovi
mõrvmisest ● Sergei Prokofjev 50-a. ● Leedu võttis vastu
võistluse tingimused ● Kehakultuuri alal valmistatakse su-
veks ● Lektoriumi suvetöö plaan ● Tartu linnaraamatukogu
tegevus ● Arvukalt kontserte suvel ● Lektoriumid Tallinnas
ja Tartus alustasid tööd ● Muuseumid suvel ● H. KÖRVITS:
Ansambel — kunst rahvale — arvustus ● Kalendaarium —

MAI 1941.

Nõukogude Kultuur

HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAADI JA AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU KULTUURI JA POLIITHARIDUSE AJAKIRI

1941 II AASTAKÄIK Nr. 4

1. mai viiekümne esimene aastapäev

NSVL JA KAPITALISTLIK MAAILM.

1. mai on töörahva suur rahvusvaheline püha, maailmaproletariaadi revolutsiooniliste jõudude lahingulise ülevaatuse päev.

1. mai 51. aastapäeval pühitseb õnnelik Nõukogude rahvas vabalt ja rõõmsalt seda suurt päeva, demonstreerides maailma ajaloolisi võitlusi kommunismi eest.

Nõukogude Liidu rahvad võtavad 1. mai vastu võitnud sotsialismi olukorras. Meie maal on juba põhiliselt üles ehitatud sotsialism, kommunismi esimene faas. Nõukogude Liit on astunud uude arenemisjärku, klassideta sotsialistliku ühiskonna ehituse lõpuleviimise ja sotsialismilt kommunismile järk-järgulise ülemineku ajajärku. Asja oma töö lõpetanud XVIII üleliiduline partei konverents märkis oma otsustes ära võitluste meie kodumaa võimsuse edasise kindlustamise eest ja meie kommunismile edasiliikumise peajoone.

1941. aasta 1. mail demonstreerivad NSVL töötajad veelkord kogu maailma ees oma võimsat kõlbelis-poliitilist ühtsust, oma tulist nõukogude patriotismi ja koondumist Lenini-Stalini partei ümber.

Suur Nõukogude rahvas demonstreerib oma valmisolekut võitluseks kolmanda viis-aastaku-plaani võiduka täitmise ja NSVL majandusliku põhiülesande teostamise eest, s. o. — majanduslikus suhtes Euroopa peamistele kapitalistlikele riikidele ja USA-le lähema 10—15 aasta jooksul järele jõuda ja nende tase ületada.

Piiri taga mõõdub 1. mai kogu maailma proletariaadi ja töörahva revolutsiooniliste jõudude mobilisatsiooni loosungi all võitluseks kapitalistliku korra vastu — orjuse, rõhumise, viletsuse ja nälja vastu, võitluseks imperialistliku sõja vastu.

Kapitalistlikud maad laskuvad üha enam imperialistliku sõja keerisesse. Miljonid inimesed kannatavad ennekuulmatuid vintsutusi, elavad mõttetut huku alalise ähvarduse all.

Kapitalism takerdub üha enam teda lõhestavasse vastuoludesse, ta otsib väljapääsu neist vastuoludest veristes sõdades, uues maailma jagamises. Kahurimürin kolmel mandril kostab nagu ajaloo kohtuotsus kapitalistlikule korrale, mis kihutab inimkonna vastastikusele üksteise hävitamisele.

TEINE IMPERIALISTLIK SÕDA JA TÖÖTAJATE OLUKORD KAPITALISTLIKES MAADES.

Juba kolmandat aastat on käimas imperialistlik sõda Euroopas, Aasia mandril puhkes ta veelgi varem. Imperialistlikku sõtta on kistud kümned rahvad, maailma kaart on muutunud.

Kapitalistlike maade rahvad kannatavad millegagi võrreldamatut puudust. Nad peavad kandma rasket sõjakoormat. Toitlustamisraskused, üle jõu käivad maksud, kõige julmem ekspluateerimine, poliitiline õigusetus ja lõppeks loendamatud inim-

ohvrid — seesugune on käesoleval ajal töötajate osa kapitalistlikes maades. Imperialistliku sõja tulekahju haarab aga järjest uusi maid. Praegu käimasoleva sõja isearaus seisab selles, et ta rinded järsult erinevad rinnetest, mis olid esimeses imperialistlikus maailmasõjas. Pole enam positsioonisõda endisel kujul, sõda käib kuival maal, merel ja peamiselt õhus. Kuid sõda annab ennast tunda mitte ainult sõjavägedele, vaid riikidele tervikuna. Sõjaohete elab üle mitte ainult sõdur rindel, vaid samuti kõigi linnade ja asustatud kohtade elanikkond, kes päevast päeva elab üle pommitamisi õhuringkudel.

Sõja tähe all elavad mitte ainult sõdivate riikide, vaid ka paljude teiste kapitalistlike maade rahvad, kes ei ole veel sõtta kistud.

Mitte kunagi pärast 1914.—1918. aasta imperialistlikku maailmasõda pole sõdivate maade rahvad kannatanud selliseid vintsutusi ja viletsusi kui praeguses, teises imperialistlikus sõjas.

Kogu inimkonna ees avaneb üha selgemini maailma uue jagamise pärast vallandunud uue järjekordse imperialistide heitluse ülekohtune, rööv-iseloom. Kogu inimkonna ees avaneb üha selgemini sotsiaaldemokraatlike palgasulaste, II Internatsionaali parteide kodanlike liidrite reetmine. Nad valmistasid ette sõda, jutlustasid „rahvuslikku ühinemist“ finantskapitali reaktsiooniliste klikkidega. Nad kiusasid taga kommuniste, kes paljastasid vandenõusid üldise rahu ja Nõukogude Liidu vastu. Nad heitsid parimaid töölisi vanglasse protestide pärast sõja vastu ja panid kehtima julmad seadused, mis karistasid sunnitöö ja surmanuhtlusega agitatsiooni eest uue tapatalgu vastu. Ning tänapäeval me näeme läbi ja läbi pehkinud, elavalt mädaneva II Internatsionaali täielikku lagunemist. Töölised näevad nende kapitalistlike agentide süütut nägu, kes on end häbimärganud äraandmise ja reetmisega.

Suur on arve, mille esitavad töötajad sõja süüdlastele ja imperialistlike sõdasid tekitavale kapitalistlikule korrale.

Selle arve esitavad lesed, kes on kaotanud mehe, lapsed, kes on kaotanud oma isa ja vennad. Selle arve esitavad haiged ja verises tapatalgu sandikstehtud. See arve suureneb iga päevaga üha uute nimekirjadega, kuhu on kantud õhurünnakute ohvrid — sügavab tagalas hukkunud naised ja lapsed. Ta täieneb hulgaliste põgenike arvel, kes on kaotanud peavarju, toidu ja igasugused lootused olemasoluks. Selle arve esitavad töölised ja talupojad, kõik kapitalistlike maade töötajad, kuna kõik sõjaraskused lasuvad raske koormana nende õul.

Sõda on kasulik ainult kapitalistidele. Ta toob määratu suurt kasu tehaste omanikele, mis valmistavad kahureid, mürske, lennukeid, autosid. Näiteks said P.-Ameerika Ühendriikide 400 tööstuskompaniid ainult 1940. aasta esimesel poolel 2 miljardit 250 miljonit dollarit kasu, mis tähendab 59-protsendilist suurenemist, võrreldes sama perioodiga möödunud aastal.

Inglismaal said 610 aktsiaseltsi ainult 1940. aasta kolmel esimesel kuul 131 725 000 naelsterlingit kasu. Kõigis kapitalistlikes maades pikeneb tööpäev, kaotatakse pühapäevane ja pühadeaegne puhkus. Selles sõjas lüüa saanud riikides jäävad seisma vabrikud ja tehased, pole tooraineid, kütet, pole turgusid kaupadele. Üha lähemale nihkub kapitalistlikes maades nälg; juba teist aastat on elanikkond üle viidud sõjaaegsele toidunormile, mis muutub iga päevaga ikka napimaks. Toidunormid aina vähenevad. Tšekisüsteem toiduainetele on sisse seatud paljudes riikides.

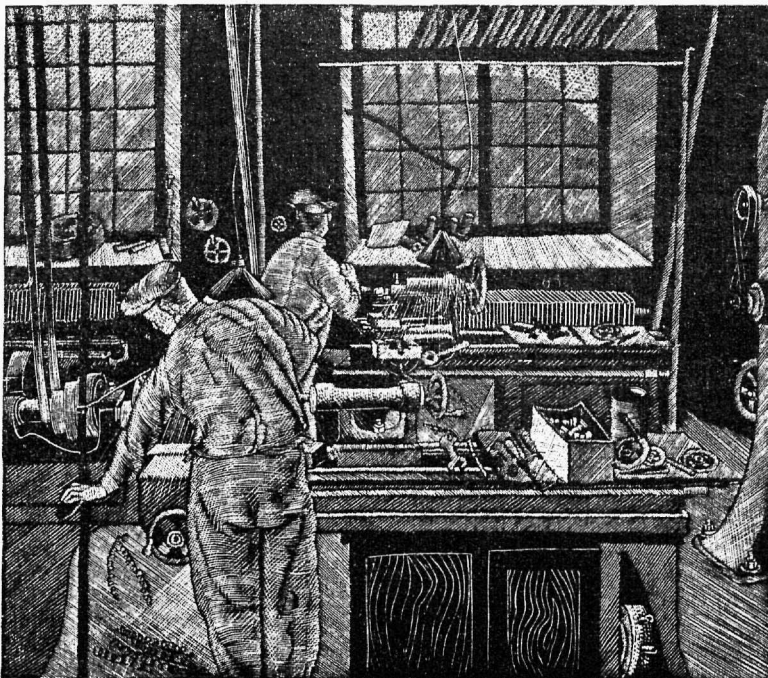
Töölised ja talupojad esitavad endile küsimuse: milleks kannatavad nad kõiki neid piinasid ja vintsutusi, milleks valavad nad verd, kellele on kasulik see imperialistlik sõda?

Vastuse sellele küsimusele annab elu ise. Sõda peetakse kapitalistide huvides, kõik ta raskused aga lasuvad töörahva õul. Et vabastada inimkond imperialistlikust sõjast, tuleb hävitada kord, mis neid tekitab. Sellega ongi seletatav, miks sotsialismi ideed üha enam küpsevad töötavate masside teadvuses. Esimesel mail pöörduvad meie maale armastuse ja lootusega kogu maailma miljonite proletaarlaste ja töötajate mõtted ning tunded.

NSVL TARGA STALINLIKU VALISPOLIITIKA EDU.

Ustav oma rahu ja erapooletuse poliitikale, ei võta Nõukogude Liit sõjast osa. Möödunud aasta oli targa stalinliku välispoliitika suurte võitude aasta, möödunud aastal kindlustas NSVL oma loodepiirid. Rahulikul teel lahendati kauaaegne konflikt NSVL ja Rumeenia vahel Bessaraabia ja Moldaavia ühendamise teel NSVL-ga. Kolmes Balti

Paul Liivak

*Siin töötas sms
M. I. KALININ
Tallima
Raudtee Pea-
tehases*

vabariigis pääsis maksvusele nõukogude võim: Leedu, Läti ja Eesti astusid Nõukogude Liitu. Nõukogude Liidu rahvastik suurenes 23 miljoni inimese võrra. NSVL muutus 16 vabariigi liiduks.

Nõukogude Liit vabastas väikerahvad, kindlustas neile vaba elu, rakendas nad sotsialismi ülesehitustööle ja avas neile laia tee, mis viib kommunismi. Kõik see osutus võimalikuks seetõttu, et NSVL oli muutunud võimsaks riigiks. Nõukogude Läti, Leedu ja Eesti kodanikud kasutavad Staliniiku Konstitutsiooni kõiki hüvesid — õigust tööle, õigust puhkusele ja haridusele.

Uus elu hakkab pulbitsema Baltimaa vabrikuis ja tehaseis, päev-päevalt väheneb tööpuudus, paljudel erialadel ei jätku enam kaadreid, riik võtab endale tööjõureserve organiseeritud ettevõtmistuse. Inimesed, kes esmakordselt tunnetasid loova töö rõõmu, võistlevad, saavad lõõktöolisteks, stahhaanovlasteks.

KASVAB JA TUGEVNEB NSVL MAJANDUSLIK VÕIMSUS.

Kapitalistlike maade majandus, nõrgestatud pikkade kriisiaastate kestel, saab nüüd kohutavaid lööke imperialistliku sõja tõttu.

Nõukogude Liit ei võta sõjast osa, teostades rangelt rahu ja erapooletuse poliitikat. Meil Nõukogude Liidus kestab vääramatult kõigi rahvamajandusharude tõus. Võidukalt teostub kolmas stalinlik viisaastak. Kindlalt asub meie maa lahendamata ülesannet, mille püstitas XVIII bolševikkude partei kongress, jõuda järele ja majanduslikus suhtes mööda minna peamistest kapitalistlikest maadest. Töölise, kolhoosnike, talupoegade ja intelligenti massid töötavad ausalt ja ennastalgavalt üleva patriootilise tundega selleks, et teha oma isamaad veel rikkamaks, veel võimsamaks, et luua tingimusi üleminekuks esimeselt kommunismi faasilt ta kõrgemale faasile, millal ühiskond täiel määral suudab rahuldada igaühe vajadusi kõigi maiste hüvede suhtes. Tööstusele kuulub juhtiv osa NSVL põhilise majandusülesande lahendamisel — ette jõuda tähtsaimast kapitalistlikest maadest malmi, terase, kütte, elektrienergia, masinate ja teiste tootmisvahendite ja tarbeainete tootmises ühe inimese kohta.

UK(b)P XVIII üleliiduline konverents arutas bolševistliku partei majandusliku ja poliitilise töö elulisi küsimusi. Konverents juhtis parteiorganisatsioonide tähelepanu tööstuse kasvu kiirendamise ja parteiorganisatsioonide töö parandamise vajadusele tööstuse ja transpordi alal. Partei konverents otsustas teostada parteiorganisatsioonides põhjaliku ümberorienteerimise tööstuse ja transpordi poole. Parteiorganisatsioonid peavad iga päev süvenema tööstuse ja transpordi töö olemusse, uurima ettevõtete ökonoomikat, õigel ajal avastama puudused vabrikute, tehaste, kaevanduste ja raudteede töös ja need puudused kõrvaldama.

Meie tööstustel lasuvad tänapäeval eriti vastutavad ülesanded ühenduses rahvusvahelise olukorraga — tööstus oli ja on riigi kaitsevõimsuse alus. Seepärast on nüüd eriti vajalik, et kõik puudused, mis seisavad tööstuse ja transpordi edasise tõusu teel, otsustavalt ja kiiresti välja juuritaks. Seesuguseid puudusi aga oli ja on küllalt.

Bolševistliku leppimatusega arvustati parteikonverentsil väärnähtusi. Konverents mõõdus nõudlikkuse suurendamise tähe all kogu parteilise ja riikliku töö alal.

XVIII parteikonverents juhtis tähelepanu kõigele, mis on vajalik tööstuse, transpordi ja kogu rahvamajanduse arenemistempo kindlustamiseks. Konverents juhtis tähelepanu sellele, et nüüd, kus põhiliselt juba on lahendatud teravilja probleem 7—8 miljardi puuda teravilja saamiseks, on tarvis pöörata parteiorganisatsioonid tööstuse ja transpordi poole. See ei tähenda, nagu tuleks vähendada tähelepanu põllumajandusele, vaid on vaja võrdselt tegelda tööstuse ja põllumajandusega.

Konverents nõuab parteiorganisatsioonelt:

Tõsta vajalikule kõrgusele täitmise kontroll, kusjuures tööülesannete täitmise kontrolli tuleb teostada süstemaatiliselt ja operatiivselt, kindlustades õigeaegse kontrolli kaudu tööülesande täpse täitmise.

On tarvis saavutada käitiste sisseadete, igasuguste varanduste ja materjalide, samuti nende õige kasutamise arvelevõtmise õige korraldus.

Parteiorganisatsioonid peavad viibimatult asuma puhtuse ja elementaarse korra kindlustamisele käitistes, tegema lõpu plaanitusele ja toodangu ebaühtlasele väljalaskmisele ning saavutama tootmisprogrammi igapäevase täitmise varem väljatöötatud graafiku järgi iga käitise poolt ja plaani ning toodangu iga osa järgi.

On tarvis, et tähelepanu keskuses püsiks alati uue tehnika, selle lakkamatu täiendamise, uute masinate, materjalide ja artiklite tootmise omandamise küsimused. On vaja pidada kõige valjemat distsipliini tehnoloogilises protsessis ja kindlustada seega heakvaliteedilise ja komplektsed toodangu väljalaskmise.

Parteiorganisatsioonil tuleb tungida sügavale käitise majanduslikku alasse, igati kindlustada majanduslikku kalkulasiooni, otsustavalt välja juurida pillavus, saavutada toodangu omahinna süstemaatiline alandamine. Likvideerida pehkinud võrdsustamispraktika töötasude alal, saavutades selle, et tükitöö ja preemiade süsteem veel suuremal määral kujuneksid hoovadeks tööviljakuse tõstmisel.

Peab täielikult vabanema põhjuseta töölt puudumistest, pidades meeles, et võitlus tööjõu voolavuse ja põhjuseta töölt puudumistega on mitte parteiorganisatsiooni lühiajaline kampaania, vaid tema alaline mure.

Kogu selle töö peavad parteiorganisatsioonid teostama mitte majanduslikest organist mööda minnes, vaid nende kaudu otsustavalt tugevdades aine juhtimist käitistes, taotledes seda, et käitise direktor oleks täieõimuline juhtija, kes täies ulatuses vastutab ettevõtte seisundi ja korra eest.

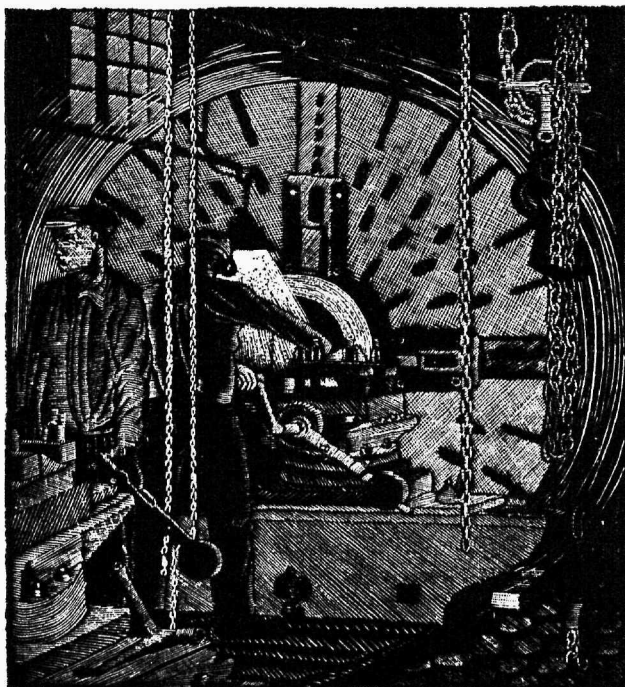
Töö kaardritega kannab paljudel juhtumitel paberlikku, formaalset ilmet, tegeldakse veel puudulikult ja vähe kaardrite tundmaõppimise ja kasvatamisega, on vaja olla kursis sellega, kuidas töötavad põhikaardid, kuidas nad tulevad toime oma kohustustega käitistes. On tarvis õigeaegselt üles tõsta kõlbmatute ja nõrkade, tahtejõuetute, lobisejate ja elavaks tööks mittesobivate töötajate asendamise küsimus: nad tuleb vabastada ja rakendada vähemtähtsatele tööle. Tuleb julgemini edutada juhtivaike kohtadele mitte ainult parteilisi, vaid ka parteituid bolševikke.

Peab väsimatult tõstma ettevõtete tööliste, inseneride ja teenijate poliitilist ja tootmisaktiivsust, mobiliseerides masse tootmisplaanide edukaks täitmiseks.

Peab asja korraldama nii, et 1941. aastal üheski oblastis, üheski linnas ja tööstuskeskuses ei oleks ainsatki mahajäänud käitist.

UK(b)P XVIII üleliiduline konverents võttis vastu rahvamajanduse arendamise plaani 1941. aasta kohta. Plaan lähtub järgmistest põhiülesannetest: 1) kindlustada rahvamajanduse iseseisvus ja sõltumatus kapitalistlikust ümbritsusest, olla sõltumatu

Paul Liivak

FREESIJAD

*M. I. Kalinini nimelises Raud-
tee Tehases*

kapitalistlikust majandusest, eriti metallurgia ja masinaehituse alal; 2) igati arendada sotsialistlikku tootlust rahvamajanduse kõigil aladel; 3) mitte lubada disproportsiooni rahvamajanduses, suurendada ja luua uusi riiklikke reserve.

NSVL tööstuse üldtoodang 1941. aastal tuleb viia 162 miljardi rublani, s. o. suurendada teda 1940. aastaga võrreldes 17—18 prots., masinaehituse toodangu kasvu aga 26 prots., 18 miljonit tonni malmi, 22,4 miljonit tonni terast, 15,8 miljonit tonni valtsmetalli, 191 miljonit tonni sütt, 38 miljonit tonni naftat ja gaasi, 39 miljonit tonni turvast, 2213 uue ettevõtte ehitamine, 7 miljardi 900 miljoni puuda teravilja saamine — need on peamised ülesanded 1941. aastal.

Eesti NSV-s on tööstus ja transport Nõukogude valitsuse ajal organiseeritud sotsialistlikel alustel ja on teinud juba suuri edusamme. On käiku lastud kapitalistide poolt seisma jäetud ettevõtted, likvideeritud põhiliselt tööpuudus, tootmisse kaasa tõmmatud üle 22 000 uue töölise, on kasvanud tööviljakus ettevõtteis, hoogu läinud sotsialistlik võistlus ja stahhaanovlik liikumine. EK(b)P IV kongress asetas kõigile parteiorganisatsioonidele suured ülesanded tööstuse ja transpordi alal. EK(b)P IV kongressi resolutsioonis on kirjutatud: „Võtta kõrvalekaldumatule täitmisele UK(b) Keskkomitee ja NSVL Liidu Rahvakomissaride Nõukogu otsus tööstuse arendamise kohta 1941. aastal, kindlustades põlevkivi tootmise suurendamist võrreldes 1940. aastaga 42 prots. võrra, klaasitööstuse toodangu suurendamist 50 prots. võrra, naha- ja jalatsitööstuse toodangu suurendamist 20 prots. võrra, tekstiiltööstuses kangaste toodangu juurdekasvu 14 milj. meetri võrra, lõnga toodangu juurdekasvu 5 000 tonni võrra, suurendada tsemendi tootmist 13 prots. võrra, telliskivide tootmist 34 prots. võrra, lubja tootmist 67 prots. võrra ja alabastrit tootmist 2 korda.“

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu teise istungjärgu poolt 7. kuni 10. aprillil on vastu võetud Eesti NSV riiklik rahvamajandusplaan ja Eesti NSV riigieelarve. Esimene Nõukogude Eesti aasta eelarve näitab kolossaalset hoogustumist kodanliku Eestiga võrreldes.

Eesti NSV 1941. aasta eelarve, kus tulud on 577,3 milj. rubl. ja kulud on 535,7 milj. rubl., ületab 420 prots. võrra 1939./40. a. kodanliku Eesti eelarve. Tööstuse arendamiseks läheb 1941. aastal 198 miljonit rubla ehk 37,3 prots. eelarve summast.

EK(b)P IV kongress kohustas parteiorganisatsioone lugema peaaesandeks oma töös 1941. aasta plaani kindlat täitmist, produktiooni kvaliteedi tõstmist ja omahinna alandamist, tehnilise normeerimise sisestamist tööstusse, saavutades tööliste maksimaalset hõlmamist tükitööga ja töö produktiivsuse tõstmist NSV Liidu eesrindlike ettevõtete tasemele. Need plaanid on täidetavad vaid sotsialistliku võistluse maksimaalsel arendamisel ja stahhaanovlike töömeetodite rakendamisel tööstuses, transpordis ja põllumajanduses.

NSVL RAHVASTE MATERIAALSE JA KULTUURILISE TASEME EDASISE TÕSTMISE EEST.

XVIII parteikonverents ja EK(b)P IV kongress omistasid oma otsustes erilist tähelepanu NSVL rahvaste materiaalse ja kultuurilise taseme küsimusele.

Rahva sissetuleku, järelkult ühiskondliku rikkuse ja töötajate isikliku tarbimise süstemaatiline kasv on järjest uute tööliste ja talupoegade ning intelligentsi kaadrite tootmise kaasatõmbamise tulemuseks. Organiseeritult valmistatakse ette tööjõu reserve. Töölisklassi arv NSVL-s kasvab aastast aastasse. Tööliste ja teenijate arv, kes töötavad NSVL sotsialistlikes käitistes, ulatub 1941. aastal 32 miljonile inimesele. Eesti NSV-s on tööliste arv 1941. aastal üle 80 000 inimese, 1940. aastaga võrreldes rohkem kui 61-protsendiline juurdekasv. Pärast maareformi sai ENSV-s üle 65 000 maatamehe ja vähese maaga talupoja maatükke või juurdelõikeid. Talupoegadele anti 1940. aastal laenu ja 1941. aastal lisalaenu põllumajandusliku inventari, seemne ja karja soetamiseks. On organiseeritud 25 masina-tractorijaama 330 uue traktoriga. 1941. aastal teostab Nõukogude Eesti töötav talurahvas esmakordselt kevadkülvil kommunistliku partei ja Nõukogude võimu igakülgsel abistamisel ja toetusel. Bolševistlikult läbi viia kevadine külvikampaania ja täita valitsuse kava — tähendab seemendada 1 034 000 ha, s. o. 12 000 ha rohkem kui möödunud aastal. Selle plaani täitmine on kõigi töötavate talupoegade auasjaks. Linna töötav rahvas peab osutama maksimaalset abi talurahvale esimese nõukogulise kevadkülvil kampaania edukal läbiviimisel. NSVL tööliste ja teenijate töötasu fondid suurenevad 1941. aastal 14 miljardi rubla võrra ja moodustavad üle 175 miljardi rubla. Töövõim kasvab 1941. aastal 197 miljardi rublani, mis tähendab 1940. aastaga võrreldes 22,5 miljardi rublalist juurdekasvu. Abinõud laialt tarvitavate esemete ja toiduainete tootmise suurendamiseks kohalikust toorainest peavad andma tuge kohaliku algatusvõime arendamiseks tööstuslike ja tootlustamisressursside täiendavaks suurendamiseks.

Rööbiti ainelise heaolu kasvuga toimub NSVL rahvaste kultuurilise taseme edasine tõus. Assigneeringud sotsiaalkultuurilisteks üritusteks ulatuvad 1941. aastal 47,8 miljardi rublani — 14,6-protsendiline kasv 1940. aastaga võrreldes.

Õppijate arv kõrgemais õppeasutustes ulatub 1941./42. õppeaastal 657 000 inimeseni, s. o. suurenemine 13 prots. võrra 1940. aastaga võrreldes. Eesti NSV-s assigneeritakse 1941. aastal sotsiaalkultuurilisteks tarveteks 269 miljonit rubla ehk 50,7 prots. eelarvest. Tallinnas määratakse elamute ehitamiseks 26 milj. rubla — ehitatakse 40 000 m² elamispinda 5 000 inimese jaoks.

Koolide ja rahvamajade ehitamiseks antakse 17,3 miljonit rubla (kodanlikus Eestis assigneeriti koolimajade ehitamiseks vähem kui 1 miljon rubla). Kunsti, teatri jne. arendamiseks on ette nähtud üle 6 miljoni rubla — see on 1150 prots. rohkem kui kodanlikus Eestis 1939./1940. aastal. See on parim näide sellest, kuidas nõukogude võim arendab vormilt rahvuslikku, sisult sotsialistlikku kultuuri. Eesti kunstidekaadi aktiivne organiseerimine ja läbiviimine Moskvas 1941. aasta sügisel on suureks eksimaks NSVL kultuuririnde kõigi töötajate ees.

Nõukogude võim soodustab teaduse, kultuuri ja tehnika arenemist, mille parimaks tõenduseks on teaduse ja kultuuri inimeste hindamine stalinlike preemiatega.

Bolševikkude partei ja Nõukogude riik teevad tohutut tööd masside kommunistliku kasvutamise alal. Parteiaktiivi ja Nõukogude intelligentsi arvukad kaadrid omandavad Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini revolutsioonilist teooriat, õpivad tundma ühiskonna arengiseadusi. UK(b)P ajaloo lühikursus — see on põhiteadmiste stalinlik entsüklopeedia

marksismi alal. Revolutsioonilisest teoriast ammutavad meie kaadrid orienteerumfsjõudu, perspektiivselgust, kindlust töös, usku meie asja võidusse. Arendame väsimatult edasi meie sotsialistlikku kultuuri, meie teadust ja kunsti, väsimatult kasvatame masse kommunismi vaimus.

NÕUKOGUDE LIIDU KAITSEVÕIMSUSE TUGEVDAMISE EEST.

Pinevas rahvusvahelises olukorras, mis on tulvil ootamatusi, võtame vastu ja saadame mööda 1. mai. 1. mail saadab kogu Nõukogude rahvas palavaid tervitusi oma kallile Punaarmeele ja oma kallile Sõja-Merelaevastikule — sotsialismimaa vapraile valvureile. Nõukogude rahvas ei või ega tohi unustada, et ta elab kapitalistlikus ümbritsuses. Nõukogude Liit ei võta sõjast osa, valjult teostades rahu- ja erapooletuse poliitikat.

Nõukogude rahvas omandab järjekindlalt sõjakunsti, et mistahes hetkel auga asuda sotsialistliku kodumaa kaitsmisele ja osavalt lüüa vaenlast. Olla tugev ja terve, karmas ja karastatud, valmis reipalt kandma kõiki lahinguelu raskusi — selline on Nõukogude inimeste juhtlause.

Suure vaimustusega viiakse läbi massilisi kehakultuurilisi ja riigikaitselisi üritusi, on kasvanud töötava rahva huvi sõjalise ettevalmistuse ja õhukaitse vastu. On tarvis laiaulatuslikumalt korraldada Osoaviahimi kaitseorganisatsioonide tööd ja sinna töötava noorsoo kaasatõmbamist. On vaja jõuda nii kaugele, et iga töötaja omandaks vähemalt ühe sõjalise eriala — laskuri, kuulipilduri, miinipilduri, ratsaväelase, sidemehe, tankisti, lenduri, meremehe, sanitari, parašütisti jne. eriala.

Meie maa edasise edu kindlustamiseks peame alati meeles pidama sms Stalini sõnu, et on vaja kogu meie rahvas hoida mobilisatsioonilises valmisolekus sõjalise kallaletungi hädaohu eest, et mingisugune juhuslikkus ega meie välisvaenlaste mingisugused riikad ei saaks meid ootamatult tabada.

NSVL kaitse huvid peavad kogu meie töös seisma esikohal.

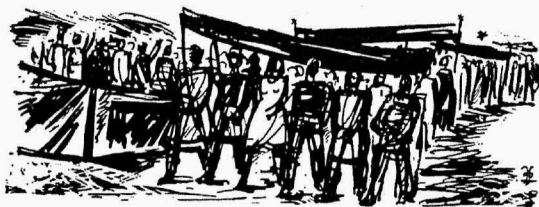
Bolševistlike võitlusloosungite all läheb Nõukogude rahvas 1. mai meelevaldusele. Töölisklass, talurahvas ja nõukogude intelligents on tulvil kindlat tahet võidelda kommunismi uute võitude eest. Nõukogude riigi huvid nõuavad igahelst meist visa tööd, kõrget revolutsioonilist valvsust ja leppimatust kõige vastu, mis takistab meie edasijõudmist.

Sõprus NSVL rahvaste vahel, Nõukogude rahva kõlbelis-poliitiline ühtsus on tagatiseks, et vaenulike olluste igasuguseile sepitsustele sisemaal ja vaenulikele kallale tungidele väljastpoolt antakse armutu vastulööki. Nõukogude võimu lipu all ja toetudes Nõukogude Liidu ajaloolistele kogemustele ning ta võimsale abile, läheme meie lühima ajaga kapitalismilt üle sotsialismile, vältides keerukaid ja raskeid etappe, milliseid omal ajal üle elasid esimesed nõukogude vabariigid. Nõukogude Liit on kõigi maade proletaarlaste löökbrigaad.

Ehitanud üles sotsialistliku ühiskonna, sammub Nõukogude rahvas kindlalt ja kõikumamatult edasi kommunismi võidu poole. Meie teed valgustab Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini revolutsiooniline õpetus. Meid juhib klassiheitlustes äraproovitud ja karastatud bolševikkude partei, meid juhib Stalin — kogu maailma töötava rahva juht ja õpetaja.

Elagu 1. mai — rahvusvahelise proletaaruse solidaarsuse päev, rahvusvahelise proletariaadi revolutsiooniliste jõudude lahingulise ülevaatuse päev! Elagu Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suur võitmatu lipp!

N. TIMSON

Uuteks võitudeks

Mailaul

Kogu töötaval rahval on meelevald
olla täna üks vennalik pere.
Kadund kaelalt meil rõhuja rautatud tald,
laiub rõõm üle mandri ja mere.

Ei ole see looduse pidupäev, vaid
proletaarlane pühitseb Esimest Maid —
päeva, võidet mis tules ja veres.

Võimsalt liigutab meid punalippude lõõm,
ühtseks tundeks seob hulkade kirge;
iga marssija südames valitseb rõõm
valmis tööle ja võitluseks virge!

Samm vägevalt täna neil kajamas,
kes elu on õiglaseks rajamas,
kel tee sihile kindel ja sirge!

Aastakümneid on kordund see ühendav ründ
nõudes jätmatult ohvreid ja tahet.

Oli vaikne, kuid ähvardav-sünge ta sünd:
selles ennustus äikest ja rahet.

Kui Maipäeval marssisid tööliste read,
siis kokkusid rahaga kroonitud pead,
nagu aimates tulevat ahel.

Ja siis tõusidki need, keda rõhuti,
luues ajaloo õilsaima lüli;
vana, kõdunend ühiskond lõhuti,
anti uuele vabanend küli.

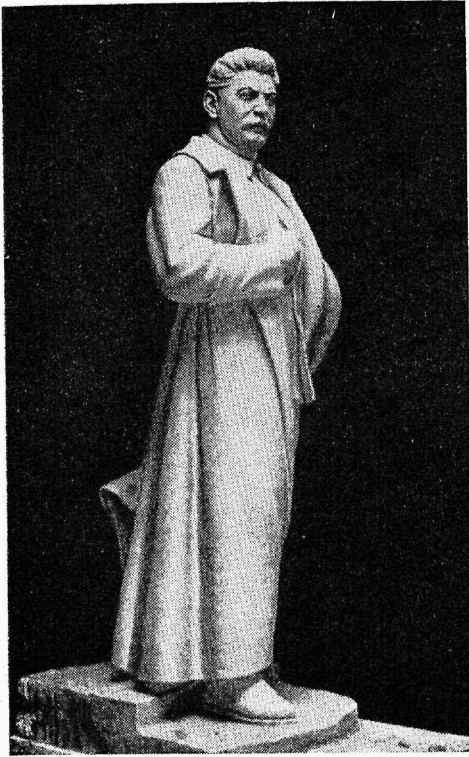
Siis teisiti tunnetas tööline end,
tema võimetust vihast sai võidukas lend,
vabaks looduse rikkuste süli.

Sestap hõiskavad kõik, kellel auasjaks töö,
samas taktis linn, küla ja alev.

Kaugel kestab küll sünge (kuid lühike) öö,
meil on päikene rõõmus ja valem!

Ent pole see looduse pidupäev, vaid
proletaarlane pühitseb Esimest Maid,
uuteks võitudeks koondub me malev!

OLEV MIKIVER

S. D. Merkurov

J. U. STALIN

Stalini preemiad

V arakevadel töid ajalehed pikki teateid ja arutlusi sellest, kuidas NSV Liidu valitsus auhindas Stalini-nimeliste kõrgete preemiatega liidurahvaste parimaid loovaid inimesi teaduse ja tehnika, kirjanduse, kunsti, arhitektuuri, muusika, näitekunsti ja kinokunsti alal. Auhinnatud jagunesid esimese ja teise preemia osalisteks ja neid oli üle suure Liidu väga palju.

Meid huvitab siin mõte, mis kannab seda suurejoonelist tunnustusavaldust loovale vaimule.

Säärasest hulgalisest ja ulatuslikust vaimuinimeste premeerimisest pole me kuulnud varem üheski kodanliku ideoloogiaga riigis.

Kui meilgi kodanlikus minevikus sageli kerkisid üles loova vaimu toetamisvajaduse või auhindamise küsimused, siis osutus see just kui hädakaebe hääleks loovate inimeste majanduslike kibeduste keskelt. See oli hädakell kodanluse võimukandjaile, et vaim hakkab, kui ei saa ainelist tuge. Kui siis jagati toetusi ja preemiaid, tundusid need prundikestena häälitsejate suhu, et võtke ja vaikige! Loov töö vaimuinimeste poolt ei olnud säärase au sees, et valitsus seda isealgatuslikult oleks premeerinud täie rõõmuga. Me mõistame vist kõige selgemini kodanluse suhtumist vaimuinimestesse ja nende kutsumusse, kui tuletan siin meelde, mis arvas üks koorekihtlane A. H. Tammsaarest ta matusepäeval: „Tark inimene, kui kirjutas, kuid elus ei osanud tulutoovamat elukutset valida!”

Kodanlikud võimukandjad ootasid vaimuinimestelt meelsasti heatahtlikku tunnustust, kuid ise ei tunnustanud nad vaimuinimesi kunagi kuigi kõrgelt. Sellest tuligi vastuolu kodanliku seltskonna ja vaimuinimeste vahele: võimetud muuks oma tühastavas ümbruses, need vaimuinimesed — kirjanikud, kunstnikud — muutusid protestivaimulisteks ja nende paremik hoidus võimuringkondadest eemale.

Kodanlikus maailmas ei saanud kontakt valitsusvõimu ja vaimuinimeste vahel olla hea juba sel lihtsal põhjusel, et valitsusvõimul ei olnud sidet rahvahulkade tõelise tahtega, kuna vaimuinimese juurdlev vaim oma olemuselt kuulus ikka rahvale kui kõigi jõudude allikale ja kandjale. Me tajume kõik, „et suured ja sügavad vaimud kõigist rahvustest, kirjanikud, luuletajad, filosoofid, — et nad kõik tõe, õiguse ja õigluse teenistuses seisavad, et nende sulg välja astub rõhutute eest ja rõhujate vastu, vaevate eest ja vaevajate vastu, et esteetik ja eetik nende teostes ühiseks akordiks koonduvad, et nad kõik selle vana ja suure ajaloolise partei liikmed on, kelle lipp inimkonna kõigekülge vabanemise poolt lehvib. Nad ei saa teisiti kui inimest armastada!“ (Ed. Vilde.)

Kui sääraseid mõttekäigud ulatuvad kodanlike valitsusvõimudeni, siis ei saa viimased olla kuigi haaratud neist sõnust, sest need võimud teavad, et nad õitsevad rõhutute vaevast. Hoopis teisiti saab vaimuinimestesse suhtuda tööliste-riigi valitsus, sest et ta on üks oma rahva murede, ihade, tahete ja võitlustega. Palju rohkemgi veel: NSV Liidu pikas sotsialistlikus kogemuses on teostunud vaimuinimeste vaimujõudude suur selektsioon selleks, et rahvast ja rahva tööst kõige otsemalt haaratud vaimuomadused — armastus, rõõm, hooandmine esiplaanile on kerkinud. Seal on inimvaimu keerdkäigud läbi katsutud ja kõrvale jäetud kõik, mis minevikus küll vahest õiglust taotles, kuid käis ekslikke teid. Sellest mõistame, miks NSV Liidu valitsust ja ta vaimutegelasi seob tugev seltsimehelik side ja miks Stalini preemiade määramine tundub otsekui juubeldamisena kõigi nõukogude inimeste osavõtul.

Kui vaatleme premeerimise motive lähemalt, siis näeme, kuidas toonitatakse momenti, et laureaadid on andnud teoseid sellest, kust kargelt helgib kõigi südamesse see võitlusrütm, mis andis ühte pere tunde kõigile liidurahvastele. „Need on teosed inimestest, kelle elu on pühendatud kodumaa enastohverdavale teenimisele, mis kujul see ka avaldub.“ „Need on teosed sellest, kuidas piinatud ja rõhutatud rahvas avas tiivad, et tõusta päikesepaistelitesse kõrgustesse.“

Kunstis saab igavene olla vaid see, mis sinna looja hinge kaudu hoovab rahvahulka südame-sügavusest. Nõukogude Liidu vaimuinimesed elavad ühist elu oma rahvastega, nende meeled on erksad rahvast edasiviivatele jõududele ja selle on nad kui peamomendi pannud oma loomingusse.

Kui küsitakse, milles seisab rahvaste elu, rahvaste ajalugu? Siis võime vastata, et just nende edasiviivate jõudude võitluses, mille nõukogude vaimuinimesed on võtnud oma loomingu alustalaks.

A. M. Gerassimovi maal „Stalin ja Üurošilov Kremliis“ sai esimese järgu preemia.
Laureaat Ü.I. Muhhina töö juures oma ateljees

Nõukogude Liidu premeeritud filmidest: vasakul Stalini laureaat N. K. Simonov nimiosas filmis „Peeter I“. Tagaplaanil Stalini laureaat N. K. Tšerkassov nimiosas filmis „Suworov“. Kirjutusmasina juures kirjanik akadeemik A. N. Tolstoi, kes sai Stalini preemia oma romaani „Peeter I“ eest

Meie pole kahjuks enamikku auhinnatud kirjandusest veel lugeda saanud tõlgete puudumisel, pole kuulnud ka auhinnatud muusikat, pole näinud nende näitlejaid, kuid vähemalt piltidel oleme näinud näit. naislaureaadi skulptor V. T. Muhhina gruppi „Töeline ja kolhoositar“, mis ehtis Nõukogude paviljoni Pariisi rahvusvahelisel näitusel. Me näeme, kuidas selles väljendub Nõukogude rahva edasirühkimise sümbol, tööliste ja talupoja ühteliitumine, mis jõuliselt on nii veenev, et ei saa oletustki tulla selle tõttava jõu katkemisest. Me saame tundmuse, et siin ei kajastata ainult Nõukogude elu, vaid selles teoses elab see elu. Nõukogude vaimuinimene ja Nõukogude rahvas tegutsevad käsikäes ja viivad oma elu õitsengule.

Kui meie tahame sellest Stalini preemiate aktsioonist saada õppetundi, siis õpetab see esmajoones üht: rahvas ja vaimuinimesed, püüdke hoiduda rohkem ühte, kui seda nägime minevikus, püüdke sulada kokku ühiseks tuksuvaks ja tunglevaks jõuks. Vaimuinimene, astu välja oma isoleerituse varjudest, lase maapinnale oma endise luulelennu taevaratsu ja kuulata, juurde, pane tähele, milles väljendub rahva hing — ainult see on elav elu! Töötav naine ja mees, lähene otsemeelselt ja ihates vaimuloomingu juurde ja terita, karasta, rõõmusta selle eesrindlikest omadusist — vaata, see kõik kuulub sulle ja on loodud sinu elu õnneks. Stalini preemiate mõte on vaimu ja töö liitumise toonitamine.

RASMUS KANGRO-POOL

Ood 1. maiks

Kauneim kuudest, oo mai! tervitab jälle sind
suur ja avar ja lai sotsialismimaa —
kelle sulg, kelle käsi
leiaks sellele sõnu küll,

mida näeb tema silm? Hakakem laulma kõik,
ruttu heisakem lipp, et üle piiride
kostaks hõisete kaja,
ütteks kõigile: sääl on hea.

Vend! kes esimest maid kaugel sa võõral maal
pühitseda ei saa — mõtle siis meile ning
usu: teed sulle peagi
näitab valgusse Stalin suur.

Mai! su päikese all punane puhkend roos,
aastaid stalinlik hool, armastushõõguv lemb
teda hoidnud ja kastnud;
püüdnud pureda teda küll

valgekaartlasest uss, reeturist mardikas,
mürgikärbes-trotskist — tühjaks jäi kõik see töö:
õitsed, lõhnad ja helgid,
maailm imetleb sind. Oo lill!

mida kuulutad sa? „Võimas on töölisklass,
leidis Stalini et endale juhiks ta;
suur on Lenin, et seadis
tema endale järglaseks.”

Esimene oo päev! kauneim sel kaunil kuul,
töölisklassi oo päev — pühitse teda nüüd,
süda rõõmuga täida,
läida vaimustus silmis-suus.

ILMAR LAABAN

Bolševistliku ajakirjanduse päev

5. mail pühitsevad NSVL töötajate hulgad bolševistliku ajakirjanduse päeva, mis kõigile teadlikele töötajale on tõeliseks pidupäevaks. Esimene bolševistliku ajakirjanduse päev 5. mail 1914. a. kujunes V. I. Lenini sõnade järgi „marksistlike jõudude loenduspäevaks“. Kogu revolutsioonilise võitluse ja sotsialistliku ülesehitustöö kestel on see päev tähistanud bolševistliku ajakirjanduse sidemete laiendamist ja tugevdamist massidega, ajakirjanduse töö paremaks muutmist, enesekriitika süvendamist.

5. mail 1912. a. ilmus bolševistliku päevalehe „Pravda“ esimene number. Lenini „Iskra“ (hakkas ilmuma 1900. a. detsembris) ja Stalini „Brdzola“ (hakkas ilmuma 1901. aasta septembris) tegid ära määratu suure töö tööliikumise küsimuste selgitamises, hulkade kasvatamises revolutsiooniliseks võitluseks, nende koondamises proletariaadi juhtide Lenini ja Stalini ümber, laialipillatud marksistlike organisatsioonide ühendamiseks üheks parteiks.

Kuid „Iskra“ ja „Brdzola“ olid illegaalsed ajalehed, millest esimest trükiti välismaal ja salaja toimetati Venemaale, teist Taga-Kaukaasias konspiratiivses trükikojas. Peatselt tõusis vajadus ülevenemaalise võitlusorgani järele, milleks sai Lenini juhiste järgi Stalini ja tema võitluskaaslaste poolt 1912. aastal asutatud legaalselt ilmuv päevaleht „Pravda“.

„Pravda“ ümber koondus kohe kogu revolutsiooniline tööliikond. Kui tsaarivalitsus tahtis töölisajalehte majanduslike surveabinõude, suurte rahatrahvidega surmata, siis panid töölised raha kokku trahvide tasumiseks ja „Pravda“ võis edasi ilmuda. Kahe ja poole aasta jooksul sulges tsaarivalitsus „Pravda“ kaheksa korda.

Selles tööliikonna võitluses oma ajalehe olemasolu eest tekkis ka töölisajakirjanduse päeva idee. „Pravda“ ilmumahakkamise teisel aastapäeval, 5. mail 1914. a., peeti esimene selline päev, mille äärmiselt suur edu põhjustas V. I. Lenini tunnustava hinnangu sellele üritusele.

Sellest ajast peale muutus 5. mai traditsiooniliseks bolševistliku ajakirjanduse päevaks. Bolševike partei XI kongress 1922. a. märtsikuus kinnitas bolševistliku ajakirjanduse päeva iga-aastase pühitsemise.

Bolševistliku ajakirjanduse edusammud on määratu suured. Tsaariaegsel Venemaal ilmus 1913. a. ainult 859 ajalehte ühekordse tiraažiga umbes 2729 000 eksemplari. Nõuk. Liidus ilmus 1939. a. jaanuaris umbes 9 tuhat ajalehte ühekorde tiraažiga üle 37 miljoni eksemplari. Ajalehti ilmub Nõuk. Liidus 70 keeles ja raamatuid 111 keeles. Nõuk. Liidu ajakirjanduse üldtiraažis omab rahvuslik ajakirjandus tähtsat kohta.

„Ajaleht on mitte ainult kollektiivne propagandist ja kollektiivne agitaator, vaid samuti ka kollektiivne organisaator,“ ütles V. I. Lenin, põhjendades „Iskra“ asutamise vajadust. Seltsimees Stalin ütles, et bolševistlik ajakirjandus on „... meie partei kõige teravam ja kõige tugevam tööriist“. „... ajakirjandus on ainsaks vahendiks, mille abil partei iga päev, igal tunnil kõneleb töölisklassiga temale tarvilikus, omas keeles.“

Bolševistliku ajakirjanduse osa partei ajaloo os ülisuur. Ta oli töölisklassi ja tema partei teravaks relvaks võitluses isevalitsusliku korra, kapitalismi ja oportunistlike voolude vastu. Pärast suurt sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni on bolševistlik ajakirjandus organiseerinud hulkasid sotsialismi ülesehitamiseks ja vaimustab neid üles ehitama kommunistlikku ühiskonda.

Eriti tähtsat osa etendab bolševistlik ajakirjandus marksismi-leninismi propaganda alal. Ajakirjanduse ülesannetest sel alal ütleb UK(b)P KK järgmist:

„Marksismi-leninismi propagandas peab peamise ja otsustava relvana esinema ajakirjandus — ajakirjad, ajalehed, brošüürid — aga suusõnaline propaganda peab asuma abistaval kohal. Ajaleht annab võimaluse selle või teise tõe muuta kõigi omanduseks, seepärast on ta tugevam suusõnalisest propagandast...“

Seepärast UK(b)P KK otsustas: „Likvideerida ajakirjanduse kui marksismi-leninismi tähtsaima relva ja üleliidulise propaganda tribüüni tähtsuse alahindamine.“ (UK(b)PKK 1938. a. 14. nov. määrus „UK(b)P ajaloo lühikursuse“ ilmumise puhul.)

Ettevalmistused Punaarmeele astumiseks

Käesoleval aastal astuvad eesti noormehed Nõukogude Liidu kodanikena Töölise-Talupoegade Punaarmeele. Et riigikaitse nõuab igalt sotsialismimaa kodanikult rohkesti vastavaid eeldusi, siis on organiseeritud kõigile kutsealustele laiaulatuslik ettevalmistus Punaarmeele astumiseks. Vastav tegevus haarab mitmekülgeid alasid: üldhariduslikku, poliitilist, riigikaitse, sportlikku ja tervislikku ettevalmistamist, kusjuures on rakendunud vastavad asutused ja poliithariduslikud organisatsioonid.

15. aprillist kuni 15. maini s. a. teostub kõigis suuremates linnades ja maakondades kutsealuste sissekirjutamine, mis ühtlasi on ka tähtsaks kutsealuste ettevalmistamise avalduseks. Kuid kõige tähtsam on see, et sel puhul selguvad konkreetsetel need vajadused, mis on tarvis Punaarmeele astumise puhul tehtavas ettevalmistustöös kindlasti silmas pidada ja korraldada.

Punktid, kus teostub kutsealuste sissekirjutamine, on kõigiti vastavalt sisse seatud, et neil päevil, millal kutsealused seal viibivad, nad võiksid lähemalt tutvuda Punaarmee korraldusega ja riigikaitse vajadust ning mõtet selgitavate avaldustega, punaarmeele, eesrindlike kultuuritöölisega jne., kes aitavad teha vajalikku selgitustööd. Kutsealuste sissekirjutamise päevad kujunevad kõigile kutsealustele tähtsaks ja meeldejäävaks sündmuseks. Nende kultuuriliste ja poliithariduslike ülesannete täitmiseks aitavad kohalikud rahvahariduse osakonnad ja poliithariduslikud asutused kõigiti kaasa. Peale kaastöö kõnesoleva selgitustöö organiseerimisel rahvahariduse osakondade poolt võtavad kutsealuste sissekirjutamispunktide tööst osa vilunud pedagoogid, kes teevad kindlaks nende kutsealuste haridusliku taseme, kel ei ole esitada vastavat haridustunnistust. Need katsed on vajalikud selleks, et oleks võimalik täiendushariduse korraldamisel arvesse võtta kõiki, kes seda vajavad.

Kutsealuste kodanike ettevalmistamisel on üheks tähtsamaks ülesandeks vene keele õpetuse korraldamine, kuna nooremad kodanikud vene keelt peaaegu sugugi ei oska. Vene keele oskus aga on suure poliitilise ja ühiskondliku tähtsusega.

Vene keele õpetuse läbiviimiseks on organiseeritud üle riigi kutsealustele kursuspunktide võrk. Kursuspunktidenä, missuguseid on kokku üle 900, kasutatakse peaaegu eranditult koole, kusjuures õppejõududena enamikus on rakendunud vene keelt oskavad koolide õppejõud. Saadud andmetel võtavad kutsealused õppetööst osa suureprotsendiliselt: Tallinnas 96 prots., Narvas 100 prots., Tartus 98 prots., Pärnus 88 prots., Harjumaal 100 prots., Virumaal 85 prots., Järvamaal 98 prots., Läänemaal 100 prots., Saaremaal 99 prots., Pärnumaal 94 prots., Viljandimaal 100 prots., Tartumaal 89 prots., Valgamaal 86 prots., Võrumaal 100 prots., Petserimaal 94 protsenti.

Neist arvudest nähtub, et kõigis maakondades ei ole kursustest osavõtt kutsealuste poolt võrdne. Ka tuleb kohtadel mõnel pool ette puudumisi, mis takistab õppetöö edukat läbiviimist. Et seesugused nähtused kaoks, on tarvilik igal pool teha intensiivset ja mõjuvat selgitustööd selleks, et kõik kutsealused võtaksid järjekindlalt ja korralikult kursusrühmade tööst osa.

Neile kutsealustele, kelle üldine haridustase on puudulik, korraldatakse ka üldhariduslikku ettevalmistust kuni 4-kl. algkooli kursuse ulatuses. Et aga kirjaoskamatuid ja vähese kirjaoskusega kutsealuseid üldiselt on kohtadel vaid üksikuid, siis ei ole nende jaoks korraldatud eri kursusrühmi, vaid nende üldhariduslikuks täiendamiseks kasutatakse sotsiaalse ühistöö avaldusvormi. Selleks aitavad kaasa kohalikud koolid, võttes kõnesolevaid kutsealused oma hoole alla, korraldades neile õpetust ning kontrollides vajalike teadmiste-õskuste omandamist.

Suurt tähtsust omab kutsealuste ettevalmistamisel nende juures tehtav poliitiline selgitustöö. Siin on tähtis ülesanne täita eeskätt kohalikel ELKNU algorganisatsioonidel, rahvamajadel ja teistel poliithariduslikel asutusil ning organisatsioonidel.

Peale ettevalmistuse üldhariduslikul, poliitilisel ja vene keele alal on kutsealuste ettevalmistuse töös rida ülesandeid puht-sõjaliste õppuste, gaasikaitse, Punase Risti ja kehakasvatuse alal, missuguseid ülesandeid arendavad Osoaviahimi, Kehakultuuri- ja Spordikomitee, Punane Rist jt.

*Kutsealused õpivad vene keelt Pelgulinna koolimajas Tallinnas.
Tunnis viibib kontrollijana polkovnik Ljussin*

Kogu Punaarmeele astuvate kodanike ettevalmistamise töös on välja kuulutatud sotsialistlik võistlus, mis teostub kõigis maakondades ja linnades ning kõigis kursuspunktides. Peale seesmise võistluse on Eesti NSV sotsialistlikus võistluses Läti ja Leedu NSV-ga.

Et sotsialistlik võistlus annaks kõigiti häid tulemusi, tuleb kõigis maakondades ja linnades, kõigis kursuspunktides korraldada järjekindlat ja süstemaatilist tööd ning pidada tööpäevikut selle arvestamiseks. Igale kutsealusele selgitatakse võistluse mõtet ja selles ettenähtud iga nõuet ja võistluslepingu punkti.

K. L.

Lenin-Stalin rahvuslikust kultuurist

1.

Lenini-Stalini partei suurimaks võiduks on mitmerahvuselise riigi loomine, mis rajatud Nõukogude Liidu rahvaste lahutamatu sõprusele.

Nõukogude võim bolševikkude partei ja targa juhi ning õpetaja sms Stalini juhtimisel hävitas jäädavalt rahvusliku surve ja ebavõrdsuse.

Tänu leninlik-stalinlikule rahvuspoliitikale kadus Nõukogude Liidu rahvaste vastastikune usaldamatus ja arenes vastastikuse sõpruse ja vennaliku koostöö tunne ühises paljude rahvaste riigi süsteemis.

Nõukogude maa rahvaste monoliitne sõprus on meie kodumaa võitmatuse tagatiseks. „NSVL rahvaste sõprus,“ ütles sms Stalin Tadžiki ja Turkmeeni kolhoosnikkude nõupidamisel, „on suur ja tõsine saavutus. Kuni see sõprus püsib, on meie maa rahvad vabad ja võitmatud. Keegi ei kohuta meid, ei sisemised ega välised vaenlased, kuni see sõprus elab ja kosub. Kas võite selles kahelda, seltsimehed?“ (Lenin ja Stalin. Tööde kogu UK(b)P ajaloo tundmaõppimiseks. III k., lk. 660).

2.

Kapitalism edendas oma arenemise algastmes rahvuslikku kultuuri tootlike jõudude kogumise sihiga. Kodanlus võitles sel ajal rahvusliku ühinemise loosungi all feodaalse suletuse vastu eesmärgiga luua endale maailmaturge ja suurt kontsentreeritud tööstust.

Tükeldatud feodaalsete majandite asemele tekkiisid üksikud rahvuslikud riigid. See oli rahvaste kujunemise periood.

Kodanlus tõi sel ajal esile oma ideoloogid, moodustas intelligentsi, kes töötas oma klassi huvides.

Kodanlikus ühiskonnas oli proletariaat rõhutatud klass, kes ei saanud kasutada oma kätega loodud materiaalseid väärtusi. Seetõttu ta ei saanud luua oma kultuuri.

Kui kodanlus oma arenemise koidikul levitas rahvuslikku kultuuri oma riikide tugevdamiseks ja võitluseks feodaalse killunemise vastu, siis tolle arenemise loojangul, imperialismiajastul, kodanlus tõstis rahvuslikud loosungid esile selleks, et mürgitada tööliisi natsionalismi mürgiga ja neid siis imperialistlikes sõdades „kodumaa“, „rahvuse“ nimel saata üksteist tapma.

Lenin ja Stalin rõhutasid alati rahvusliku kultuuri klassiiseloому ja vaatlesid seda konkreetselt-ajalooliselt ühiskondliku arenemise eri perioodide taustal.

Lenin ja Stalin käsitlesid rahvuslikku küsimust alati partei ja töölisklassi poliitiliste ülesannete seisukohast. Nad vaatlesid seda mitte eraldi, vaid koos proletaarse revolutsiooni küsimusega ja allutasid ta peamisele — võitlusele töölisklassi vabanemise eest ekspluatatsioonist ja proletariaadi diktatuuri eest.

Lenin ja Stalin õpetasid, et kapitalistliku korra juures on rahvuslikku vormi kandev kultuur olemuselt ja sisult kodanlik, rikastele loodud kultuur. Ta siht on kaitsta ekspluatatsiooniteerijate klassi huve. Ta toitub šovinismist ja põlgusest väikeste rahvaste vastu.

Need on põhjused, miks Lenin ja Stalin otsustavalt üles astusid rahvusliku kultuuri loosungite vastu kapitalistlikes elutingimustes.

Bolševikkude partei, esitades marksistliku programmi rahvusküsimuse kohta, milles anti rahvastele õigus enesemääramiseks kuni riikide kujundamiseni, pidas aga otsustavat võitlust menševikkude ja Bundi (juudi sotsiaal-demokraatlik liit) eesmärkide vastu, milles kaitsiti loosungit rahvuslikust kultuurist kapitalistliku korra juures.

Menševikkude-bundlaste rahvusküsimuste programm, mille nad laenasid Austria sotsiaal-demokraatidelt (O. Bauerilt), sisaldas üksikutele rahvastele „kultuur-rahvusliku autonoomia“ nõudmise.

Paljastades „kultuur-rahvusliku autonoomia“ loosungi kodanlik-rahvuslikku sisu, näitasid Lenin ja Stalin, et see loosung on vastuolus marksistliku internatsionalismi ja partei peamise ülesandega — ühendada kõigist rahvustest proletariaat võitluseks kapitalismi vastu.

Stseen 3-nda
vaatuse lõpust:
„Kubjas haarab
Tiina järele“ —
dekaadi-
näidendist
„Libahunt“
(A. Kitzberg)

Kõigi rahvuste proletariaadi ühendamise asemel aitas menševikkude-bundlaste programm kodanlusel mürgitada töölisi natsionalismi mürgiga ja süüdata rahvaste vahel kodanlikku šovinismi ning rahvuslikku vaenu.

Bundi programmis näeme eelkõige rahvusliku kultuuri eraldamist ühiskonna klassipoliitikast ja klassivõitlusest. Bund eraldas kooliala, mis asus nagu väljaspool kodanlikku ühiskonnas toimuvat klassivõitlust.

Sms Stalin paljastas oma 1913. aastal kirjutatud töös „Marxism ja rahvusküsimus“ loosungi „kultuur-rahvusliku autonoomia“ kodanlik-rahvusliku iseloomu ja näitas, et proletariaat ei või saavutada oma vabanemist reformistlikul teel kooli või kultuuriliste asutuste kaudu.

Ainult ekspluateeriva riigikorra kukutamise kaudu vabaneb proletariaat ka rahvuslikust survest ja ainult siis muutuvad kool ja kultuurilised asutused töötava rahva töölisteks kultuuri taimelavadeks.

Arvustades Bundi programmi näitas Lenin, et loosung „kultuur-rahvuslik autonoomia“ on kaval kodanliku natsionalismi sissetoomine töölikklassi hulka rahvusliku kultuuri loosungi all.

„Rahvusliku — valgevene, poola, juudi, ukraina jt. — kultuuri nimel,“ kirjutas Lenin, „teevad esmalt mustasajalised ja klerikaalid ning seejärel kõigi rahvuste kodanlus oma reaktsioonilisi ja musti tehinguid.“ (Lenin, Tööde kogu, XVII k., 136. lk.)

Lenin asetab Bundi natsionalismile vastu proletaarse internatsionalismi kapitalistliku korra tingimustes. Astudes rahvusliku kultuuri vastu internatsionalismi nimel üles näitas ta samas, et internatsionalistlikku kultuuri mahuvad kõik demokraatliku ja sotsiaalse kultuuri elemendid.

„Rahvusliku kultuuri loosung on kodanlik (sageli ka mustasajaline-klerikaalne) pettus. Meie loosungiks on demokratismi ja ülemaailmalse töölisliikumise internatsionaalne kultuur,“ kirjutas Lenin 1913. aastal (Tööde kogu, XVII k., lk. 136). Laimates bolševikke, kuulutasid bundlased, nagu oleksid bolševikud „puhta“ rahvusetu kultuuri pooldajad ja eitaksid rahvuslikku kultuuri üldse, tunnustades ainult üldist internatsionaalset kultuuri.

Lenin vastas sellele otseselt:

„Internatsionaalne kultuur ei ole rahvusetu. „Puhast“, rahvusetut kultuuri ei ole olemas. Igal kultuuril on oma rahvuslik vorm. Aga ei ole olemas ka rahvuslikku kultuuri väljaspool klasse, mida nii siiralt kaitsevad bundlased“ (XVII k., lk. 137).

Siin Lenin paljastab rahvusliku kultuuri kodanliku olemuse kapitalistlikus korras, kuid samal ajal räägib elementaarse sotsialistliku kultuuri olemasolust kodanlikus ühiskonnas. Viimase kandjaks on proletariaat ja kõik edumeelsed ühiskonnakihid, kuna selle kultuuri teoreetiliseks aluseks osutub marksism proletariaadi maailmavaatena.

On selge, et kapitalistliku korra juures ei omanud proletariaat võimalusi oma kultuuri loomiseks. Ainult proletaarne revolutsioon loob kõik eeldused töötavate masside kultuuri arenguks.

Lenin tahab eelkõige näha, millist sisu omab rahvuslik kultuur, ja näitab, et kaasaegsete kodanliku ühiskonnaga rahvaste juures tuleb eraldada kahte sisult erinevat rahvuslikku kultuuri.

„On olemas Puriškevitši, Gutškovi ja Struve suurvene kultuur, aga on olemas ka suurvene kultuur, mida iseloomustab Tšernõševski ja Plehhanovi nimi,“ kirjutab Lenin (XVII k., lk. 143).

Menševikud, II Internatsionaali juhid ja kontrrevolutsioonilised trotskistid ennustasid nagu ühest suust, et proletariaat ei või pääseda võimule, kui tal ei jätku kultuursust ja tsiviliseeritust. Ehk kui ta pääseb, siis ei kesta see võim kaua.

Lenin paljastas need väited. Oma kirjutuses „Meie revolutsioonist“ kõneles Lenin menševik Suhhanovile vastulööki andes sellest, et me ei hakanud ootama, kuni proletariaat oma kultuuri loob, vaid haarasime võimu ja alles seejärel alustasime töölisklassi diktatuuri alusel oma sotsialistliku kultuuri loomist ja kultuurilisel ja ökonoomisel alal eesolevatele maadele järelejõudmist.

Sotsialistlikku kultuuri ei saa luua kapitalistliku korra juures. Ainult proletaarne revolutsiooni teel sisseseatud proletariaadi diktatuur loob kõik eeldused sotsialistliku kultuuri arenemiseks. Sellest hoolimata ei looda sotsialistlikku kultuuri äkki, järgmisel päeval pärast revolutsiooni ega kasvatata teda üles kusagil töölikultuuri laboratooriumis vastavate proletaarne kultuuri spetsialistide poolt, vaid ta luuakse revolutsioonilise klassivõitluse teel.

Järelikult on sotsialistlik revolutsioon ja töölisklassi diktatuur proletaarne sotsialistliku kultuuri arenemisel oluliseks eelduseks.

Kui kodanlik kultuur oli kodanluse kultuuriks, mida kasutati masside ideoloogiliseks mõjutamiseks, siis on proletaarne kultuur proletariaadi diktatuuri juures samuti klassivõitluse tugevaimaks frondiks ja allub proletaarne revolutsiooni üldistele ülesannetele, töölisklassi diktatuuri kõvendamisele.

Proletaarne kultuur on oma olemuselt üldinimlik, sest proletariaat on sotsialistliku üldinimliku kultuuri kandja. Käesoleval ajal, mil meie rahvamajandus muutus sotsialistlikuks, mil sotsialism võitis meie maal lõplikult ja jäävalt, peame kogu jõust rõhutama meie kultuuri sotsialistlikku iseloomu, mis avaldub rahvuslikus vormis.

See ei tähenda, et meie kultuur lakkas olemast proletaarne. Selliseid järeldusi me ei saa teha, sest meie ideoloogilisel frondil, nagu kirjanduses, kunstis jne., esinevad veel võõrad mõjud, ja käib võitlus ideoloogilise frondi ideelise puhtuse eest. See on tänapäeva tähtsaim ülesanne.

On arusaadav, et proletaarne või sotsialistlik kultuur on internatsionaalne kultuur ja samal ajal selle kultuuri vorm on meie maal rahvuslik. Ei leidu vähe selliseid segajaid, kes asetasisid järgmise küsimuse: kas võib internatsionaalne proletaarne kultuur olla ühtlasi rahvuslik? Uhtlasi toetutakse Leninile, kes veel kuni imperialistliku sõjani võitles rahvusliku kultuuri loosungi vastu, rääkides selle reaktsioonilisusest.

Kui kapitalistliku korra juures on kaks antagonistlikku kultuuri — kodanlik ja sotsialistlik —, mida kuidagi ei saa kooskõlastada, kuigi nende vorm võib olla rahvuslik, siis proletariaadi diktatuuri ajal ei ole vormilt rahvuslik kultuur vastuolus tema internatsionaalse sotsialistliku sisuga, sest „proletaarne kultuur ei muuda rahvuslikku kultuuri, vaid annab talle sisu ja, vastupidiselt, rahvuslik kultuur ei muuda proletaarset kultuuri, vaid annab talle vormi“. (Stalin. „Marksism ja rahvus- ning asumaade küsimus“. Koguteos, lk. 158).

See asjaolu, et meie kultuur on vormilt rahvuslik, ainult rikastab ta sotsialistlikku ja internatsionaalset sisu.

Sms Stalin kirjutab: „Proletaarne üldinimlik kultuur ei heida ära, vaid soodustab ja toidab rahvuslikku kultuuri, samuti nagu rahvuslik kultuur ei muuda, vaid täiendab ja rikastab üldinimlikku proletaarset kultuuri.“ (Samas, lk. 159.)

Just selles seisab meie kultuuri rikkus, et ta on mitmerahvuseline. Tema avaldub mitmesuguste NSVL rahvaste rahvuslikus vormis. Meie maa sotsialistliku kultuuri ülesehitus toimub rahvusliku kultuuri arenemise alusel. NSVL rahvad valdavad oma emakeeles paremini tehnikat ja kirjanduse ala ning teisi inimkonna poolt loodud teaduslikke saavutusi. Tõsi, sotsialistlik kultuur areneb üksteisest erinevate rahvaste juures erinevas tempos, olenevalt nende ebaühtlasest ökonoomilisest ja kultuurilisest tasemest minevikus.

*

Suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon purustas tsaristliku Venemaa — rahvaste vangla — ja, kuulutades kõik rahvused üheõiguslikeks, lõi tugeva aluse rahvaste loovale isetegevusele ja sõprusele. Bolševikkude partei andis rahvastele õiguse ise otsustada oma saatust ja rahvas otsustas: nad läksid bolševikkude partei juhtimisel nõukogude lipu alla.

Suurt tähtsust omas varem allasurutud Venemaa rahvaste ühendamisel Nõukogude võimu alla ja selle levimisel piirimaadele sms Stalini poolt kirjutatud ja 15. novembril 1917. aastal Lenini ja Stalini poolt allakirjutatuna avaldatud „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon“.

„Venemaa rahvaste õiguste deklaratsiooniga“ kuulutati välja sõprus kõigi rahvaste vahel ja anti rahvastele õigus enesemääramiseks kuni riikliku eraldumiseni ja iseiseisvate vabade riikide kujundamiseni.

Vana imperialistlik väikeste rahvaste rõhumise ja omavaheliste mürgitamine ning veresaunade poliitika oli hävitatud, kuulutati välja kõigi rahvaste uus bolševistlik sõpruse ja vaba arenemise poliitika. „Esmakordselt inimkonna ajaloos tõusid rahvad orjad tõeliselt vabade ja tõeliselt võrdsete rahvaste tasemele, nakatades oma eeskujuga kogu maailma rõhutatud rahvaid“. (Stalin. „Leninismi küsimused“. XI väljaanne, lk. 178.)

Leninlik rahvuspoliitika võitis. Kõik ja igasugused antileninlikud teooriad rahvusküsimuse kohta purustati ja meie omame oma maal täielikku rahvaste sõprust. On tehtud lõpp vanale rahvuslikule vaenule ja usaldamatusele mitmesuguste rahvaste vahel.

Partei seadis oma rahvuspoliitika nurgakiviks ülesande võita eelkõige varem rõhutatud rahvaste usaldus, mida võis saavutada ainult väikeste rahvaste majanduslikule ja kultuurilisele arengule kaasaaitamisega. Nõukogude võim kuulutas mitte ainult kõigi rahvaste üheõiguslust, vaid tegi endale ülesandeks ülemaailmiselt aidata majanduslikus ja kultuurilises arengus mahajäänud rahvaid. NSVL rahvaste omavahelise usaldamatuse likvideerimiseks oli tarvis neid aidata vabaneda feodaal-pärisorjuslikest jäänustest.

Nõukogude võim aitas jalule terve rea rahvusi, kes tsarismi juures olid sõna otseses mõttes väljasuremisel (nentsid, mustlased jt.). Tsarismi toores koloniaalpoliitika jättis järele väga sügavad jäljed. Kapitalism parandas nõukogude võimule kirjaoskamatu, väljasureva, poolkerjusliku elanikkonna. Võib otsekoheselt ütelda, et nõukogude võimu ajal avastati hulk rahvaid, keda revolutsioonini oli käigistatud.

„Sotsialistlik revolutsioon,“ ütles sms Stalin, „ei vähenda, vaid suurendab keelte arvu, sest ta vapustab inimsuse sügavamaid aluseid ja toob nad poliitilisele vaateväljale, äratav uuele elule terve rea rahvusi, kes varem olid tundmatud või vähetuntud“ (Koguteos „Marksism ja rahvus- ning asumaade küsimus“, lk. 158).

Meie piirimaades asuvad vabariigid jõudsid Nõukogude võimu tõttu sotsialismini kapitalistlikku arenemisastet läbi tegemata. See kinnitab leninlikku seisukohta viia mahajäänud rahvad, kelle juures püsivad veel patriarhaalse-sugukondliku korra jäänused, nõukogude korra alusel sotsialismini väljaspool kapitalistlikku arenemisteed.

Lõhestuse ja mahajäävuse tõttu minevikus sündis rahvaste kultuuriline arenemine ebaühtlaselt. Nagu teada, tegid ühed rahvad läbi tööstusliku kapitalismi staadiumi (Ukraina, Valgevene), teised ei omanud kapitalistlikult arenenud eluviise, vaid neil oli säilinud patriarhaalne elukorraldus karjamajanduse alusel (Dagestan, Baškiiri, Tatar) ja ülejäänud rändrahvad hävisid lihtsalt nende ühiskondliku seisukorra tõttu (mustlased, nentsid).

Toome mõningaid näiteid NSVL rahvaste majanduslikust ja kultuurilisest elust. Võtame kasvõi kõige kaugema rahvaste piirkonna äärmises põhjas — Taimõri piirkonna, end. Turuhhani, „hukutava koha“, nagu teda varem nimetati. Tsaristlik valit-

sus tegi sellest piirkonnast maakoha, kuhu saadeti asumisele „parandamatuid“ revolutsioonäre. Nagu teada, tuli seal sms Stalinil revolutsioonilise tegevuse eest 4 aastat asumisel viibida, 1913.—1917. a. olid seal asumisel J. M. Sverdlov ja M. I. Kalinin.

Kui varemalt maateaduse õpperaamatuis seda maad nimetati „asustamata piirkonnaks“, siis on ta nüüd täielikult muutunud. On rajatud tööstuskused, nagu Igarka, Norulsk jt., on asutatud koole, haiglaid, klubisid ja organiseeritud elujõulisi kolhoose. Varemalt oli kogu elanikkond kirjaoskamatu ja kuni Oktoobrirevolutsioonini puudusid koolid täielikult. Alles pärast nõukogude võimu maksmapanekut hakkas koolide arv iga aastaga kasvama. Käesoleval ajal on Taimõri piirkonnas 21 kooli. On olemas rahvuslikud töökaadrid, kes on saanud hariduse, lõpetades kursusi, tehnikume ja parteikoole.

Èhk võtame nentsid, kauge põhja rahva, kes varem hävis, kuid nüüd omab rahvusliku piirkonna, mille elanike arv kasvab iga aastaga. Nentsid, tundrarahvas, teevad nii majanduslikul kui ka kultuurilisel alal suuri edusamme. On arenenud uus tööstus, on ehitatud suur kalakonservikombinaat, lauavabrik, kaks telliskivitehast ja teisi vabrikuid. Praegu saadakse Vorkuti jõe äärest kivisüüt. Pedaagü veerand nentside elanikkonnast õpib tehnikumides, keskkoolides ja nõukogude parteikoolides. On rajatud Nentside Maja, klubid, raamatukogud, kino ja oma kirjandus. Varem oli selles piirkonnas ainult kaks velskrit, nüüd on seal aga 16 arsti.

Kui kodanlikud teoreetikud näitasid igasuguste antropoloogiliste andmete abil, et rändrahvad oma iseloomu kohaselt ei või elada paikset elu, siis neist tõendusist hoolimata me nägime, kuidas meie silme all sündis NSVL rahvaste juures üleminek rändluselt sotsialismile.

Rahvuslikud vabariigid ja oblastid pühitsesid Nõukogude võimu 15- ja 20-aastase kestuse juubeleid. Kõikjal tähistati neid juubeleid suure pidulikkusega, kus demonstreeriti leninlik-stalinliku rahvuspoliitika võitu.

Vladimir Iljitš Lenin näitas 1911. aastal, et Venemaal on kõigest 19—20 prots. kirjaoskajaid, et Venemaa on kultuuriliselt kõige enam laostunud maa. Paljud mittevene rahvusest rahvad olid päris kirjaoskamatud.

Võtame näiteks Keskk-Aasia, kus revolutsioonini oli iga 1000 naise kohta ainult 2 kirjaoskajat, kes suutsid vähe kirjutada ja lugeda. Uzbeki NSV kulutas ainult 1935. a. rahvaharidusele 200 milj. rubla. Tsarism ehitas Uzbekistani territooriumile 50 aasta jooksul 2 gümnaasiumi, Nõukogude võim aga ainult 1935. aasta jooksul 14 sama tüüpi kooli.

Turkmeenia ja Tadžiki kui minevikus mahajäänud maad teevad praegu kultuurilises ülesehitustöös suuri edusamme. Toome näite kirjaoskusest nimetatud maades enne ja nüüd. Kuni Oktoobrirevolutsioonini oli Turkmeeni NSV-s kirjaoskajaid 0,7 prots., Tadžiki NSV-s 0,5 protsenti. 1939. aastal aga olid vastavad arvud Turkmeenias 80 prots. ja Tadžikis üle 71 protsendi.

Nagu näha, oli **nimetatud vabariikides varemalt kirjaoskajaid ainult pool kümneküliku protsenti ja needki eesõigustatud elanikkonnast (vaimulikud, baid, ametnikud).** Käesoleval ajal õpib Kazahhi koolides 1 milj. 100 tuh. inimest.

Kui naeruväärsed näivad praegu kodanlike rahvuslaste jutlused kazahhi rahva iseseisva arenemise võimatusest. Keegi Bukeihhanov, end. Kazahhi kodanliku rahvuspartei liider, jutlustas, et kazahhi rahvas on määratud hukkamisele ja väljasuremisele, tal ei olevat perspektiive arenemiseks seetõttu, et kazahhi leksikonis puuduvat isegi sõna „liikumine“. Nagu teada naeris sms Stalin selle kazahhi rahva kohta levitatud laimu üle. Kodanlike rahvuslaste poliitika sai lüüa, kazahhi rahvas sammub sotsialistlikul teel koos kõigi meie maa rahvastega julgesti edasi.

1940. a. pühitses kazahhi rahvas oma 20-aastase iseseisvuse juubelit. Kazahhi vabariik on rahvahariduse ja kaadrite ettevalmistuse alal saavutanud suuri võite. Kazahhis loetellakse 21 kõrgemat õppeasutust, 116 tehnikumi, 15 mitmesugust teadusliku uurimise instituuti ja NSVL Teaduste Akadeemia osakond. Vabariigis töötab 26 teatrit (neist 14 kazahhi), mida varem ei olnud ühtki. On asutatud filharmonia ja 15 muuseumi.

Järgneb.

V. SNETOV

Dialektiline materialism — marksistlik-leninliku partei maailmavaade

3

II

Ülaltähendatust selgub, missugust määratu suurt tähtsust omab dialektilise meetodi juhendite rakendamine ühiskonnaelu ja ühiskonna ajaloo uurimiseks, ning mis tähtsus on dialektilise materialismi meetodil proletariaadi partei praktilisele tegevusele. „UK(b) ajaloo lühikursuses“ on erakordse selgusega läbi viidud mõte dialektilise materialismi sidemest kommunistliku partei praktilise võitluse ülesannetega. Selles raamatus on suurima järjekindlusega pinguli tõmmatud niit dialektilise materialismi üldistelt juhenditelt klassivõitluse praktilistele küsimustele. „UK(b)P ajaloo lühikursuses“ on erilise jõuga arendatud sisemist sidet, mis marksismi filosoofia ja praktilise revolutsioonilise tegevuse vahel on olemas, on selgitatud, et dialektilisest ja ajaloolisest materialismist õigesti arusaamine ja nende õigesti rakendamine on klassivõitluse praktiliste poliitiliste küsimuste eksimatut lahenduse tingimuseks. Dialektiline materialism on selles raamatus antud mitte lõplike ja tardanud vormeliste kujul, vaid elava revolutsioonilise õpetuse kujul, võitlusjuhendite kujul tegutsemiseks.

„Kuna maailm“ — öeldakse „UK(b)P ajaloo lühikursuses“ — „on katkestamatus liikumises ja arengus, kuna vana kadumine ja uue kasvamine on arengu seadus, siis on selge, et pole enam „vankumatuud“ ühiskondlike kordi, eromanduse ja eksploatatsiooni „igavesi printsipte“, talupoegade mõisnikule ja tööliste kapitalistidele allumise „igavesi ideid“.

Tähendab, kapitalistliku korra saab asendada sotsialistliku korraga, samuti nagu kapitalistlik kord omal ajal asendas feodaalse korra.

Tähendab, tuleb orienteeruda mitte nendele ühiskonnakihtidele, mis enam ei arene, ehkki nad käesoleval momendil kujutavad domineeriva jõu, vaid nendele kihtidele, mis arenevad, millel on tulevik, ehkki nad käesoleval momendil ei kujuta domineerivat jõudu.¹

Nendest juhenditest selgub, et revolutsiooniline partei, toetudes marksistlikule dialektilisele meetodile, võib õigesti märkida enese tegevuse alused, mis on juhitud kapitalistliku korra kukutamisele ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamisele. Need juhendid näitavad tähelepanuväärse selgusega, mispärast kommunismi teoreetiliseks vundamendiks on dialektiline ja ajalooline materialism.

„UK(b)P ajaloo lühikursuses“ on bolševikkude partei revolutsioonilise tegevuse teoreetilised lähtepunktid täpselt formuleeritud. Seal on öeldud:

„Kui aeglaste kvantitatiivsete muutuste üleminek kiireteks ja äkilisteks kvalitatiivseteks muutusteks moodustab arengu seaduse, siis on selge, et revolutsioonilised pöörded, mida panevad toime rõhutatud klassid, on täiesti loomulik ja paratamatu nähtus.

Tähendab, üleminekut kapitalismilt sotsialismile ja töölisklassi vabastamist kapitalistliku rõhumise alt saab teostada mitte aeglaste muutuste teel, mitte reformide teel, vaid ainult kapitalistliku korra kvalitatiivse muutumise teel, revolutsiooni teel.

Tähendab, et poliitikas mitte eksida, peab olema revolutsionäär, aga mitte reformist.

Edasi. Kuna areng toimub seesmiste vastuolude avamise korras, vastandlike jõudude kokkupõrkamises korras nende vastuolude alusel selleks, et neid vastuolusid võita, siis on selge, et proletariaadi klassivõitlus on täiesti loomulik ja paratamatu nähtus.

Tähendab, kapitalistliku korra vastuolusid peab mitte summutama, vaid avama ja lahti harutama, klassivõitlust peab mitte kustutama, vaid lõpule viima.

Tähendab, et poliitikas mitte eksida, on tarvis teostada leppimatut proletaarset klassipoliitikat, mitte aga proletariaadi ja kodanluse huvide harmoonia reformistlikku poliitikat, mitte kapitalismi sotsialismisse „kasvamise“ kokkuleplikku poliitikat.²

Siit selgub, mispärast Lenin ja Stalin korduvalt rääkisid, et dialektika on marksistliku õpetuse revolutsiooniline hing. On loomulik, et see, kes välja astus revolutsioonilise marksismi põhialuste ja dialektilise materialismi vastu, marksismigi tervikuna reetis.

Võitlus marksistlik-leninliku teooria terviku puhtuse eest ja marksistlik-leninliku filosoofia eest käib punase niidina läbi tervest bolševikkude partei ajaloost.

¹ „UK(b)P ajaloo lühikursus“, eestik. väljaanne, 1940. a., lk. 115.

² „UK(b)P ajaloo lühikursus“, eestikeelne väljaanne, 1940., lk. 116.

Bolševikkude partei kui uut tüüpi partei erineb Lääne-Euroopa vanadest oportunistlikest, sotsialistlikest parteidest paljude joonte poolest. Bolševikkude partei üheks põhiliseks, printsiipiaalseks erisuseks on, et partei juhid Lenin ja Stalin on partei terve ajaloo kestel kaitstud ja arendanud dialektilist materialismi kui parteilise filosoofia maailmavaadet. Seda maailmavaadet nad rikastavad ja arendavad uute kogemustega, mis kogutud ühiskondlike ja loodusteaduste arenemisega, imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajajärgu klassivõitluse uute kogemuste alusel.

II Internatsionaali sotsiaaldemokraatlikud parteid ja esimeses järjekorras II Internatsionaali juhtiv partei — Saksa sotsiaaldemokraatia — on sügavalt vajunud poliitilisse oportunisti, on läbi imbinud revisionismist ja leplikkusest, seega täielikult reetnud dialektilise materialismi.

Juba revisionistide ja reformistide poolt ettevõetud esimesi avalikke kallaletunge revolutsioonilisele marksismile saatis sõjakuulutus dialektilisele materialismile.

1898. a. andis revisionismi isa Bernstein välja oma halekuulsa raamatu „Sotsialismi probleemid“, milles ta võttis revideerimisele Marxi õpetuse klassivõitluse iseloomust, kriisidest ja töölisklassi vaesumisest ja astus välja marksistliku õpetuse vastu revolutsioonist. Samas raamatus tungib Bernstein tulivihaselt marksistlikule dialektikale kallale. Ta teeb „leiutuse“, et „dialektika on püüniseks tõelise teadvuse teel“, ja kutsub üles võimalikult kiiresti loobuma dialektikast. Bernstein kuulutas välja tuntud loosungi marksismi ühendamise tarvilikkusest kantianismiga. Kautsky-tüübiliste tsentristide otsekohese kaitse all kasvatati üles ja toideti saksa ja austria sotsiaaldemokraatias terve grupp „filosoferijaid“ kirjanikke, kes dialektilist materialismi süstemaatiliselt laimasid. Nad rüvetasid dialektilist materialismi igaviisi ja kirjutasid kümneid raamatuid ning palju artikleid ja brošüüre, milles „näitasid“, et Marx ja Engels ei olegi oma filosoofilist süsteemi loonud. Nad võitlesid Marxi ühendamise eest Kanti, Machi, Avenariuse ja teiste tüübiliste kodanlike filosoofidega ja filosoofiliste vooludega, et aga saaks marksismist selle revolutsioonilise hinge hävitada, et aga dialektilisele materialismile kahju teha.

Lenin oma kirjavahetuses A. M. Gorkiga iseloomustab selle filosoofilise revisionismi sisu järgmiste sõnadega:

„Materialism kui filosoofiat põlgavad nad igal pool. „Neue Zeit“, kõige tagasihoidlikum ja teadlikum ajaleht, mis suhtus filosoofiasse ükskõikselt ega ole kunagi olnud filosoofilise materialismi kirglik pooldaja, trükkis viimati ühegi vastuväiteta **empiriokriitiku**. Et sellest materialismist, mida õpetasid Marx ja Engels, saaks surnud väikekodanlust eemaldada, see pole õige, pole õige! Sotsiaaldemokraatias sõdivad kõige rohkem filosoofilise materialismiga kõik väikekodanlikud voolud, suundudes Kanti, pseudokantianismi ja kriitilise filosoofia poole. Ei, see filosoofia, mida Engels „Anti-Dühringis“ põhjendas, ei lase väikekodanlust unkselävelegi.“¹

Veel täielikuma iseloomustuse sellele filosoofilisele revisionismile annab Lenin oma tuntud artiklis „Marksism ja revisionism“, mis on kirjutatud samal 1908. a. Seal ta kirjutab:

„Filosoofia valdkonnas käis revisionism kodanliku professorliku „teaduse“ sabas. Professorid läksid „tagasi Kanti juurde“, — ja ka revisionism läks koos pseudokantianlastega; professorid kordasid filosoofilise materialismi vastu tuhat korda kuulud paplikke vulgaarsusi, — ja ka revisionistid, alandlikult naeratades, torisesid (sõna-sõnalt viimase Handbuchi järgi), et materialism on juba ammu „über lükatud“; professorid halvustasid Hegelit kui „surnud koera“ ja jutlustades ise idealismi, mis Hegeli omast tuhat korda väiksem ja labasem, kehtitasid dialektika puhul põlglikult õiget, — ja ka revisionistid ronisid nende järel teaduse filosoofilise labastamise sohu, vahetades „kavala“ (ja revolutsioonilise) dialektika „lihtsa“ (ja rahuliku) „evolutsiooniga“...“

Missugust tõelist klassilist tähtsust omasid säärased Marxi „parandused“, sellest pole tarvis rääkida — asi on iseenesest selge.“²

Ainult meie bolševistlik partei, nagu see jõuliselt on esile toodud partei ajaloo lühikursuses, kaitseb väsimatult marksistliku õpetuse terviklust ja viib seda edasi juba selle sügenemise päevast alates, selle hulgas ka marksismi teoreetilist põhialust — dialektilist materialismi.

Lenin ja Stalin tõstsid marksismi filosoofia lipu kõrgele, kandsid seda lippu läbi kolme revolutsiooni, läbi partei kogu ajaloo, arendades ja rikastades dialektilist materialismi, imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastu ja klassivõitluse uute kogemustega, sotsialismi võidu ajastu kogemustega ühel kuuendikul maakeral.

Juba Lenini poolt teostatud narodnikluse ideeline purustamine nõudis nn. narodnikluse subjektiivse sotsioloogia vastamisi seadmist selle „kangelaste“ kultusega,

¹ V. I. Lenin, „Kirjad Gorkile“, ÜK(b)P KK parteiväljaanne, 1936, lk. 15.

² V. I. Lenin, Teosed, XII, lk. 184 ja 185.

„kriitiliselt mõtlejate isiksustega“, selle halvakspaneva ja härrasliku suhtumisega rahvamassidesse — marksismi harmoonilise ja tervikliku filosoofilise ja teaduslik-ajaloolise teooriaga. Lenini teos „Mis on „rahva sõbrad“ ja kuidas nad sotsiaaldemokraatia vastu sõdivad?“ kujutas enesest dialektilise ja ajaloolise materialismi klassikalist edasiandmist, konkretiseerimist ja arenemist võitluses narodnikliku subjektivismi ja idealismiga.

Ka võitlus „ökonomitide“ ja menševikkude vastu on küllastatud suure filosoofilise sisuga, nagu see „UK(b)P ajaloo lühikursuses“ hiilgavalt näidatud. Spontaansuse ja teadvuslikkuse vahekorra küsimust töölisliikumises, sotsialismi töölisliikumisega ühendamise tarvilikkuse küsimust oli võimalik õigesti lahendada ainult dialektilise materialismi järjekindla rakendamise alusel. „Ökonomitide“ ja menševikkude läbi ja läbi marksismi-vaenulisele vulgaarsusele ja metafüüsikale seadsid Lenin ja Stalin vastu esimese vene revolutsiooni suurte sündmuste dialektilise analüüsi.

Küsimused võitlemiseks marksismi filosoofia eest selle likvidaatoreite vastu, dialektilise materialismi asendamise vastu kodanliku filosoofilise rämpsauga omasid erilist partei-poliitilist tähtsust ajastul pärast 1905. a. nurjunud revolutsiooni.

1905. aasta revolutsiooni tabas kaotus. See oli ajutine lüüasaamine. Siiski igasugused revolutsioonile kaasajooksjad, kes revolutsioonilise liikumisega ühinesid siis, kui see oli tõusul, tõlgitsesid revolutsiooni kaotust mitte ajutiseks nähtuseks, vaid revolutsioonilise liikumise täielikuks lüüasaamiseks Venemaal, ja lahkusid sellest. Intelligentsi keskel oli märgata demoraliseerumist ja dekadentsi. Algas reaktsiooni pealetung. See pealetung toimus ühtlasi ka ideoloogilisel frondil. Aastad 1907—1909 olid ajaks, millal meele läksid igasugused idealistlikud voolud, müstika ja usuühingud. Terve trobikond kirjanikke tegeles revolutsiooni ja marksismi rüvetamisega. Ulistati liiderlikkust „isiksuse kultuse“ näol. Uhest kepist, ütles Lenin, — poliitilisest ja majanduslikust kepist — oli vähe rahvahulka mahasurumiseks kodanlik-mõisnikliku reaktsiooni ajal. 1905. aasta revolutsioon murdis hoolimata lüüasaamisest selle kepi siiski. Et rahvahulkasid alistumises hoida, selleks oli Lenini sõnade järgi ka veel vaimset keppi vaja. Sellest tekkis valitsevate klasside püüd idealistlikke ja vaimulikke õpetusi kokku istutada.

See ideeline mädanemine ja lagunemine, paplikkuse ja idealismi moodimine leidis vastupeegeldust ka ühe osa sotsiaaldemokraatliku intelligentsi keskel, nii bolševikkude kui menševikkude ridades. Terve grupp sotsiaaldemokraate (Bogdanov, Bazarov, Požkov, Suvorov, Valentinov, Juškevitš, Lunatšarski jt.) hakkas jutlustama idealismi, püüdes marksismi filosoofia asendada machismi filosoofiaga. Jutt oli filosoofide Machi ja Avenariuse poolt esindatud voolust, mis avaldas idealismi peenendatud ja silutud vormis.

Machism on tüübiline subjektiivse idealismi filosoofia. Selle voolu filosoofilise põhisisu võib kokku võtta õige lühidalt: maailm on subjekti aistingute kogu ehk kompleks. Sellele järeldusele jõuab machism ehk empiriokrititsism „kogemuse kriitika“ puhastamise resultaadinä. Säärase „kogemuse kriitika“ resultaadis Mach ja Avenarius tõendasid, et materiaalne maailm, mis oleleb meie teadvusest rippumatult, ei ole midagi muud kui ainult minu — inimese — tundmuste kompleks.

Nagu teada, on subjektiivsel idealismil filosoofia ajaloos palju esindajaid. Lenin oma raamatus „Materialism ja empiriokrititsism“ näitas õigesti, et piiskop Berkeley arendas veel 1710. aastal hoopis suurema järjekindlusega säärast subjektiiv-idealistlikku filosoofiat, mida nüüd Mach ja Avenarius reprodutseerivad, ning järelkäijad — Bogdanov, Bazarov, Valentinov, Juškevitš ja teised.

Uhel ajal tööliklassi poliitilise partei likvidatsiooniga laienes see likvidatsioon ka marksismi filosoofilistele alustele. Õigus, marksismi filosoofiliste aluste likvideerijad esinesid õige aralt. See oli Lenini väljenduse järgi „mäss põlvedel“. Terve oma machistliku plära kandsid nad marksismi filosoofia lipu alla. Sellest ei muutunud marksismi filosoofia likvideerimine siiski vähem kardetavaks. See levis niivõrd, et Lenin oli sunnitud sellega põhjalikult tegelema ning tähendatud reaktsioonilisele voolule vastu seadma suure teose „Materialism ja empiriokrititsism“. Selleks, et enesele kujutada olukorda, milles tollal Vladimir Iljitš viibis, missuguse kirklikkuse ja pingutusega ta oma filosoofilise töö juurde asus, tsiteerime siin mõned kohad juba varem mainitud Lenini kirjavahetusest A. M. Gorkiga. Lenin kirjutas:

„Nüüd ilmus „Ülevaated marksismi filosoofiast“. Ma lugesin kõik kirjutused peale Suvorovi oma (seda parajasti loen) läbi ja igatks neist vihastas mind otse meeletuks. Ei, see ei ole marksism! Ja need meie empiriokriitikud, empiriionistid ja empiriosõmbolistid roomavad sohu. Lugejale tõendada, et „usk“ välise

maailma reaalsusse on „müstika“ (Bazarov), materialism: kõige alatumal kombel ära segada kantiaanlusega (Bazarov ja Bogdanov), juttulustada agnostitsismi (empirikriititsismi) ja idealismi (empiriomoniismi) tejsendlikkust, — õpetada töölisi „religioosete ateismile“ ja kõrgemate inimpotentside „jumaldamisele“ (Luna-tšarski), — kuulutada Engelsi õpetus dialektikast müstikaks (Bermann), ammutada haisevast allikast mingisuguseid prantsuse „positiiviste“ — agnostikuid või metafüüsikuid, kurat neid võtku, koos „sümboolse tunnetusteooriaga“ (Juškevitš)! Ei, see on juba liig! Muidugi, me oleme ju lihtsad marksistid, inimesed, kes filosoofias teadjad ei ole, — aga milleks siis meid nõnda solvata, et süüriksid ja meie esitada kui marksismi filosoofiat! Lasen ennast enim neljaks löhki kiskuda, kui nõustuksin tegutsema süürikses asutuses või kolleegiumis, mis niisuguseid asju juttustab.“¹

Mõne aja pärast kirjutas Lenin jälle Gorkile :

„Viskan ajalehe minema oma filosoofilises uimastuses; täna loen üht empiriokriitikut ja söiman tänava-sõimuga, homme teist ja söiman vängete sõnadega. Aga Innocenti (Dubrovinski) söimab, ja asja eest, hooletuse pärast „Proletaarilase“ vastu.“²

Viimaks, 1908. aastal asus Lenin tööle oma raamatu kallal „Materialism ja empiriokriititsism“. Ta jõuab järeldusele, et neile väljaastumistele marksistliku filosoofia vastu tuleb teha lõpp. See tähelepanuväärne raamat ilmus 1909. a. kevadel.

Bolševikkude juht, inimene, kes peab pingutavat poliitilist võitlust revolutsioonilise liikumise lüüasaamise olukorras, millal tarvis rivi hoida paanikast, tarvis vastu lööki anda igasugu likvideatoritele ja kaasajooksjatele, leiab veel aega selleks, et läbi töötada terved mäed filosoofia ja loodusteaduse küsimustesse puutuvaid raamatuid. Selle tulemuseks on marksismi klassikaline teos, mis kujundab uut etappi marksistliku filosoofia arenemises. Selle Lenini raamatu tähtsus ulatus kaugelt laiemale otsestest ülesandest, mis ta enesele seadis — purustada machiste, marksistliku filosoofia likvideatoreid. See oli võitlusrasematuks, milles bolševikkude juht andis filosoofilise üldistuse uutele leiutistele loodusteaduse, eriti aga füüsika valdkonnas. Ta andis hindamatu materjali küsimuse kohta, kuidas materialistid-dialektikud peavad suhtuma uutele avastustele teaduse valdkonnas. See raamat on veel praegugi, kolmkümmend aastat pärast selle kirjutamist teedjuhtivaks tähtsaks materialistidele-dialektikutele ja loodusteaduse esindajatele, kes kindlalt tahavad seista konsekventselt-materialistlikel seisukohtadel. „UK(b)P ajaloo lühikursuses“ antakse Lenini geniaalsele teosele „Materialism ja empiriokriititsism“, mis on marksismi õpetuse varaaida suurimaks aardeks, järgmine hinnang:

„... Lenini raamat on mitte üksnes Bogdanovi, Juškevitši, Bazarovi, Valentinovi ja nende filosoofiliste õpetajate — Avenariuse ja Machi arvustus, kes oma teoses vastukaaluks marksistlikule materialismile püüdisid pakkuda rafineeritud ja silutud idealismi. Lenini raamat on ühtlasi marksismi teoreetiliste aluste — dialektilise ja ajaloolise materialismi — kaitsmine ja kõige selle tähtsa ja olulise, mis teadus ja eelkõige loodusteadus on saavutanud kogu ajaloolise ajajärgu kestel, — ajajärgu kestel Engelsi surmast kuni Lenini raamatu „Materialism ja empiriokriititsism“ ilmumiseni — materialistlik üldistamine.“³

Uus ajastu, mis saabus XX sajandi algusega, pani marksistidele terve rea küsimusi ette filosoofia valdkonnastki, ühenduses tollal toimunud revolutsiooniga loodusteaduses. Kohe pärast Engelsi surma 1895. a. jõudis kätte erakordselt tormine ajajärk füüsika arenemises. Uks avastus järgnes teisele. Avastati materia elektrooniteooria. Loodi uus kujutus materia struktuurist, mis murrab vana, seni püsinud kujutluse Imperialismi ajastul, kui reaktioon tervel frondil möllab, haarab terve rida idealistlikke filosoofe neist uuest avastustest kinni ja hakkab väitma, et materia, mass on kadunud, jääb veel ainult energia jne. Edasi nad kinnitavad, nagu tõendaks teaduse uued avastused idealismi õigust ja nagu oleks materialism teaduse enese poolt ümber lükatud. Kõigist neist väljamõeldustest võis isegi Rooma paavst vaimustuses olla.

Marksistide ette kerkis küsimus, kuidas nende uutele avastustele vastata, kuidas dialektilise materialismi vahekordi nendega „joonde ajada“. Ja nüüd Lenin oma teoses „Materialism ja empiriokriititsism“ näitas, et uued avastused loodusteaduse valdkonnas ainult kinnitavad dialektilise materialismi õigust. Ta näitas, et vana teooria materia struktuurist on läbi kukkunud, et ta on oma sajandi ära elanud ja vahetub nüüd uuega. Ta näitas, et kõik see on tunnistuseks materia lõpmatusest, sellest, et meie teadmised ikka sügavamale ja sügavamale tungivad, aga koguni mitte sellest, nagu kaoks materia. Rakendades marksismi loovalt nende uutele avastustele, viis Lenin sellega marksistliku filosoofia arenemise kaugele edasi.

On äärmiselt tähelepanuväärne, et seltsimees Stalin sellel ajastul, töötades Taga-Kaukaasias, pühendab filosoofilistele küsimustele määratu suurt tähelepanu. 1906.—1907. aastatel seltsimees Stalin terves reas teoreetilistes artiklites, mis on koondatud

¹ V. I. Lenin, „Kirjad Gorkile“, UK(b)P KK väljaanne. 1936, lk. 18.

² V. I. Lenin, „Kirjad Gorkile“, UK(b)P KK väljaanne. 1936, lk. 24.

³ „UK(b) Partei lühikursus“, eestik. väljaanne. 1940, lk. 108.

ühise nimetuse all „Anarhism või sotsialism“, arendab dialektilise ja ajaloolise materialismi küsimusi erakordse sügavusega. Pingutavat ideelist võitlust peab seltsimees Stalin marksistliku filosoofia aluste eest anarhistliku grupi vastu Kaukaasias, kes annab välja ajalehte „Nobati“ ja kes astub kurjalt välja dialektilise materialismi vastu. Võitluses filosoferivate anarhistidega „Nobatist“ selgitab seltsimees Stalin reas oma sügavasilistes artiklites, mis on dialektiline meetod, mis on materialistlik teooria ja mis on ajalooline materialism. Nendes kirjutustes andis seltsimees Stalin arendava resümee marksistliku filosoofia vahekorra Firebachi mõtiskleva materialismiga, Hegeli filosoofiaga terviklikult ja eriti tema revolutsioonilise dialektikaga.

Mõned kirjanikud menševike keskelt, kes filosoofia küsimustest kirjutasid (Deborini, Akselrod), omas raevus bolševismi vastu püüdsid siis laimavalt tõendada, et machism ei ole midagi muud kui bolševismi filosoofia. Muuseas on vastuvaidlematuks ajalooliseks faktiks see, et nimelt bolševikud, nimelt nende juhid Lenin ja Stalin — ideelise lagunemise, intelligenti parteist ärajooksmise ajal, likviidatorite ohjeldamatu võitluse ajal partei vastu — tõstsid kõrgele dialektilise materialismi lipu. Lenini teos „Materialism ja empiriokrititsism“ tähendas uut etappi marksistliku filosoofia arenemises.

„UK(b) Partei ajaloo lühikursuse“ neljandas peatükis, kus räägitakse sellest, kuidas sündis bolševikkude formeerumine iseseisvaks marksistlikuks parteiks, on alla kriiputatud, et „Lenini raamat „Materialism ja empiriokrititsism“ oli sellise partei teoreetiline ettevalmistus“.

Ka järgneval perioodil peavad Lenin ja Stalin väsimatut võitlust filosoofia eest, tegelevad dialektilise materialismi edasise läbitöötamisega. Esimese imperialistliku sõja aastail kerkisid töölisklassi parteile ette uued ajaloolised ülesanded. Sel ajal Lenin, valmistudes materialistliku dialektika spetsiaalsele uurimisele, koostab oma kuulsad „Filosoofilised kaustikud“. Bolševikkude partei loosung imperialistliku sõja ümbermuutmiseks kodusõjaks on leninliku revolutsioonilise dialektika hiilgavaks näiteks.

Suur leninlik avastus sotsialismi võidu võimalusist ühel, eraldi võetud maal, mille ta tegi 1915. a., tähendas uut sammu marksismi arenemise teel. Materialistliku dialektika meisterlik rakendus võimaldas Leninil marksismi rikastada uue sisuga ja proletariaadi parteid varustada eelseisvaks võitluseks võitmatu relvaga.

Ka nõukogude valitsuse aastail, sotsialistliku revolutsiooni aastail Lenin ja Stalin annavad endiselt esmajärgulise tähtsuse marksismi filosoofiale.

Ametiühingulise diskussiooni ajal 1921. a. võitluses trotskistide ja buhhaarinlaste kallaku reetliku tegevusega, kes püüdsid proletaarlikku diktatuuri hävitada, purustab Lenin nende läbi ja läbi marksismi-vaenulise „metodoloogia“. Pajastades Buhharini ja Trotski eklektitsismi ja alatu sofistika, rõhutab Lenin dialektilise loogika algnõudeid: uurida asja igakülgelt, võtta asi selle arenemises, läheneda igale küsimusele praktika vaatepunktist kui tõe kriteeriumist ja lõppeks saada aru, et abstraktset tõe ei ole olemas, et tõe on alati konkreetne. Kohaldades need dialektika nõuded ametiühingute küsimusega, annab Lenin ametiühingute kui kommunismi kooli kuulsa definitsiooni. 1922. aastal kirjutas Lenin oma tuntud artikli „Sõjaka materialismi tähtsusest“, mis sai võitlusprogrammiks marksismi filosoofia ja dialektilise materialismi edasise arenemise eest.

Kaitstes ja arendades Lenini õpetust võitluses trotskistlike-buhhaarinlike madudega selle kohta, et sotsialismi võit ühel maal on võimalik, kohaldab seltsimees Stalin dialektilise materialismi meetodi hiilgavalt klassivõitluse ja sotsialistliku ülesehituse kõigile küsimustele. Dialektika klassikalisteks eeskujudeks on: kapitalismi ebaühtlase arenemise seaduse, nep'i vasturääkivuse, kahesuse olemuse, kolhooside olemuse jne. küsimuste stalinlik läbitöötus. Seltsimees Stalin purustas hävitavalt kodanliku mehaanilise tasakaalu-teooria, mida leninismi äraandja ja vaenlane Buhharin püüdis vastu seada dialektilisele materialismile.

Määratu suurt tähtsust omasid marksistlik-leninlikule teooriale ja dialektilise ning ajaloolise materialismi edasisele arenemisele seltsimees Stalini poolt antud näpunäited 1930. a. lõpul küsimuses võitlusest vähemlaste-idealidest ja mehhanistidega — dialektilise materialismi reetmise kahest varjatud, maskeeritud kujust. *Järgneb.*

M. MITIN

Ametiühingute kongressid ja poliitharidustöö

Märtsis peeti Nõukogude Eesti ametiühingute kongresse. Esmakordselt vabades nõukogude tingimuses kogunesid 21 tööstusharu ametiühingute esindajad oma kongressidele, et teha kokkuvõtteid kaheksa kuu töötulemustest. Need kongressid olid tugevate, hästiorganiseeritud, tsentraliseeritud sotsialistlike ametiühingute tõsised töökongressid, kus arutati läbi senise töö puudused, arvustati bolševistliku otsekohesusega tehtud vigu ja näidati suunda edaspidiseks tööks.

Kodanlikus Eestis polnud sellised kongressid võimalikul. Ametiühingud olid killustatud 137 eri organisatsiooni, üksteisest tsunftlikult isoleeritud. Nende liikmete arv ulatus vaevalt 30 000. Subaatovlike võtetega Voimani-Metslangi taoliste politseiagentide poolt lõhuti ametiühingute sisemist ühtlust, härrassotsid vesistasid ametiühingulist tööd, klassivõitlus taheti tööliste organisatsioonidest hoopis kõrvaldada.

Suuremate tööstusharude nagu metallitööstuse, tekstiiltööstuse, ehitustööstuse ja kaevandustööstuse töölised ja nende ametiühingud säilitasid ka kõige rängemal reaktisooniaastail oma selgroo. Hoolimata nende sulgemisest, juhtivate seltsimeeste tapmisest, sunnitööle saatmisest, väljasaatmistest jatkus võitlus kapitalismi vastu. Eriti 1938. aastast peale, kui pärast amnestiat ametiühingulise tööga liitus kommunistlike seltsimehi, hakati ametiühingulisest tööst visalt välja rookima, juhtimisest kõrvaldama oportuniste ja politseiagente. See võitlus avaldus haigekassades, kooperaatiivides, tööliisspordi- ja teistes töörahva organisatsioonideski.

Pärast 21. juuni pööret võisid ametiühingud asuda töötajate hulgas massilisele tööle. Nõukogude võimu kehtimahakkamisega loodi avarad tingimused oma organisatsioonide ülesehitamiseks. Kogu juhtimine riigis, käitistes ja asutustes läks töötajate kätte. Ametiühingute organisatsioon kasvas laviinina. Tuli luua uus struktuur, kusjuures eeskujud saadi vanematest liiduvabariikidest. Kildühingud liideti keskendatud tööstusharu ametiühinguteks. 1940. a. lõpul oli liikmete arv kasvanud 150 000-ni, käesoleva aasta märtsis oli see juba 180 000. 1941. a. plaanis on tõsta liikmete arv 200 000-ni.

Käitistes ja asutustes valiti üle 1000 ametiühingu-komitee. Tuhanded uued seltsimehed hakkasid ühiskondlikust tööst elavalt osa võtma.

Ametiühingute tähtsus kasvas määratult. Ametiühingute ülesanded nõukogude ühiskonnas on hoopis erinevad nende ülesannetest kapitalistlikus ühiskonnas. Kapitalistlikus ühiskonnas võitlevad ametiühingud koos kommunistliku parteiga oma poliitiliste ja majanduslike õiguste ja vabaduste ning sotsialistliku revolutsiooni eest. Kapitalistlike maade ametiühingute pidev võitlus on suunatud kurnamise, madalate palgade, pika tööpäeva, inimõiguste piiramise vastu — üldse kapitalismi rõhumise ja sellega kaasaskäiva viletsuse vastu.

Nõukogude ühiskonna ametiühingute ülesandeid on Lenin määratelnud järgmiselt: „Ametiühingute ülesandeks on olla uue elu ehitajateks, olla kasvatajateks uutele miljonitele ja kümnetele miljonitele, kes oma kogemustest õpiksid mitte tegema vigu, hülgame vanu eelarvamusi, oma kogemustest õpivad valitsema riiki ja valitsema tootmist, ainult selles on eksimatu tagatis, et sotsialism võidab tõelikuult, lülitades välja kõik võimalused kapitalismi tagasipöördumiseks.“

Ka Nõukogude Eesti ametiühingud pidid oma töö viima juhtimise, valitsemise ja kommunismi kooli alusele. Kui nõukogude võimu esimestel kuudel ilmnes mahajäänud tööliste juures veel tendents isoleerida ametiühinguline töö tootmistööst, sotsialismi ehitustööst, siis pideva selgitus- ja kasvatustööga on needki vead likvideerimisel. Hulkade kommunistlik kasvatus, massiline poliitharidustöö ametiühingutes õpetab iga päev töötajale, et sotsialismi lõpliku võidu tagab kõrgem tööviljakus, tootmisplaanide täitmine, aktiivne osavõtmine sotsialismi ülesehitusest. Meie ametiühingud hakkasid arendama sotsialistlike võistlusi, neis kerkis esile tuhandeid lõõktöölisi, leidureid ja stahhaanovlasi. Kõrgema töötehnika vallutamine, üleminek mitmele teljele, tööpingile läks hoogu eriti tekstiiltööstuses ja metallitööstuses. Tööliskonnas juurdub üha kindlamini veendumus, et oma ainelise ning kultuurilise heaolu tõusu baasiks on sotsia-

listliku tootmise arendamine kõrgemale kapitalistlikust tootmisest. Sellele veendumisele ei jõua aga hulgad iseenesest. Ametiühinguil on määratu ülesanne teha massilist selgitustööd hulkades, õpetada neile kommunistlikku suhtumist töösse, tõstma tööviljakust, aidata tootmisplaani täitmisel mahajäänud seltsimehi. Ametiühingute kongressid kinnitasid sms Sverniku sõnu: „Nüüd, kus meie maa on asunud klassideta sotsialistliku ühiskonna ehitamise lõpetamisele, järkjärgulisele üleminekule sotsialistlikommunistlikele, omab otsustavat tähtsust töötajate kasvatus kommunistlikus vaimus.“

Nõukogude võim andis Eesti töötajatele suured võimalused kultuuritööks. Üle maa, eriti suuremate käitiste juurde asutati klubid, mida kasutavad tuhanded töötajad. Nende arv on praegu 18. Neid ei saa muidugi võrrelda vanemate liiduvabariikide suurte klubidega, kuid see töö, mis neis tehakse, on kahtlemata niisama väärtuslik. Peale selle töötab käitiste ja asutuste juures üle 600 punase nurga. Veel ei või ütelda, et kõik meie tähtsamad suurkäitised oleksid ruumidega varustatud. Näiteks P. L. Balti Mere Laevastiku remonttöökojal, „Ilmarise“ metallikäitistel, „Kommunaari“ tekstiilikäitisel puuduvad poliitharidustööks ruumid, mida nende käitiste töötajad ka oma kongressidel suure töotakistusena märkisid. Samal ajal aga peab märkima, et mitmete ametiühingute ülelinnalised klubid, nagu trükitööliste klubi ja tervishoiutööliste klubi Tallinnas, ei leia küllaldast kasutamist. Ka punaste nurkade külastamine, ringide töölerakendamine pole veel kõikjal küllaldase hoogsusega edenenu. Üldse töötab ametiühingute juures poliithariduslikke ringe üle 700, vene keele õpinge 422, kirjanduslikke ja tehnilisi õpinge 149 — kokku ligi 22000 osavõtjaga, kuid nende arv võiks olla märksa suurem. Need õpingid on teinud suure poliitilise tähtsusega kasvatusöö. Ametiühingud on korraldanud oma aktiivile, õpingi juhtidele ja lektoreile kursusi ja seminare, kus on antud põhilisi juhendeid poliithariduslikeks tööks. Need aga pole veel lahendanud kaadrite puudust õpingite töös. Tihti asuvad töötajad vaimustusega õppima ühte või teist ala, aga sobiva, teadliku, teoreetiliselt ettevalmistatud juhi puudumisel ei osata tööd huvitavalt korraldada ja õping laguneb. Keemiatööliste kongressil tähendas üks seltsimees tabavalt: „Kuidas pime ikka pimedaid juhib!“ Kõigi ametiühingute kongresside resolutsioonides kriipsutati alla tarvidust paremini ja hulgalisemalt ette valmistada poliithariduslikke kaadreid, kes võiksid ringides tööle asuda.

Ametiühingud peavad olemasolevaid ruume jagama nende käitiste ja rühmadega, kel need puuduvad — et iga õhtul klubi ja punase nurga ruume maksimaalselt kasutataks.

Takistuseks poliitharidustööle on olnud ka kirjanduse puudumine. Möödunud sügisel kutsuti Konstitutsiooni õppimiseks ellu sadu õpinge, kel olid kasutada vaid mõningad brošüürid. Õppimine piirdus sageli siis „paragrahvide tutvumisega“ ja seepärast jäi ainekäsitus kuivaks. Stalinliku Konstitutsiooni suurt sisu oli vaja laiemalt seletada. Alles hiljem on literatuur ka selles osas täienenud, nii et mõningad õpingid on alanud Konstitutsiooni õppimist uuesti.

Suurt huvi tuntakse töötajate keskel Nõukogude Liidu rahvaste ajaloo ja maa-teaduse vastu. Senine kirjandus, mis sellelt alalt ilmunud, ei võimalda neid huvitavaid aineid ulatuslikult õppida. Need on peamiselt puudused ametiühingulises õpingitöös. Peab märkima, et neis käitistes ja asutustes, kus koos töölistega on poliitharidustööle asunud tehniline personaal ja ametnikud, on töötulemused suuremad. Paljudes käitistes ei taheta veel aru saada töötava intelligentsi koostöö tähtsusest töölistega ja see on kultuuritöös suureks takistuseks. Kaevandustööliste, tekstiiltööliste ja teistel kongressidel märgiti käitiste organisatsioonide — partei alorganisatsiooni, ametiühingu, noorkommunistide, mopri ja teiste ühiskondlike organisatsioonide isoleeritud tegevust. Lähemas tulevikus peab töö nii korraldatama, et kõik käitiste ühiskondlikud organid töötavad massilises kultuuritöös ühiselt, liidavad oma jõud ja likvideerivad koos senised puudused. Nende organite ülesanded ei ole nii erinevad, et igaüks neist peaks omaette organiseerima loenguid, ringe ja kunstilist isetegevust. Ka pole praegu niipalju kaadreid, et neid separaatseid rakke juhtida.

Õpingitöö ja marksismi-leninismi õppimise kõrval on paljud käitised arendanud edukalt kunstilist isetegevust. Need on spontaanselt tekkinud laulukoorid, muusikaringid, näiteringid, kes esialgu pole leidnud alati endale juhte ega sobivat repertuaari, aga kus innukalt tahetakse musitseerida, laulda, tantsida ja täita koosviibimisi isetegeva kunstiga. Käesoleval dekaadiaastal on see aktiivsus tervitav. Ametiühinguil ongi juba 81 laulukoori, 72 orkestrit, 70 näiteringi, 40 tantsuringi, kokku muude kunstilise isetegevuse ringidega 310 ringi ligi 10000 osavõtjaga. Suuremad laulukoorid ja orkestrid on andnud kõrge tasemega kunsti isetegevusõhtuid ja sisustanud oma ettekannetega

koosolekuid, tähtpäevi jt. Kahjuks on ka siin tunda kaadrite puudust, sest laulukoori- ja orkestrijuhete on vähe, amatöörjuhid aga ei suuda neid ringe küllaldaselt õpetada. Ka valitseb repertuaaris suur kirevus, eriti maakondade isetegevusringides, kus veel näiteringe poolt täie innuga esitatakse „kirevaid kaunitare“. Nüüd, kus dekaadi repertuaar hakkab selguma, kus tõlgitakse kui ka luuakse eesti autorite poolt uusi nõukogude kunstiväärtuslikke palu, on vajalik isetegevusringidele ainevalikus suuremat kontrolli ja abi pakkuda. Ametiühingud loodavad siin abi saada Kunsti Isetegevuse Keskmajalt, sest neil endil puudub võimalus instruktoreid palgata. Mõnes käitises on „kunstiline“ või vähem kunstiline isetegevus nii hoogus, et ähvardab varjata tõsisema poliitharidustöö loenguid ja on muutnud klubid ja punased nurgad ajaviitekohtadeks. On muidugi kasulik, et töölised meelsasti oma klubis aega viidavad, kuid teiselt poolt peab klubi tegevus pakkuma rahuldust kõigile mitmekülsete huvidega töötajale.

Oleme võinud siin puudutada ametiühingulises poliitharidustöös vaid mõningaid küsimusi, nii nagu neid kongressidel käsitleti. Loomulik, et ametiühingud peavad massilise poliitharidustöö organisatsioonidena oma tegevust veelgi hoogsamalt arendama, kõik töötajad oma mõju alla tõmbama ja edukalt täitma kommunismi kooli suured ülesanded. Kevadsesoonil on ametiühingute tõsiseks ülesandeks massiliselt õppida ja õpetada EK(b)P IV kongressi ja UK(b)P XVIII konverentsi otsuseid, viia hulkadesse see teadmine, et nende otsuste täitmine tagab 1941. aastal meie kodumaa tööstuses, transpordis ja kaitsevõime tugevdamisel veelgi suuremaid edusamme.

Ametiühingute kongressid võtsid eranditult vastu otsuse kanda need resolutsioonid hulkadesse, teha nende täitmise tähtsus arusaadavaks, omaseks ja kindlustada sellega meie sotsialistliku majanduse võimas tõus.

ARNOLD JAANUS

VALJAVÕTTEID ENSV HARIDUSE- JA KUNSTITÖÖLISTE AMETI- ÜHINGU I KONGRESSI RESOLUTSIOONEST

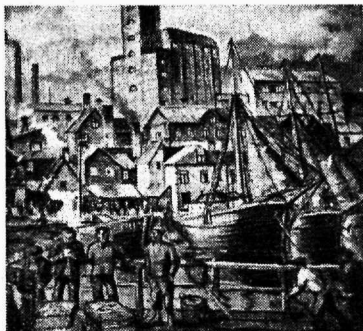
Et kõigil hariduse ja kunsti tööaladel läheks töö endisest intensiivsemalt, tuleks organiseerida sotsialistlikku võistlust, hoolitseda kriitika ja enesekriitika ning bolševistliku valvsuse kõvendamise eest.

Kongress peab tarvilikuks hariduse- ja kunstitöölise tihedamat koondumist rahvamajade, punaste nurkade ja klubide ümber laiae töötavate hulkade poliitilise ja kunstilise taseme tõstmise eesmärgil.

Kongress peab tarvilikuks, et teatrid maakondades ja näiteringid koondaksid enda ümber ja rakendaksid tegevusse suuremal määral laialisi asjaarmastajate hulki.

Et teater kujuneks rahva kommunistliku kasvatusel teguriks senisest suuremal määral, on lavakunstitöölistel vaja eriti süveneda revolutsioonilise tõelikkuse kujutamisse sotsialistliku realismi suunas. Ka on tarvilik lavakunstitöölise palganormide viimine täpsemasse vastavusse nende töö hulga ja laadile.

Kongress kohustab Keskkomiteed ja kohalikke komiteesid aktiivselt osa võtma ja kaasa aitama kunstidekaadi kõrgeväärtuslikule ettevalmistusele ja vastavat ettevalmistustööd kontrollima.

N. Kull

KALARAND

Mõtteid massilisest kultuuritööst ühenduses töötava rahva puhkeaja veetmisega suvel

NSVL kodaniku tähtsamaid kohustusi on töötada ausalt ning kogu vaimseid ja kehalisi ressursse rakendades oma sotsialistliku kodumaa hüvanguks, jõukuse rikastamiseks, võimsuse tugevdamiseks, olla tarmukas-eesrindlik sotsialistliku ühiskonna ülesehitaja, bolševismi eestvõitleja ja vapper kodumaakaitsja iga vaenlase vastu. Ühiskondlik ja isiklik töö ning elu seab alatasa uusi, tõusvaid, ootamatuidki ülesandeid, millede sooritamiseks, millede orienteerumiseks on vaja teadlikku ning kultuurset töötajat-kodanikku. Ja tulemused-saavutused omavad vast siis täit väärtust, kui nendega kaasleb ka siiras töörõõm. Et see oleks nii: et töötaja ei väsiks, et tööind üha kasvaks, et üha võiks varustuda uute poliitilise, vaimse ja kehalise jõu reservidega, on vajalik, et nii töö- kui vaba aeg kasutataks teadlikult, kultuuriliselt ning süstemaatiliselt, et võimalduks pühenduda ka vajalikule enesekasvatusele-arendamisele enesekindlaks, julgeks, aktiivseks ning algatusvõimeliseks isiksuseks.

„Inimene on suurim väärtus,“ ütles Maksim Gorki. Sotsialistlik ühiskond hindab kõrgelt iga töötajat ning tema võimeid.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustab igale NSVL kodanikule õiguse tööle, puhkusele ja haridusele. Riik, pühendades selleks kolossaalseid summasid, hoolitseb peale töö ka töö- ja elurõõmu kogumise ja säilitamise eest, igale soovi- ja võimetekohase hariduse saamise ning puhke- ja vabaaja kultuurse veetmise võimaluste loomisega.

Millised oleksid puhke- ja vabaaja kultuurse veetmise vahendid?

See on ulatuslik ala, haarates endasse puhke- ja peatuskodud, suvituspiirkonnad, kultuur-puhkepargid, kehakultuuri, turismi, muuseumid, massilise poliit-haridustöö, kunstilis-kultuurilise isetegevuse ja palju muud.

Oleme kaheldamatult kõik kuulnud Moskva ulatuslikust kultuur-puhkepargist ning selle väljaehituse, korralduse, eriti aga seal veedetava aja kultuurilise sisustamise läbi-mõeldud rikkalikkusest — nii välisest kui sisulisest imposantsusest. Kultuur-puhkeparke leidub aga hulgana kõigis NSVL linnades ning asulates.

Meil on seni kultuur-puhkepargid puudunud peaaegu täiesti, kui mitte arvestada pealinna ainsat puhkeparki — Kadriorgu.

Tänavu suvel toimuvad juba laiemad ja agarad eeltööd, et suvehooaja alguseks oleks stardivalmis nii puhke-kultuurpargid kui ka suvituspiirkonnad, et võimaldada kogu laiadele töötava rahva hulkadele odavat ning sisukat vaba- ja puhkeaja veetmist.

Suvilad renditakse ametiühingute käitiskomiteedele, et käitiskomiteedel oleks võimalik korraldada need **puhke- ja peatuskodudena** — lühemaajalise ložeerimise ja toidusaamise võimalusega.

Ametiühingute Kesknõukogu kutsub teatavasti ellu kõigis kodumaa looduskaunimais paigus puhkekodud, kus avaneb töösangareile kõigiti sisukas-kultuurne puhkeaja veetmise võimalus. See haarab aga ainult osa töötajast. Seepärast jääb käitiskomiteedele ja täitevkomiteedele tähtis ja ulatuslik ülesanne kõigi töötajate puhke- ja vabaaja veetmise võimaluste korraldamiseks.

Kultuur-puhkepargid peavad leiduma igas linnas ning suuremas asulas. Tallinnas näiteks võimaldub korrastada kultuur-puhkepargiks Kadrioru, Pirita-Kose, Pelgurand ühes ümbrusega ja Mustamäe kuurort koos end. Glehni pargiga. Kultuur-puhkepark peab sisaldama endas võimalused loengute, miitingute ja kontsertide korraldamiseks. Ei tohi puududa ka lugemislaud. Sümfooniakontsertide kõrval peaks leiduma aega ka kunstilise isetegevuse ja estraadikontsertideks.

Kultuur-puhkepargis tuleb hoolitseda eraldi ka laste ja noorsoo eest. Selleks peab leiduma igas kultuur-puhkepargis küllaldane arv mängumurusid ja liivakaste, kus laste viibimine toimuks lasteaednike juhtimisel. Samuti on hädavajalik mänguväljaku olemasolu kooliealistele noortele. Ka laste ja noorte vaba aja

veetmine peab olema sisukas, kultuurne ning pedagoogiline. Siin annab selleks küllaldasid võimalusi kehakultuur, lugemislauad, male, kabe, päevakontserdid, teater, kino, loengud-vestlused ning laste ja noorte kokkujuhimine ühiskondliku ja kunsti-kultuuri-elu juhtivate inimeste ning tegelastega. Ka ei tohi puududa tervishoidlik järelevalve.

Igas kultuur-puhkepargis peaks leiduma einelaud, kus oleks eraldi einestamisvõimalus ka lastele ja noortele.

Kultuur-puhkepargid ning suvituspiirkonnad peaksid olema töötava rahva vanadele ja noorusele kasutamismisvalmis juba mai keskpaigaks.

Kehakultuuril on sotsialistlikus ühiskonnas töötavate masside kasvatamisel tarmukaiks ning elurõõmsaiks kodanikeks-töötajaks ning NSVL puutumatus kaitsjaks väärrikas ning oluline koht. Kui kapitalistlikus ühiskonnas olid kehakultuuri mitmekesised tegevusväljad vaid üksikutele kättesaadavad ning harrastati peamiselt vaid rekord-sporti, siis nüüd peab kujunema kehakultuuri kõigest aladest osasaamine kogu töötavate masside pärisosaks. Kehakultuur ei seisne ainult kehaliste harjutuste ja spordivõistluste sooritamises, vaid peab moodustama väliditamatu osa kogu vaba- ja puhkeaja veetmise üldises tegevusplaanis — poliit-kultuurilises kasvatuses, tervise karastamises, vaimse isiksuse, kogu ühiskondliku ja isikliku töö ja elu tervishoiu ning töö ja vaba aja kujunemises on teadlikult-oskuskult juhitud kehakultuuril võrratu tähtsus. On siis ka endastmõistetav, et suvise vaba- ja puhkeaja veetmise korraldamisel on vajalik anda kehakultuurile vääriline koht.

Et seni spordiväljakud on kuulunud mitmetele organisatsioonidele, missugune olukord ei võimalda nende küllaldaselt ratsionaalselt eksploateerimist, oleks loomulik, et kõik spordiväljakud nii linnades kui maal oleksid vastavate täitevkomiteede valduses, kes hoolitseksid väljakute korrashoiu ja majandamise eest ning korraldaksid nende rentimist vastavatele spordikollektiividele. Samuti ujumisbasseinid ja paadi- ja süstajamad.

Eriti aga laste ja noorte kehakultuuri viljelemiseks oleks vajalik, et õigeaegselt valmistataks ette küllaldaselt vastava kvalifikatsiooniga instruktoreid, kes tõeliste kehakultuuri-pedagoogidena juhiksid kehakultuuriüritusi pioneerilaagrites, laste ja noorte suve- ja puhkekodudes jm. Koos kehakultuuriga peavad leidma vajaliku koha ka riigikaitselised küsimused.

Vajaliku elevant kehakultuuri harrastuses peaks loodama kohandades töö vastavalt mitmesugusele ulatuslikemale pidustusile ja võistlusile. Siin mainigem eelkõige üleliidulise märgi „Valmis tööks ja kaitseks“ (VTK) taotlemist, mis on mõeldud nii täiskasvanuile kui noortele. Kollektiivide sisemised ja üksteisevahelised võistlused, linnade ja maakondade sisemised ja üksteisevahelised võistlused, edukamaile osavõtt vabariiklikest, vabariikidevahelistest ja üleliidulistest võistlustest, samuti ettevalmistus vabariiklikuks ja üleliiduliseks võimlemise suurdemonstratsiooniks (20. juulil k. a.), tohiks anda rohket indu.

Huvitavamaid, naudingurikkamaid ning tervist karastavamaid vahendeid vaba- või puhkeaja sisustamiseks on **turism** — matk jalgsi, jalgrattal või süstal läbi looduskaunite paikade. Matku võib teostada võrdse eduga nii puhkepäevadel, tööpäeva vabal ajal kui ka puhkusel. Puhkepäeval või tööpäevast ülejäänud vabal ajal on mõeldav muidugi vaid lühem matk või jalutuskäik, ent nii jalutuskäigu kui pikema matka siht ja ülesanne on sama: tutvuda kodumaaga, tema loodusega, vaatamisväärsuste ja saavutustega, hankida kogemusi riigikaitseliste omaduste arendamiseks, viibida karastavad tunnid puhtas, värskes õhus, looduslikult ilusas ümbruses, tihedas kontaktis loodusega, kus nii lõputult palju ilumeeleolu.

Eriti jalutuskäikudest on võimalik arvuliste masside osavõtt. Huvitavalt teostatud jalutuskäik arendab aga omakorda huvi matkamise vastu üldse, lähendab uusi töötajate masse turismile.

Et turistlik jalutuskäik-matk oleks huvitav, selleks ta peab olema ette valmistatud ja organiseeritud. Nii tutvuvad matkajad vastava paiga ajaloo, tema tähtsusega revolutsioonilises liikumises ja kodusõjas, ümbruse loodusnähtustega, jõgede ja järvedega, taimestiku, maapinnavormide ja geoloogiliste iseärasustega. Jalutuskäik-matk ühendatuna ekskursioniga tutvustab matkajaid peale eelmainitu veel huvitavate ehituste, muistendite, kodutõustuse, kaevanduste, kolhoosliku põllumajandusega või pingeküllase sotsialistliku ülesehitustööga muudel aladel, rahvakultuuri ja kommetega. Ja

lutuskäike-matku võib korraldada ka ühenduses tööülesandeliste üritustega, nagu metsapuhastamine, marjade- või seentekorjamine jm.

Ühtlasi iga matk-jalutuskäik omab iseendast tähtsust riigikaitseomaduste ja harjumuste arendajana: harjutakse pikemate jalakäimiste, aerutamise või jalgrattasõitmisega, õpitakse kergesti kohanema uute olukordadega, orienteeruma seni tundmatuis paigus, käsitlema kaarti ja kompassi, üles seadma telki või magama primitiivseis tingimuses, tegema tuld, eelkõige aga õpitakse vaatlema ja võrdlema.

Üheks huvitavaks turismi mooduseks osutuvad turistlikud kohtamised — see on kogu mass-jalutuskäike, kus samal päeval ja kellaajal koguneb eri lähtekohtadest ühte kohta mitu matkagruppi, koguni kasvõi eri liiklemisvahendeilgi. Sääraste kohtamistega võidakse näiteks tähistada mõnd revolutsiooni või kultuurielu tähtpäeva, aktiivset poliitkampaniat või muud. Üldkohtamispaigal organiseeritakse miiting, üksikmatkajate või gruppide esinemisi, võistlusi, meelelahutust jne.

Matkamarssruutide koostamisel arvestatagu vaid täpselt kilomeetreid ja ärgu unustatagu, et iga matk-ekskursioon on eelkõige puhkus!

Ametiühingud-käitiskomiteed peaksid koostama aegsasti vastavad matkakaavad-kalendreid. Ka puhke- ja peatuskodudes, pikemakestuselisis või nädalalõpulaagreis viibijate, noorte ja vanade vabaaja kultuurses sisustamises leidku matkamine väärilise kohta.

Koos matkamisega-ekskursioonidega mainiksin veel muuseumi, mis meil tävaliselt haigutavad külastajatepuudusest. On ka täiesti mõistetav, et muuseumist läbijooksmine ei anna midagi ega ärata ka huvi külastamiseks. Meil on Ajaloo- ja Revolutsioonimuseum, rida Linnamuuseumi, Kunstimuseum, Etnograafiline Muuseum, Zooloogia ja Geoloogia Õppe-keskmuseumid jt., milledest leiduvad kultuurivarad on enamikule meie töötajast seni tundmatud.

Igal matkal-ekskursioonil on vajalik teadlik juht. Eriti aga kehtib see muuseumi külastades. Igas muuseumis peaks leiduma vastava kvalifikatsiooniga seletusteadjad, isegi erakorraliselt lektoreid, kes oleksid pedagoogiliselt võimelised pühendama külastajaid muuseumis leiduvate esemete vaikivasse jutustusse. Ka peaks korraldama muuseumide lahtiõlekuaeg nii, et see oleks kättesaadav kõigile töötajale.

Endastmõistetavalt jätkub üha intensiivsemalt ka suvehooajal puhke- ja vabaaja sisustamine poliitharidustöö ning kunsti-kultuurilise isetegevuse näol.

Oleks üleliigne peatuda siinkohal pikemalt kunsti-kultuurilise isetegevuse kui tähtsa relva juures — iga kodaniku poliitiliselt, kultuuriliselt, eetilisel, esteetiliselt, tervishoidlikult, kehakultuuriliselt ja ühiskondlikult kasvatajana. Kapitalistliku korra ajal puudus aga kogu seltskondliku elu ja vaba aja kasutamise küsimuses teadlik, ühtlaltav ja kooskõlastav korraldus. Eriti andis selle ala korraldamatus end tunda maal, kus inimesi elab hõredamalt, puuduvad kergesti kättesaadavuse ulatuses teater, raamatukogu, kino, kontserdid ja muud ettekanded, mis aitaksid korraldada vaba aja kultuurset kasutamist. Seepärast just maa vajas ja vajab ka edaspidi erilist tähelepanu seltskondliku läbikäimise ja kunsti-kultuurilise isetegevuse osas.

Vastandina kapitalistliku korra aegsele kunsti-kultuurilise isetegevuse kitsais ja viletsais tingimuses kiratsemisele kuuluvad aga sotsialistlikus ühiskonnas vastavalt põhimõttele kunsti- ja kultuurivarad, neist osasaamine ja loominegi kogu töötavale rahvale, partei ja valitsuse eriline tähelepanu on pühendatud kunsti-kultuurilisele isetegevusele. Ametiühingud, käitiskomiteed, parteialgorganisatsioonid on asunud hoogsalt kultuurmassilisele tööle. Moskva kunstidekaadilgi on reserveeritud Eesti kunstiilisele isetegevusele tervelt kaks päeva, mille väärikaks täitmiseks on käimas juba nüüd innukas ettevalmistustöö. Partei, Kunstidevalitsus, Rahva Kunstilise Isetegevuse majade, täitevkomiteede vastavate komisjonide ja nende kaudu saadavate instruksioonide, instruktorite ja lektorite kaasabil ja juhtimisel tohiks moodustada dekaadilise ettevalmistused kogu suvehooaja kestel ning ülemaailises ulatuses kunstilise isetegevuse alal töhusa osa töötava rahva puhke- ja vabaaja kultuurseks sisustamiseks, mis peakski olema ju kunsti-kultuurilise isetegevuse peamine ülesanne.

Sisukas-kultuuriline vaba aja veetmine, eesmärgiga kasvatada igast nõukogude ühiskonna liikmest väärtuslik isiksus ning bolševik, peaks kujunema väärtusliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel töhusa imaks edasiviivaks jõuks.

O. RÖDALI

„Libahunt“ ja Moskva kunstidekaad

Toimetus ei jaga kõiki allolevas arvestuses avaldatud seisukohti.

Tänavused järgmised kunstidekaadid Moskvas on pühendatud uute liiduriikide — Eesti, Läti ja Leedu kunstiloomingule, neist Eesti kunsti suuresinemine on määratud käesoleva aasta detsembrile. See on esmakordne võimalus eesti kunstil tutvustada end nii ulatuslikult teistele liidurahvastele suure kodumaa pealinnas. Et teha seda väarikalt ning kunstiküpselt, on asutud juba nüüd igal kunstialal hoolsaile-innukaile ettevalmistustele.

Eriti rõõmustavat elevust on toonud dekaadi ettevalmistused meie lavakunsti ellu. Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva kunstikomitee poolt on kinnitatud juba üheks dekaadirepertuaari pala kandidaadiks meie näitekirjanduse luulelisim ning monumentaalne-klassikaline A. Kitzbergi draama „Libahunt“, mille lavaletoomine pealinnas kahe suurema teatri — „Estonia“ ja „Draamateatri“ — poolt on loonud pingeküllase võistlusmomendi. Lisaks sellele on antud tellimused draamavõistluseks, ooperiuusloominguks, balletiks jm.

Et eesti lavakunst võiks pakkuda oma parimat, on kunstikomitee teinud „Libahundi“ näol kaheldamatult õnnestunud valiku. Kuigi meie näitekirjandusele on hiljem mitmed tunnustatud nimed tõhusat lisa andnud, on Kitzbergi looming jäänud siiski meie draamakirjanduse seniületamatuks alusvaraks. Pealegi arvestades asjaolu, et dekaadi jälgijate seas on kahtlemata rohkelt neid, kes ei ole võimelised keelt mitte tundes jälgima ettekantu tekstilist luulet ega sellest johtuvat probleempinget, tohiks „Libahunt“ oma lüüriliselt-õrna ning traagiliselt-karmi dramaatilisusega, elavate, karaktersete ning hingestatud inimkujudega, liikumisküllase sündmustikuga ja võimalusi pakkuvate lavapiltidega leidlik-läbimõeldud lavastuse ning näitlejate läbituntult-kunstiküpse osaesituse juures olla jälgitav ja mõistetav ka keelt mitteoskajale (muidugi tõlgitud sisuseletuse kaasabil) rohkem kui teised meie klassikalistest lavateostest (on nimetatud näiteks „Püve talu“, „Tuulte pöörises“, „Pisuhänd“), mis on enam-tekstilised ja sündmustikult staatilisemad.

„Libahundi“ ebavooruseks peetakse aga asjaolu, et ta olevat kitsas üheisiku-draama ning ei haara ühiskondlike võitlusi. „Draamateater“ oma lavastuses ongi otsinud arhiivist Kitzbergi „Libahundi“ mustendeid ja monteerinud nende põhjal lisaks üldtuntud raamatutekstile pilte, mis peavad andma toleaeagset sotsiaalset tausta. Peame tõsiselt hindama „Draamateatri“ idee-leidlikkust ning püüdlikkust, ent näinud „Draamateatri“ mainitud püüdluste teostamist, kerkib tahtmatult üles küsimusi, millede üle lubatagu mõtteid vahetada.

On siis Kitzbergi „Libahunt“ oma standardkuues ainult kitsas üheisikudraama?

Kitzberg piitsutab siin ju kiriku ning mõisa poolt sügavale teoorja hinge immutatud orjalikkust ning ebausku, esitab ühtlasi Tiina näol mõjuva ideedraama peategelasena sangarliku vabadusidee kandja ning selle eest kannataja-võitleja, kelles mõis võib näha kasvõi poliitilis-ühiskondlikkugi hädaohtu. Laseb surragi Tiinal sangarina, draama jälgijate küllaltki mõistes, et süüdi ta ebanormaalselt kannatusrohkes elus ning surmas on toonase ühiskonna vaimupimedus ning orjavaim — muidugi tulenevalt kestvast „kartuse ja värisemisega mõisaorjajamisest ja jumalateenimisest“, mis oligi enamiku pärisosa. Kestev-välditamatu surve on ju kõigil aegadel kasvatanud enamikust vaikselt kannatavaid orjahingi ja vaid üksikuist tugevamaist mässajaid-revolutsionääre. Nii on siis tegemist Kitzbergi „Libahundis“ sügavaid-traagilisi sotsiaal-kultuurilisi probleeme esitava ideedraamaga.

Võidakse ju heita ette autorile ta probleemide lahenduslikku külge — käesoleval juhul näiteks kaasaja sotsialistliku kasvatusse seisukohalt, mille „parandamisele“ vihjab ka „Draamateatri“ redaktsioonis sangariks teha püütud Margus, ent me ei tohi unustada kunsti nimel seda, et kirjanik peab olema eelkõige nägija ning kujutaja. Peame hindama eelkõige kirjaniku meisterlikku oskust esitada probleeme meie ette selge-

jooneliselt ning lahendust nõudvalt. Psühholoogiliselt usutavate ning kunstiliselt haaravate vahenditega on Kitzberg loonud draama, millele võime olla uhked kogu maailmakirjanduse kõrval ning millega võime minna julgelt kui eesti näitekirjanduse ühe alussambaga ka Moskva kunstidekaadile.

On aga tõepoolest läbikaalutult-veenev seisukoht, et tahame pakkuda Moskva kunstidekaadil „Libahunti“, esitades Kitzbergi poolt pakutut rohkem: tahame näiteks detailsemalt anda samaaegselt meie toleaeegseid ühiskondlikke-kultuurajaloolisi olusid mittetundjatele lisaks Kitzbergi poolt antule ühiskondlikku kultuurajalugu, siis on meil selleks muidugi täielik õigus. Ent me ei tohi juba kasvõi pieteedist kunsti vastu unustada ühte: et juurdemonteeritu ei tohi mingil tingimusel ometi halvendada meie suure draamameistri loomingut, kõnelemata draamas esitatava dramaatilise põhi-intriigi segipaiskamisest ning peategelaste karakterite võltsimisest.

Kahjuks kerkisid need mõtted ühenduses „Draamateatris“ esitatud „Libahundiga“. Rõhutaksin veelkordselt: oli rõõm näha seda suurt vastutuspinget ning indu, millega olid võtnud nii teatri kunstilised juhid, lavastaja kui näitlejad oma ülesannet pinges-rikkas kunstilises viimistlustöös. Mõõngem sedagi, et veelgi ulatuslikum ühiskondliku olu rõhutamine ei pruugiks osutada lavastusele miinuseks, kui juurdemonteeritu oleks sobitatud küllalt orgaaniliselt draama tervikusse. Ent praeguses „Draamateatri“ lavastuses liitüks kahjuks parimaile püüdlusile ka mõndagi väärarusaamislikku, sest juurdemonteerimised ei andnud tunnistust teose dramaturgilisest läbimõeldusest, sest nad olid ilmselt mehaaniliselt vahele kiilunud võõrkehad.

Allakirjutanal jäi näiteks täiesti arusaamatuks, miks oli vaja 2. vaatuse lõpul tuua Margust lavale tagasi? — Lahutama kaklevaid naisi? — Utlema Tiinale, et Mari polegi ta õde, milline tõik küll kõigi psühholoogia reeglite kohaselt pidanuks Tiinal ammugi teada olema?! Kitzberg lõpetab selle vaatuse Tiina valuga — ja mõjuvalt!

3. vaatuse lõpus esitatud kujul mõisameeste lavaletoomine kupja rebasepüüdmise naiivse kaasamängimisega ja tiirasena kauni naise järele haaramisega ei andnud küll kuidagi lisa sotsiaalse olustiku selgitamiseks. Marguse kokkupõrge kupjaga ei toimunud ka mingeil poliitilis-ühiskondlik-ideelisel põhjusil, vaid ilmselt isiklikel motiividel — et kupja valitu osutus parajasti tema armastatuks. Et kupjal lasti karjuda Tiinale näkku: „Libahunt!“, sellega vähendati tunduvalt draama peaintriigi kompositsioonilist pinget. Pealegi jäi arusaamatuks: miks tuli see väljendus just kupjale, ja sel hetkel, huulile?

4. vaatuse lisapilt ainsana näitas meile sotsiaalseid olusid — tõe eest võitleja sai mõisas peksta. „Rahva Hääle“ teatriarvustaja leiab aga, et see „nahatäis aitab seletada Marguse passiivsust Tiina lõpliku metsajooksmise eel“?! — nii et kodune ravim selleks, et näitlejal ei tarvitseks end pingutada sisevõitluseks armastuse ja tõulis-karakterse saamatuse vahel, pealegi kui metsaminek identseena lindpriiiskuulutamisega nõudnuks tõeliseltki sangarilt raskelkaalutletavat otsustamist. Tiina ilmumine sellesse pilti löi aga täieliku segaduse teose intriigiarengus: jäi selgusetuks, kas Tiina oli saanud lakka, kust ta alla ronis, pärast neljapäevalist metsasolekut, või jooksis ta varsti pärast 3. vaatuse lõppu siia ja lahkus neljaks päevaks alles pärast toda pilti?! Kui ta saabus siia pärast neljapäevast metsasviibimist, siis: miks nukrutse järgmise pildi algul Margus nagu teadmatutes — „nagu surnu oleks majas“, kuna talle ju määrati kohtamine, kus pidi tasutama talle ta peksukannatused — „pulmaõõga“ (kui labane ideelisest Tiinast!)? Kui mitte, siis: mis sundis Tiinat jooksuma Marguse juurest metsa? (Kas selleks, et Kitzbergi draamas mainitud neli päeva täis saaks?!).

5. vaatust lõpetavad Marguse lausutud õpetlikud-seletavad sõnad kõlavad aga Tiina surma põhjuste analüüsina eriti tarbetu naiivsusega, kuna igal vähegi taiplikul teatrikõlastajal on siis juba ammugi selged Tiina traagilise saatuse süümotiivid.

Vastavalt siintoodud tekstilisandusile ja vastavale lavastustendentsile oli siis ka Kitzbergi loodud Tammaru tüsedast, ent hingeavaldus pisut aeglasest-saamatust Marguse saanud operetlik armastaja ning külakangelane, kelle suhtes ei ole küll kuidagi psühholoogiliselt põhjendatav Tiinaga kaasaminekust loobumine isa keelule alistumiseks.

Nõukogude Liidu arvustajaid L. Maljugin näiteks kirjutab Nõukogude Vene aja-kirjas „Teater“ näidendi „Pavel Grevovi“ puhul: „Näitekirjanikud peavad süveneda oma kangelase siseellu, nad ei taha teda minutikski eemaldada ühiskondlikust tegevusest. Sellesamaga nad vaesestavad ta karakterit.“

Kitzberg on toonud meile lavale elavaid, oma ümbrusest võrsunud, tuksuva vere ja liikuva mõttega inimesi. Kas ei tundu siis ühekülgse agarusena minna muutama neid rohkem-sotsiaalsema tausta nimel võlts-hingeelulisteks, koguni karikatuurseteks, nagu mõjub Kitzbergi traagiliselt karmis draamas õõnes Margus.

Et dekaadini on veel palju aega, nii et jõuab katsetada ja ümber korraldada, siis tahaks küll loota, et peatselt võetakс korrigeerimisele „Draamateatris“ esitatud tekst-lavastus. Lisatagu ühiskondlikke võitlusmomente, lisatagu rohkemgi, ent tehtagu seda tõeliselt kultuuriselt-läbimõeldult ning sulatades ühiseks orgaaniliseks tervikuks teo-sega, ilma teose suuri voorusi seejuures nõrgestamata.

Mis puutub „Draamateatri“ ettekandeil nähtud osaesitusisse, siis on raske võtta sõna peategelase suhtes Kitzbergi loodud „Libahundi“ seisukohalt, sest uuendatud tekst ning dramaturgiline ja lavastuslik uushoiak on dikteerinud ka uudseid — kuigi ebakõlalisi — karakterikäsitusi. Et aga on tegemist kahe teatri — „Estonias“ läheb „Libahunt“ üldtuntud raamatuteksti järgi vaid mõningate kärbetega — osaliselt nelja koosseisu esitusega, püüan ometi tõmmata mõningaid paralleele.

„Estonia“ teine vaatus osutus tunduvalt paremaks Marje Parikase-Teet Koppeli Tiinat-Margust kandes. Siin oli hingestatult-vaba vallatlemist, sügav-siirast armastust ja Tiina ahastuslikku pöördumist ema poole vaatuse lõppedes. Vaid T. Koppel pidanuks anda hädise kõhklemise-anumise asemel aeglaselt liikuvaaju saamatust-oskamatust säärase talle ootamatu, tulisustnõudva armastusstseeni puhul. „Draamateatri“ Margused — V. Alev vähem, M. Karro rohkem — olid siin ebakõnaliselt Kitzbergi Margusele bravuuritsevad operetisangarid-armastajad. Linda Tubin ja Hilda Sooper Tiinana tundusid siin liialdatult ekstsentrilisina. Eriti võltsina, arvestades Tiina lüürilis-dramaatilisust, mõjus Mari kägistamisstseen, mis oli isegi lõikavalt brutaalne.

Meta Luts „Estonias“ Marina on asjatult tige-hädine (-nutune), selle asemel et anda tammarulikult endassesulgnumana vihapurskeid ning vaenulist hingehoiakut Tiina suhtes. Aino Talvi ja Ly Lasner olid aga eelkõige solvunud õnnetud, ometi naiselikult vaenulised, säärasena märksa vastuvõetavamad. A. Talvi lisandas sellele veel hetketi tammarulikku üleoleku rahugi.

Kolmas vaatus jaanikuga osutus lavastuslikult terviklikumaks-voolavamaks „Estonias“, seevastu T. Koppeli Margus ei omanud V. Aleviga võrreldavat tusedust, samuti ei küündinud M. Parikase nii sisemine kui hääleline jõud H. Sooperi kõrvale. L. Tubina küll jõulisel väljendusel puudus siin, nagu järgmistki vaatust lõpetades, veenev siseelamuslik kandvus.

Neljas Tiina — Lydia Vohu „Estonias“ oli aga üldiselt juba liiga alistuv-leplik, vaatamata trotsijõuga antud vastupidisele tekstile.

Vanaemana Anna Tamm oli lihtne ja veenev rauk omas otse filosoofilises-selgelt-nägijalikus elutarkuses. Liina Reimann oli liiga jõuline, Betti Kuuskemaa seevastu vaid heasüdamlik „Großmutter“.

Nii A. Lauter kui J. Kaljola olid viimisteldult-tusedad Tammaru peremehed, kuigi kumbki omalaadselt. Sama võib ütelda ka Jaan Mürgi ja Hugo Lauri Jaanustest. Tammaru perenaised olid mõlemad vastuvõetavad, Lo Tui vast siiski selgepiirilise kui Albina Kausi.

Eriti väljatõstmist väärrib aga Salme Reek „Draamateatri“ esimese vaatuse laps-Tiinana, kelle tormistvisatult lavalepaiskumine ning hirmust, kohmetusest ja näljast sõnatult-ilmekalt kõnelev hoiak vallutas kogu stseeni.

Draama lõpetamine oli asjatult kärbitud „Estonias“ liiga lühikeseks, kuna Marje Parikas ja T. Koppel esitasid toda viimast traagilist kohtumist nauditava kunstiküpsusega. „Draamateatris“ häiris Tiinade hästinähtud surmastseene Marguste õõnes lõpumoraal.

Mõlemas teatris olid lavastustele häiks raameks lavapildid. „Estonias“ V. Haasilt ja F. Mattilt oli esimese ja viimase vaatuse sünge-monumentaalne rehetuba parim, „Draamateatris“ P. Linzbachilt ja P. Raudveelt meisterlikum realistlik-meeleoluküllane rehealune (4. vaat.).

„Libahundi“ lavastused kõnelevad rohkest armastusküllasest tööst, — tohiks siis küll loota, et ei väsita varem, kui on saavutatud nii tekstilt, lavastuselt kui mängult ühine kunstiküps tervik — minekuks Moskva kunstidekaadile.

O. R.

Rahvaraamatukogunduse päevaülesandeist

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu rahvamajanduse arendamise kolmanda viisaastaku plaani täitmise alal tõstis Üleliidulise Kommunistlike (bolševike) Partei XVIII kongress 1939. a. muude ülesannete hulgas tähtsamana esile töötajate kommunistliku kasvatus, inimeste — kommunistide ehitajate — teadvusest kapitalismi säilmete kaotamise küsimuse.

See ülesanne astub täie tõsiduse ja erilise kaaluga meiegi ette.

Võitluses mineviku varjudega helge tuleviku nimel omavad tähtsat kohta poliit-haridusasutused. Vladimir Iljits Lenin märkis oma kõnes poliitiharidustööliste 1920. a., et võib-olla mõistetakse sõna „poliitiharidustöö“ ebaõigesti, et niivõrd kui siin esineb mõiste „poliitiline“, on siin peamine just poliitika, et me ei või kogu poliit-haridustöö liinil seista vanal mittepoliitilisel hariduse vaatekohal, ei või asetada haridustööd väljapoole seost poliitikaga.

Lenin näitas, et poliitiharidustöö põhisisuks on kommunistliku propaganda, et poliit-haridustöö peab olema sügavalt kommunistlik, parteiline, ja et kogu tema sisu peab olema läbi imbunud proletariaadi klassivõitluse vaimuga.

Sellekohaselt on ka Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi rahvaraamatukogude ülesandeks töötajate edasiharimine ja kasvatamine sotsialismi ülesehitamise huvides nende kommunistliku teadvuse, kultuuritaseme ja võimete tõstmise teel, nagu märgib Rahvaraamatukogunduse korraldamise juhend.

Eksivad need rahvaraamatukoguhoidjad, kes arvavad end olevat tehnilised töötajad alal, mis seisab eemal poliitikast. Iga rahvaraamatukogu on riiklik kommunistliku propaganda organ ja iga raamatukoguhoidja, alates praktikandist ning lõpetades juhatajaga, on bolševistliku kultuuri propagandist ja agitaator. Kogu tema töö peab olema läbi immutatud bolševistliku vaimuse ja parteilisusega.

Järelikult on iga rahvaraamatukogu põhimiseks ülesandeks kapitalismi säilmete kaotamine kodanike teadvusest, mis on kommunistliku kasvatus peamine eesmärk. See ülesanne kohustab rahvaraamatukogusid kasvatama lugejaid sotsialistlikku suhtumist tööse, kommunistlikku teadvust oma elu korraldamisel ja ülesannete täitmisel, see kohustab võitlema töödisipliini kõvendamise eest ühes sotsialistliku võitluse arendamise ja stahhaanovlike töövõtete levitamisega.

Rakendugem siis tööle bolševistliku innugal Ootamas on rida pakilisi päevaülesandeid. Käesoleva aasta veebruaris toimusid EK(b)P IV kongress ja UK(b)P XVIII kongress. Nende otsused omavad erakordset tähtsust Nõukogude maa ja rahva elus, mis pärast need tuleb viia kõigi töötajate teadvusse.

Selles töös peavad aktiivselt kaasa lööma ka rahvaraamatukogud. Eeskätt tuleb neisse soetada küllaldaselt arvul, kümnete eksemplaride kaupa, kõik eriväljaannetena trükist ilmuvad kongressi ja konverentsi materjalid (referaadid, resolutsioonid, kõned). Hariduse Rahvakomissariaadi poolt saadetavatele eksemplaridele tuleb kogudel endil vajadust mööda lisa soetada. Eriväljaannetena mitteilmuvad, kuid ajalehis avaldatud materjalid tuleb väljalõigetena koondada albumeisse ja mappidesse.

Need materjalid tuleb viia töötajate masside hulka, neid propageerida individuaalsete vestluste teel lugejatele, aga ka massürituste kaudu. Raamatute laenutamisruumi ja lugemissaali tuleb asetada bibliograafilised juhid ja kirjanduse nimestikud kongressil ja konverentsil arutatud küsimuste alalt ning arendada laialdast propagandat Lenini ja Stalini teostele, mis on pühendatud tööstuse, transpordi, töötööstlikkuse tõstmise ja tootmisdisipliini süvendamise küsimustele.

Uhtlasi on vaja täiendada raamatukogude fonde uue kirjandusega tööstuse ja põllumajanduse aladelt. Peame kahjuks märkima meie kirjastamise ahtrist sel alal, sest seal ilmub valdavas enamuses igasugu muid raamatuid.

Olemasolevaist materjalidest korraldagu iga rahvaraamatukogu ja lugemistuba partei-kongressile ja -konverentsile pühendatud raamatunäitus ühes loosungite, diagrammide ja plakatitega.

Kongressi ja konverentsi otsuste rakendamisele aga asugu iga raamatukoguhoidja seega, et ta püüab paremini teenida lugejat ja teda võita Lenini-Stalini õpetuse veendunud pooldajaks.

Ent sellest üksinda ei piisa.

EK(b)P IV kongressil tõstis sms K. Säre oma aruandes esile ajaloolise silmapilgu eesti töötava talurahva elus. Nimelt asub eesti talurahvas 1941. a. esmakordselt kevadkülvil teostama Kommunistliku Partei ja Nõukogude võimu igakülgse toetuse tingimustes ja Nõukogude Liidu Valitsuse poolt kinnitatud külviplaani järgi.

Klassivaenulised takistuskatsed ning mineviku pärimused, harjumused ja vaated tuleb ületada siingi. Seda saab tagajärjekindlamine teha masside sidumisel majandusliku ülesehitustööga, nagu väitis Lenin 1920. a. Ulevenemaalisel Poliitharidustöö nõupidamisel. Järelikult tuleb kogu töötav talurahvas hoogsalt tõmmata kaasa kevadkülvil teostamisele Nõukogude külviplaani järgi ja varustada teda selle rakendamisel teadmistega plaani tähtsusest ja abinõudest.

Siin ootab suur töö rahvaraamatukogusid, kes kõrvuti poliitilise raamatuga peavad töötajate hulka viima põllumajandusliku raamatu, ajakirja ja ajalehe. Raamatukogu peab oskama igas talupojas äratada küsimuse — mida lugeda kevadkülviks? Ja raamatukogu peab ise suutma sellele küsimusele rahuldava vastuse anda.

See ülesanne pole lihtne, sest ei ole veel suudetud kirjastada Nõukogude Eesti vajaduste kohast põllumajanduslikku kirjandust. Riikliku Kirjastuskeskuse Teadusliku Kirjanduse 1941. a. plaanis leidub ainult mõni põllumajandusliku sisuga raamat. Selle ala rikkalik venekeelne kirjandus pole laiemalt kättesaadav. Tuleb lugeda põllumajanduslikke ajakirju „Põllutöö ja Karjakasvatuse“ ja „Nõukogude Agronoomia“, mis Hariduse Rahvakomissariaadi poolt on tellitud kõigile maa rahvaraamatukogudele ja mis peaksid leiduma ka iga talu lugemisalual. Raamatutest tuleb teha valik kodanliku korra ajal ilmunud kirjandusest, jättes kõrvale kõik kodanliku poliitikaga pipardatud ja küsitava väärtusega teosed.

Valiku tegemisel tuleb rahvaraamatukogudel konsulteerida parteiorganisatsiooniga, üksikute parteitöölise ning -liikmete ja põllumajanduse eriteadlastega, koostades vastavaid kirjanduse valiknimestikke, neid raamatukogus ja rahva kogumiskohtades üles panna, seejuures mitte piirduda ainult raamatutega, vaid juhtida tähelepanu ka vasta-vaile kirjutustele ajakirjades ja ajalehtedes ühes juhatuses, kust neid on võimalik kasutamiseks saada.

Nõukogude Liidu vanemais vennasvabariikides kasutatakse laialdaselt ja eduga lugejate kokkutulekuid ja nõupidamisi põllumajandusliku kirjanduse alal. Korraldatakse neid sääraselt, et valitakse arutlusteemad ja -kirjandus, mis jaotatakse üksikuis elamis-punktides (kolhoosides) tublimatele töömeestele, kelle juhatusel see kohal ühiselt läbi töötatakse, milleks raamatule antakse kaasa vastav küsimuskava. Kuu-poolteist kestnud töö järel korraldatakse talurahva kokkutulek ehk nõupidamine läbitöötatud kirjanduse arutamiseks. Nõupidamisel esinevad agronoomid, zootehnikud ja üksikud talupojad, mehed ja naised.

Omal kohal on ka kirjandusnäitused ja kirjanduse tutvustamise õhtud, kus vasta-vad eriteadlased esinevad ettekannetega, kus põllumajandusliku raamatu kõrval tuleb kõne alla ühiskondlik-poliitiline raamat ja töötava talurahva elu kajastav ilukirjanduslik teos. Raske on selleks sobivat raamatut leida, kui on hiljuti trükitist ilmunud M. Iljini „Mäed ja inimesed“, mis jutustab, kuidas inimesed, kellel pole enam vaja võidelda üksteisega tüki leiva pärast, rakendavad oma energia võitlusse loodusega, et seda valitseda, kuidas kollektiivne energia plaanipäraselt ja pidevalt lisab loodusjõude stiihilisse mängu mõistuslikku elementi, mis on kasulik kõigile inimestele, mitte aga mõnele üksikule grupile, kes kurnab töötava rahva füüsilist jõudu ja mõistust, nagu kirjutab Maksim Gorki raamatu eessõnas.

Selles aktiivses kaastöös sotsialismi ülesehitamisele tuleb rakendada raamatukogu kasutajate aktiivid, eriti noorsugu ja viimase kaasabil teha katset isegi raamatute kojuandmisega.

Oma kogemustest aga jutustagem ajalehtede ja ajakirjade veergudel, jagagem kogemusi üksteisega suures Lenini-Stalini nimel töötavas poliitharidustöölise peres.

Olgem tänulikud ja õnnelikud, et ajal, mil kapitalistlikus maailmas sõda üha laieneb, meil on võimalik osa võtta oma kodumaa ülesehitamises ja tema kauni tuleviku rajamisest rahvaid sõbralikuks koostööks koondava marksismi-leninismi lipu all!

A. LEINJARV

Ennenõukogudeaegsed eesti tõlked marksismi klassikuist

Tsaristlikul Venemaal ei pääsenud Marxi, Engelsi ja Lenini töist rõhuv enamik üldse trükki. Samuti ei lubatud levitada väljaspool Venemaad trükitud töid. Need ei pääsenud isegi teaduslikesse asutustesse ega kogudesse, kõnelemata laialdastest rahvahulkadest.

Nii märgib venekeelsete ja Venemaal ilmunud raamatute poolest õige täiuslik Tartu ülikooli raamatukogu venekeelsete raamatute kataloog — „Каталогъ русскихъ книгъ“ (1910) — Marxi tööd ainult tema „Kapitali“ (1895—98) ja „Kriitika“ (1896) ning Engelsi tööd ainult „Perekonna tekkimine“ (1895). Seevastu kubisevad sõna otseses mõttes Venemaale sissetoomiseks keelatud kirjanduse nimestikud — „Каталогъ разсмотрѣнныхъ иностранною цензурою“ — Marxi ja Engelsi nimedest.

Eesti lugejate ette pääses Marxi ja Engelsi nimi alles 1906. aastal, millal revolutsiooni tõttu puhusid pisut vabamad tuuled. Ilmus Marxi „Palgatöö ja kapital“, mille lisana oli trükitud Engelsi „Tööliste kalendrist“. See 32-leheküljeline brošüür ilmus Peterburis „Edasi“ kirjastusel. Marxi „Kapitali“ I osa ilmus 1910. a. J. Lilienbachi kirjastusel ja seegi kärbitud. Kui neile mainitud kahele tööle lisandada veel Blossi, Marxi, Sterni jt. „Rahvaste liikumised Euroopas 1848. a.“ ning J. Lilienbachi „Edasi“ 1905. ja 1906. a. ilmunud paarileheküljelised Marxi „Elulugu“ ja „Marxi mälestustest“, siis on meil ülevaade kõigest, mis Marxist ja Engelsist on ilmunud eesti keeles kuni Oktoobrirevolutsioonini.

1917. a. revolutsioon ja lühike töörahva valitsemisaeg Eestis võimaldas Marxi ja Engelsi „Kommunistliku partei manifesti“ ilmumise.

Möödunud aasta juuni suurpöördeni võisid kapitalistlikus Eestis päevalgust näha: Marxi „Palgatöö ja kapital“ Nigol Andreseni tõlkes (1933. a.) ning samast ajast ka lühike ülevaade Nigol Andresenilt „Karl Marx“. Marxi „Kapital, Poliitilise ökonomia kriitika“ Nigol Andreseni tõlkes ning Aleks. Jõeääre ja Paul Vihalema toimetusel Fr. Engelsi eessõnaga ilmus 24 vihus Tallinnas K/U. „Sõpruse“ kirjastusel 1935—1936.

Sama kirjastuse väljaandel ilmusid ajavahemikul 1937.—1939. a. Marxi ja Engelsi „Valitud teosed“ kolmes köites, kokku 1160 lehekülge, sisaldades paremiku ja programmilisema osa Marxi-Engelsi geniaalsest loomingust. Väiksematest brošüüridest on kodanlikus Eestis ilmunud Engelsi „Proletaarsest revolutsioonist“ (1920).

Lenini kohta midagi eesti keeles välja anda on põrganud raskuste vastu. 1924. a. saadi trükkida küll teadaolevail andmeil neli brošüüri — Noorte Uhingu „Tuleviku“ väljaandel „Lenin“, koguteos, mis käsitles Lenini elulugu ja tegevust (48 lk.), siis Tallinna Koolinoorsoo Ajaloo-Filosoofia Uhingu väljaandel „Lenin noortele“ (24 lk.), Tallinna Eestimaa Ehitustööliste Liidu väljaandel „Lenin ja talunaisterahvas“ (16 lk.) ja Tallinna Transporttööliste Uhisuse kirjastusel „Lenini vaade revolutsiooni peale“ (12 lk.), kuid need teosed ei pääsenud trükkikojast kaugemale — need pandi keelu alla, ainult üksikud eksemplarid levisid salaja käest kätte.

See on ka kõik, mis on 22 aasta jooksul ilmunud kodanlikus Eestis marksistlik-leninistliku kirjanduse alalt.

Oieti ja iseloomustavalt kirjutab sms Nigol Andresen („Poliithariduse küsimusi“ 1940, lk. 28 ja 29): „Kui vaikiva oleku perioodis meil on õnnestunud teatud hulk Marxi ja Engelsi teoseid välja anda, oli endasõõistetav see, et Marxist ja Engelsist nooremad autorid ei võinud enam kõne alla tulla. Kodanluse piiratud arusaamine hindas Marxi ja Engelsi surmaga seoses surnuteks ka nende õpetusi. Kui aga seesama piiratud kodanlus teadis Lenini elutööd jätkuvat Nõukogude Liiduna, kõigena, mis seal on, siis Lenini surmast hoolimata olid meil põlu all kõik Lenini teosed, kõnelemata praegu elavast juhust sms Stalinist, kelle ühtki rida meie vabariigi territooriumil ei võinud ilmuda.“

Nõukogude Liidus elavad eestlased on võinud selle ala kirjanduse ja suurte klassikutega kokku puutuda hoopis suuremal määral. Neile on olnud ayatud rikkalikud venekeelsed tiraažid. Seal on arenenud vastav õige tihe eestikeelne kirjandus.

Elkõige on ilmunud Marx-Engelsi „Kommunistiline manifest“ (1919), samal aastal isegi kahes trükis. See raamat on Nõukogude Liidus üks levinumaid (1917—1938 5 miljonit eks.). Samal aastal ilmus veel Marxi „Vabameelsed valitsemas“. Teistest Marxi töödest on eesti keeles ilmunud põhjapaneev programmine teos „Gotha programmi arvustus“ (1936). Engelsilt leiame eesti keeles „Kommunismuse põhimõtted“ (1922), „Mõttekujutusest teaduseni“ (1922), „Sotsialismi arenemine utoopiast teaduseks“ (1934), mis on teatavasti „Kommunistliku manifesti“ kõrval parem ja põhjalikum, rahvalikult arusaadav töö marksismi õpetusest ja kuulub marksismi-kirjanduse põhilise raudvara hulka, siis „Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine“ (1935). Edasi on ilmunud „Ludwig Feuerbach ja klassikaliku saksa filosoofia lõpp“ (1936) jt.

Marxi ja Engelsi õpetuste elluviimine ja nende tegelik rakendamine on lasunud Lenini ja Stalini õlgadel.

Andes suure tähtsuse trükisõnale, eriti aga poliitilis-ühiskondlikule ja bolševistlikule trükisõnale kui partei kõige tugevamale ja teravamale relvale, on Lenin ja Stalin selle eest hoolitsenud, et ise sel alal palju pakkuda. Nende teosed on tõlgitud kõigisse N. Liidu rahvaste keeltesse ning ka väikese eesti rahvakillu keelde. Lenini töid on eesti keeles ilmunud 28, kokku 2500 lehekülge, kusjuures iga trüki tiraaž on olnud 2000—3000 eksemplari.

Kohe Oktoobrirevolutsiooni järel ilmus Lenini „Nõukogude valitsuse ligemad ülesanded“ ja selle järel kronoloogilises järjekorras: „Karl Marx. Lühike elulookirjeldus ja marksismuse kokkuvõte“ (1920), „Toitlusemaksust“ (1921), „Oktoobrirevolutsioon“ (1924), „Veebruarirevolutsioon Venemaal“ (1924), „Riik ja revolutsioon“ (1924), „Noorsoo kasvatuses“ (1924), „Asutava Kogu valimised ja töolisteklassi diktatuur“ (1924), „Vene sotsiaal-demokraatide ülesanded“ (1925), „Uhistegevusest“ (1925), „1905. a. revolutsiooni algus Venemaal“ (1925), „Töölise ajakirjanduse ülesanded“ (1925), „Töolisteklass ja partei“ (1925), „Töolisteklass ja talurahvas“ (1925), „Usust“ (1925), „Proletaarne revolutsioon ja ülejoosik Kautsky“ (1925), „Punane sõjavägi“ (1925), „Rahvuskõsimus“ (1925), „Nõukogude Vabariik“ (1925), „Naistöolistest ja taluaineterahvastest“ (1925), „Enamluse taktika“ (1925), „Bresti rahust“ (1926), „Imperialism kui kapitalismi kõrgem arenemisjärk“ (1933, sama 2. väljaanne 1935), „Veebruarilt oktoobrile. Oktoobrirevolutsioon. Proletariaadi diktatuur. III.“ (1934), „Sõda ja revolutsioonilik kriis“ (1934), „Reaktsiooni ja uue tõusu ajajärk, imperialism ja sõda“ (1935).

Stalini töödest on eesti keeles ilmunud: „Keskkomitee poliitiline aruanne“ (1930), „Uus olukord — uued majanduslise ehitustöö ülesanded“ (1931), „Kõne tööstuse tegelelastele“ (1931), „Marksistlik-leninistliku õpetuse põhialused ajakirjandusest“ (1933), „Leninist“ (1934). Samal aastal ilmus sms Stalinilt „Leninismi alused“. Sama autori teine põhjalik töö „Leninismi küsimused“ ilmus eesti keeles järgneval aastal ja nimelt kahes köites. Samasse aastasse kuulub ka „Oktoobrirevolutsiooni“ ilmumine. Veel leiame sms Stalini töödest eesti keeles: „Aruanne partei 17. kongressil UK(e)P Keskkomitee töödest“ (1934), „Kõne eesrindlike mees- ja naiskombainistide nõupidamisel 1. dets. 1935. a.“ (1935), „Kõne esimesel üleliidulisel stahanovlaste nõupidamisel 17. nov. 1935. a.“ (1935), „Kõne Kremli lossis punaväe akadeemikute väljalaskel 4. mail 1935. a.“ (1935), „NSV Liidu konstitutsiooni projektist“ (1936), „Marksism ja rahvus- ning asumaade küsimus“ (1936), „Parteitöö puudustest“ (1937). Stalini töid on eesti keeles ilmunud ligi tuhat lehekülge, kusjuures tiraaž on olnud õige ulatuslik, igal üksikväljaandel 2000—7500 eksemplari.

Nagu ülevaatest selgub, pole end. Eesti territooriumil ilmunud kuigi palju Marx-Engels-Lenin-Stalini töid ega pole ka olnud võimalusi nende üle kirjutada. Nõukogude Liidu eestlased on teinud suure töö sealsete eestlaste kommunistlikus kasvatuses, andes neile emakeelset kirjandust. Kodanlik Eesti hoolitses selle eest, et need teosed siinsete lugejateni ei ulatunud, kuid organiseeritud tööliklass ja „põrandaalune“ hankis neid, luges neid ja täienes ning kasvas nende varal.

21. juuni on lõplikult hävitanud tõkkes. Sotsialistlik-marksistlik kirjandus on kõigile kättesaadav, Lenini ja Stalini suurkujud, nende töö ja mõtted on toodud meile lähedale. On jõutud juba anda rida uusi väljaandeid, suur hulk on teoksil ja kavas. Nendest on aga põhjust anda eriülevaade edaspidi.

ANNA JOONAS

Likvideerime kirjaoskamatus e isetegevas teatris

I

Mida p randas meile kodanlikust ajast isetegev teater, „maateater“, „asjaarmas-tajate teater“, nagu teda nimetati enne.

„Asjaarmastus“ seisis peamiselt selles, et näiteringi koheldi kui lüpsilehma, kes pidi täitma auke mitmesuguste ja -nimeliste seltside kassades. Tema v artust hinnati ainult seev rd, kuivõrd ruttu ta jõudis ära õppida mõne näidendi. Sageli ei pandud näidendi v artusele või kunstik psele ettekandele mingit rõhku, peaasi oli, et odavamini ja kiirelt saaks teha peo — „sest raha oli hädasti vaja“!

Rahvamajale ei suhtunud kui ümbruskonna kultuurikoldele, vaid kui kohale, kus saab teha aastas nii ja nii mitu pidu. Seepärast on enamik rahvamaju külmad, k ledad, ebapraktiliselt ehitatud lavaga. Suure osa rahvamajade lavade juures asuvad nn. „tege-laste toad“ on pisikesed, kuhugi lava taganurka kokku surutud, külmad, pimedad. Raudteevahiputkad on kindlasti mugavamad ja kodusemad. On isegi s araseid rahva-maju, kus tegelaste tuba sootuks puudub. Seal peavad näitlejad riietuma külmal laval, kuskil tolmuses kullisidetaguses nurgas. Loomulikult oli s arases olukorras näite-ringide t o k unis kahtlasel tasemel. Oli küll ka ringe, kes igasuguseist raskusist hoolimata p uidsid anda nii palju kui suutsid, vähemalt kunstilisest küljest, ning kan-gelasiikut rühkisid oma kunstilise taseme tõstmisel edasi.

Parem polnud ka kaadrite küsimus. Ei olnud tähtis, kas näitejuhid tundsid oma asja või mitte. Tavaliselt oli „näitejuhi“ peamiseks t oks leida sobivaid tegelasi, anda neile osad k tte, m arata proov ja hoolt kanda selle eest, et t kk ettenähtud ajaks kuidagi üle lava libiseks. Seda „libisemist“ võiks pigemini nimetada „komberdami-seks“, kus kargu osa, võiks ütelda kõige tähtsamat osa, mängis ette tleja.

S arase „kunstilise isetegevuse“ juures ei võinud juttugi olla näiteringi kunstilise taseme tõstmisest. Tegelased vahetusid, kord mängis üks, kord teine. N iteringi ei suut-nud endale kindlailmelist ansambli kujndada.

Maal oli ja on huvi teatri vastu suur nii teatri „tegijate“ kui ka „kasutajate“ liinil. Seni valitses isetegeva teatri t os juhuslikkus, süsteemitus ja ringid tõotasid kindla plaanita, ning v lisabigi, mida omal ajal andis E. Haridusliit, oli väike ja juhuslik. N ud kujuneb kunstilis-kasvatustlik t o sootuks teistel alustel ning avarduvad suuremad või-malused isetegeva teatri taseme tõstmiseks.

ENSV Hariduse Rahvakomissariaadi Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaja (RKIK)  lesannete hulka kuulub peale muusika, rahvatantsu ja kujutava tarbekunsti ala ka isetegev teater.

Nelja teatriinspektori (3 eesti, 1 venekeelse ringide jaoks) vahel on t o jaotatud territoriaalselt maakondade järgi. Iga inspektor peab tundma ja teadma, mis tehakse tema rajoonis isetegeva teatri ala, peab hoolitsema ja abi andma oma piirkonnas asu-vatele ringidele, peab jälgima ja suunama nende kunstilist kasvu ja suunda.

Seni valitsenud kaos mitmesuguste seltside n iteringide tegevuses kadus seltside lik-videerimisega ja rahvamaja kui kindla organisatsiooni loomisega. Kavakohaselt peaks iga rahvamaja juures tegutsema kolm tähtsamat isetegevat kunstiringi: laulukoor, näite-trupp ja rahvatantsuring. Et plaanikohaselt aasta lõpuks peab meil olema ligi 800 rahva-maja, siis võib loota, et 1942. a. algul võime m rki 600 isetegevat teatringi.

Teatud osa n itejuhte, endised küla „tuusad“, tundes end enamikus uue korra sisse-seadmisel „ leparda heidetuna“, loobusid nn. „seltskonnategevusest“, seega ka näite-ringi juhtimisest. Erilist tähelepanu tuli p orata kaadrite kasvatamisele. Huvi selle vastu on suur, mida piltlikult näitas hiljuti lõppenud  levabariiklik isetegeva teatri n itejuhtide kursust Tallinnas. Ettenähtud 60 inimese asemel tuli vastu võtta üle 100 näitejuhi, kes, lõpetanud kursuse, asusid innukalt oma ülesannete täitmisele. Huvi ise-tegeva teatri vastu tõuseb pidevalt. Tartu kursustel oli üle 40 osavõtja, Võrus 30 ini-mest, Pärnus üle 40 kursustase. Paide ja Viljandi kursustele on registreeritud üle 30 osa-võtja, Petseri venekeelsele kursusele 20 inimese ümber. Muidugi annab tegevusele suurt hoogu ka eelseisev Isetegeva kunsti olümpiaad Tallinnas ning ülevaatused piirkondades.

Et tõsta isetegeva teatri välist külge, on RKIK juures ametis kaks kunstnikku-dekoraatorit. Et tarvidus dekoratiivsel alal nõuande järele on suur, seda tõendas äsjalõppenud dekoraatorite kursus Kohilas, millest võttis osa üle 30 inimese. Eelolevatele dekoraatorite kursustele Tartus on üles andnud 30 osavõtjat.

II

Mida enam inimene kasvab teadlikuks nii poliitiliselt kui ka kultuuriliselt, seda enam nõuab ta ka meisterlikult ja teadlikult ettevalmistatud kunstilist ettekannet.

Kunst ja kogu kultuuritöö peab tõusma säärasele kõrgele tasemele, mis rahuldaks klassi-teadlikku töötavat inimest. Kunstilises isetegevuses võiksime eeskujuga võtta teistest vanematest Liidu vabariikidest, kus töötatakse tõsiselt paremate Nõukogude ja klassikaliste autorite näidendite kallal, valmistades lavastust ette kaks ja enam kuid. Etendus läheb ilma etteütlejata. Uht tükki mängitakse mitu korda ja etenduste vahetus naaberringidega on elav. Eriti märkimisväärne on asjaolu, et peale ettevalmistava töö näidendi lavastamisega toimub ringides hoogsalt ka õppe- ja metoodiline töö. Näiteringlased püüavad omandada teoreetilisi teadmisi teatri, kirjanduse ja teiste kunstide alalt. Püütakse end kasvatada teadlikuks isetegeva teatri tegelaseks nii kunstiliselt kui poliitiliselt.

Tõsi on, et meilgi leidub ringe, kes teevad tõhusat tööd, püüavad läheneda oma ülesannetele teadlikult ja hoolega. Kuid kahjuks suurem osa meie isetegeva teatri ringidest on ses suhtus tublisti maha jäänud. Ettevalmistus toimub kiiruga, ükskõik kuidas, peaasi, et saaks aga „ära teha“. Repertuaari suhtes on asi märksa paranenud, sest enamik prahti ja mõttetut materjali, millega meie endised teatrikirjastajad maalavasid üle ujutasid, on välja roogitud.

Muide, isetegeva teatri näitejuhid kaebavad tihti, et pole, mida mängida, kurdek-dakse repertuaaripuuduse üle. Kui aga vaatame pisut lähemalt, siis leiame, et häda polegi nii suur. Näeme, et on küllalt näidendeid, mida võiks lavastada. Miks meie näiteringid nii vähe lavastavad meie vanema põlve autoreid, nagu A. Kitzbergi, E. Vil-det, Kr. Rutoffi jt.? — Oeldakse, et need on liiga vanad, ei ole meieaegsetele inimes-tele arusaadavad. Kuid see on väärvaade. Sellele võiks vastata N. V. Gogoli sõnadega, kes ligi sada aastat tagasi ütles: „Iga näidendi võib teha uuesti värskeks, uueks, nau-ditavaks ja vastuvõetavaks kõigile — väikesest kuni suureni, kui teda ainult osatakse vajalikult lavastada. See on lori, et näidend on vananenud, et publik on kaotanud huvi tema vastu... Ainult on vaja, et säärane lavastus oleks täiesti ja tõelikult kunsti-pärane.“ Meie teatriringide peamiseks puuduseks oli see, et oli vähe teadlikke juhte. Oli küllalt juhtumeid, kus näiteringi juht ei saanud aru mitte ainult elementaarse-mast näitekunstiteadusest, vaid ei tahtnudki aru saada ega midagi teada säärasest „tühjast targast lorist“, toetudes kas ainult enda vaistule või ka vanale rutiinile. Selli-seid „näitejuhte“ leidus eriti vanema põlve tegelaste hulgas. Uus aeg nõuab uusi tead-misi ja nende teadmiste kasutamist. Mitte ainult juhid, vaid ka iga ringlane peab püüdma omandada lavakunsti tehnika algmed, peab teadma, et see toob kasu kogu kollektiivile.

Ja lõpuks distsipliin — see jätab nii tihtiigi soovida. Sagedased hilinemised, puudu-mised proovidelt jne nõrgendavad näiteringi kunstilise taseme tõstmist. Iga ringlane, kellele on kallid oma ringi kuulsus, peab meeles pidama, et teatritöö on kollektiivne töö ja ühegi kollektiivse töö viljakus ei tõuse, kui puudub kord ja distsipliin.

Eespoolöeldust selgub, et praegusel hetkel on teatri kaadrite ja liikmete lavakunsti kirjaoskamatus eelkõige peamiseks ülesandeks igale inimesele, kellele on kal-lis meie kultuuriline tase.

Iga näiteringlane peab kindlasti meeles pidama, et ta töö ringis ei ole kõrvaline ajaviide, vaid meie ühiskonna sotsialistlik kasvatamine. Seda ülesannet täidab näite-ring sel juhul, kui iga ringi liige hindab oma tegevust väärkalt ja kõrgelt, kui ta teab, kui suurt vastutust kogu näitering kannab, kui ring järjekindlalt tõstab oma töö väär-tust süstemaatilise õppimise ja tõsise töösse suhtumisega, kui iga ringi liige täidab täp-selt oma kohustusi ja paneb maksma karmi töödistsipliini. Me ei tohi unustada, et par-tei ja valitsus on usaldanud kunstitöölisele võitluses masside kommunistliku kasvatuse eest ühe tähtsamaist sektoreist, selle hulgas ka isetegeva kunsti rinde. Marksistliku maailmavaate seisukohalt ei ole kunst ainult vormide ja värvidega mängimine, ei ole ainult lõbus ajaviide ja silmarõõm, vaid kunstil on suur sotsiaalne ülesanne. Kunst on võimas jõud sotsialismi ülesehitamisel.

G. SOTSILOVSKY

Teatmetööst rahvamajades ja rahvaraamatukogudes

1. Teatmetöö ülesannetest ja sisust.

Nõukogude sotsialistliku korra iseloomulikke jooni on laiade töötajate masside ülielav teadmistejanu ja kultuurihuvi. Meie suurel sotsialistlikul kodumaal õpivad miljonid inimesed, lapsed ja täiskasvanud, õpivad mitte ainult koolides, tehnikumides, instituutides ja kursustel, vaid ka kodus iseõppimise teel.

Kõrvuti selle teadmistejanu ja kultuurihuvi rahuldamisega ilmneb massides erakordselt elav poliitiline elu tormise, võimsa kosena. Vahelduvad suured ajaloolised sündmused ja massid elavad neile hoogsalt kaasa, reageerides valitsuse ja partei tarkadele otsustele üha intensiivsemate sotsialistliku võistluse puhangute ning töötootlikkuse tõusuga. Töölised, talupojad ja intelligents on vallutatud ainult ühest tahtest — suurendada toodangut, anda rohkem vilja, terast, sütt, masinaid, tekstiili meie kodumaale, suurendada tema kaitsevõimet ja huvi nende abinõude suhtes, mis Liidu valitsus võtab tarvitusele kodumaa julgeoleku suurendamiseks ja sõpruse süvendamiseks naaberrahvastega.

Meie rahvast on kodanliku reaktsiooni poolt püütud aastaid suurtest poliitilistest ja ideoloogilistest küsimustest eemal hoida, lämmatada temas poliitilist otsimisvaimu ja orienteerumisuskust (prof. H. Kruus). Meie juhtiv kodanlus on püüdnud kodanliku palge pitseri vajutada võimalikult kõigile haritlastele, eriti aga noorele, kasvavale haritlas põlvele.

Seda enam põhjust peab olema meilgi õppimiseks, eriti ümberõppimiseks, et meil iga kodanik võiks kujuneda loovaks, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamistööst osavõtjaks teguriks.

Kultuurihuvi äratamine ja rahuldamine on poliitharidusasutuste, rahvamajade ja rahvaraamatukogude otseseid ülesandeid, kuid ühtlasi ka uutlaadi ülesandeid, mis nõuavad uute töövormide ja töömeetodite rakendamist.

Üks sääraseid poliitharidustöö uusi töövorme on teatmetöö (vene keeles *справочная работа*) — töötavate kodanike süstemaatiline teenimine teatmete, informatsiooni ja nõuandega ning selle kaudu nende poliitiline kasvatamine ja neile praktilise ning konkreetse kaasabi andmine nende igapäevases majanduslikus, ühiskondlikus ja kultuurilises töös üleskerkinud küsimuste lahendamisel.

Nõukogude klubitüüpi asutustesse ja rahvaraamatukogudesse tuleb iga päev hulganane kodanikke, kes otsivad lahendust mitmesugustele küsimustele, mis neil on tekkinud nende töö alal, tootmisprotsessis, ühiskondlikus töös, õppimisel, raamatute, ajakirjade ja ajalehtede lugemisel, kõne või loengu kuulamisel. Nõukogude Liidu vanemate vennasvabariikide poliitharidusasutuste töölisel loevad endile auasjaks anda sääraسته küsimustele õiged ja arusaadavad vastused, püüdes ühtlasi küsijais äratada ning süvendada huvi rohkemale järelemõtlemisele, tähelepanekuile ning uutele küsimustele.

Arvesse võttes selle töö määratu suurt poliitilist tähtsust, kuna see ju kujuneb otseks kasvatamiseks, eriti maal, kus ametiühingulise töö mõju on tagasihoidlikum, on see töö Nõukogude Liidu valitsuse ja partei poolt tehtud kõigile poliitharidusasutustele kohustuslikuks. Seejuures endastmõistetavalt peab kogu see töö igal momendil ja igal alal, olgu see majanduslik või kultuuriline ala, olema läbiimbutatud poliitilisest sisust ja täielikult vastama valitsuse ja partei poliitikal ning sotsialistliku ülesehitustöö nõuetele. Ühesõnaga — see töö peab olema masside kommunistlikuks kasvatustööks!

Vastavalt sellele on selle töö ülesandeks Nõukogude valitsuse ja partei otsuste tutvustamine töötajate massidele ning õige arusaamise ja huvi äratamine nende ellurakendamiseks. Kuid samal ajal ka nende poliitilise, tehnilise ja kultuurilise taseme tõstmine neile teaduse saavutuste ja selle rakendamise kogemuste kättesaadavaks tegemise teel.

2. Teatmetöö organiseerimisest.

Teatmetööd võib teha ka organiseerimatult, vastuseid juhulikule küsimustele anda möödaminnes, juhulikult. Säärane moodus on arusaadavalt ebaotstarbekohane ja ei võimalda eesmärki saavutada.

Süsteemaatiliseks teatmetööks organiseeritakse rahvamajade juhatuste poolt rahvamajade juurde (aga ka rahvaraamatukogude juurde, eriti kui viimased asuvad väljaspool rahvamaju omaette ruumides) teatmelauad, tehes nende avamise rahvale üldiselt teatavaks.

Teatmelauale määratakse rahvamajas eri ruum, või selle puudumisel omaette nurk või sein või selle osa, soovitavalt raamatukogu lähedusse, sest teatmetöö vajab ju kirjandust ja raamatukogu kaasabi.

Teatmelaua sisustamiseks on vaja lukustatavate laegastega laud, mõned toolid, kapp või selle mõni laudi teatmematerjali hoidmiseks, kast kirjalike küsimuste jaoks (sääraseid kaste peaks soovitatavalt olema ka rahvamaja ringkonna üksikuis elamis-punktides, punastes nurkades, asutustes ja rahva kogumiskohtades) ja seinatahvel või vitriini kirjalike küsimuste sääraste vastuste jaoks, mis võivad huvitada laiemaid ringkondi. Vajalik kultuursus, lihtne kaunidus, puhtus, mugavus ja kord ning vajalikud sildid pealkirjaga „Teatmelaud“ ja andmetega, millal (päevad, tunniajad) ja milliseid teatmeid antakse, on loomulikult nõutavad. Vajalikud on ka: ajanäitaja, baromeeter, termomeeter, plakatid, tabelid, kaardid jne.

Teatmetööks on vajalik hoolega valida ja koguda mitmesuguseid abinõusid, käsi-raamatuid, teatmeteoseid ja materjale. Esmajärjekorras on vaja Nõukogude Liidu ja Eesti NSV Stalinlikud Konstitutsioonid ja tähtsamad seadused, valitsuse ja partei otsused, Ülemnõukogu istungite ja partei kongresside ja konverentside materjalid, „Eesti NSV Teataja“ ja soovitavalt ka „NSVL Ülemnõukogu Teataja“, ajakirjade ja poliitiliste brošüüride komplektid jne. Tähtsamaid abinõusid on aga „UK(b)P ajaloo lühikursus“ ning Lenini ja Stalini tähtsamad teosed, maaoludes aga ka põllumajanduslikud käsiraamatud, statistilised albumid, andmed õppeasutustesse astumise tingimuste kohta, raamatute ja ajakirjade nimestikud, sõnastikud, entsüklopeediad, posti- ja raudteetariifid, sõiduplaanid jne. jne.

Hulga teatmematerjale on võimalik koguda ajaleheväljalõigete, albumite ja map-pide näol.

3. Teatmebüroo organiseerimisest.

On selge, et töö mitmepalgelisuse tõttu üks isik kogu teatmetööga hakkama ei saa, vaid selleks organiseerib rahvamaja juhatuse üksikuist aktivistidest erilise teatmebüroo, kes omakorda värbab tööle eriteadlasi ja kohalikke aktiviste: agronoome, veterinaararste, tehnikuid, kohtu ja prokuratuuri töölisi, eriti üksikuid stahhaanovlikke töölisi, Nõukogude asutuste ja partei töölisi jne.

Teatmebüroo töötab rahvamaja juhataja (juhatuse) järelevalvel ja vastutusel ning annab viimasele regulaarselt aru oma tööst.

Büroo liikmed jaotavad töö oma vahel, koostavad valvekordade kava teatmelauas ja hoolitsevad oma ülesannete korrektse ja täpse täitmise eest, suhtudes kodanikesse stalinlikult: tähelepanelikult ja töömehe muresid ja hädasid mõistvalt.

Ei ole küllalt ainult vastata esitatud küsimustele, vaid on vaja ka kontrollida antud vastuse kasu küsijale, selgitada tema muresid ja püüda sõbralikus vestluses teda abistada. Kui ei ole võimalik küsimusele kohe vastata, siis määratakse vastuse andmiseks tähtaeg, tarbekorral konsulteeritakse eriteadlast või kompetentset asutust ja siis antakse vastus — suuliselt, kirjateel või teatmetahvilil.

Teatmetöö tuleks kanda ka väljapoole rahvamaja, selle ringkonna kaugemaisse elamispunktidesse, organiseerides sealgi teatmelaudu ja teatmetööd.

LÄÄNEMAA RAHVAMAJADE JA RAAMATUKOGUDE VÕRK 1941.A

Maakondlik kaart Läänemaa kultuuri- ja poliithariduse asutustest, mis on organiseeritud nõukogude korra ajal ja tööle rakendatud 1941. a., iseloomustab poliithariduse asutuste uut võrku ja näitab selgesti seda hoolt ja armastust, mida pühendab rahva kultuurilise taseme tõstmisele Kommunistlik Partei ja Nõukogude Valitsus. Läänemaa oli kodanlikus Eestis üks kultuuriselt mahajäänumaid maakondi. Nüüd on seal 70 rahvamaja, 66 raamatukogu, mitukümmend raamatute laenutuspunkti ja punast nurka jne. Nende tööst võtab osa ligi 50 000 inimest.

4. Teatmete andmisest.

Teatmed võivad olla individuaalsed, mis antakse üksikkodanikule, reeglipäraselt suuliselt, vajalikul korral ka kirjalikult või teatme või märkme näol (asutuse aadress, väljakirjutus seadusest hoiatusega, et see pole ametlik dokument jm).

Küsimuste esitamist teatmelaua suletud oleku ajal võimaldab küsimuste kast, eriti kui neid on üles seatud mitmele poole. Vastused kirjalikele küsimustele antakse küsimusel antud aadressil või selle puudumisel teatmetabelil.

Viimane on juba kollektiivse teatmetöö vorme ja seda rakendatakse eriti seal, kus eriline teatmelaud puudub ja teatmeid antaksegi ainult kirjalikult. Kirjalikud küsimused ja vastused neile kirjutatakse loetavalt sedeleile ja paigutatakse tahvlile, tavaliselt küsimused parem- ja vastused vasakpoolele. Vastused peavad järgnema reeglipäraselt mõne päeva jooksul.

Teistest kollektiivse teatmetöö vormidest on eduga rakendatav seinaleht. Viimases eraldatakse tavaliselt eriosa, mille eesmärgiks on anda jooksvat poliitilist informatsiooni, milleks vahel organiseeritakse eribülletäänid, või eritahvlid pealkirjadega „Päevasündmused“, „Uudiseid ajalehist“, „Viimaseid uudiseid“, „Valitsuse ja partei tähtsaimaid otsuseid“ jne.

Suurt kaasabi annavad teatmetööks albumid jaapid väljalõigetega ajalehtedest, korraldatuna sisu järgi ja varustatuna sisujuhatajaga või vahel isegi korraldatuna kartoteegi kaasabil. Omal kohal on ka plakatid: raudtee ja omnibuste sõiduplaanid, postitariifid, teadaanded spordivõistluste, ringide töökoosolekute, loengute, referaatide, kinoetenduste jne. kohta, aga ka kaardid (lipukestega sõjasündmuste arengukäigu jälgimiseks jne.) ja muud plakatid, diagrammid, kohalikud külviplaanid jne.

5. Küsimuste-vastuste õhtutest.

Teatmetöö elustamiseks ja populariseerimiseks aitavad kaasa küsimuste-vastuste õhtud, mida aga sagedamini kasutatakse eriti Nõukogude uute seaduste selgitamiseks rahvale, kuid neid korraldatakse ka usuvastastele, põllumajanduslikele jne. teemadele. Tuleb aga silmas pidada, et kuigi õhtu korraldatakse teatud teemale, siis ometi tuleb vastata ka väljaspool teemat esitatud küsimustele.

Õhtu tuleb hästi ette valmistada, valida selleks sobiv aeg ja aktuaalne teema. Käsitlusteemale kogutakse esialgselt küsimusi vestlustel, ringides, tööbrigaadides, punastes nurkades jne. Küsimused antakse õhtu juhatajale, kelle määrab kohalik partei-organisatsioon, päev või paar enne õhtut läbitöötamiseks. On esitatud küsimuste hulgas sääraseid, mis vajavad vastamisel eriteadlaste kaasabi, siis kutsutakse õhtule ka vastavaid eriteadlasi.

Õhtu ruumides organiseeritakse teemakohase kirjanduse näitus, pannakse üles raamatute nimestikud, plakatid, loosungid, juhtide pildid jne.

Õhtu avab juhataja, kes selgitab õhtu kava ning korda ja annab seejärel sõna küsimuste vastajaile, kellelele koosolekul võidakse esitada ka lisaküsimusi. Õhtuga on ühendatav ka kunstilise isetegevuse osa.

6. Öpiringidest.

Sageli ei rahulda küsijat ainult ühekordne vastus küsimusele, vaid ta tahab asjasse süveneda põhjalikumalt. Säärasel juhul juhatatakse talle vastavat kirjandust või organiseeritakse kollektiivset eneseharimist öpiringide näol.

Viimaseid oleks soovitatav organiseerida eriti tutvumiseks Nõukogude uute seadustega.

7. Teatmetöö arvestusest ja plaanist.

Teatmetöö süstematiseerimiseks on vaja omada ülevaadet selle töö ulatusest ja sisust, eriti esitatavate küsimuste valdkonnast, et kooskõlas sellega juhtida tööd. Selleks registreeritakse küsimused ja vastused erivihus, kuhu märgitakse: 1) küsimuse saabumise aeg, 2) küsimus ise ja 3) küsimusele vastuse andja.

Sageli on vaja teatmetöö üle pidada täpsemat arvestust, mis sisaldab ka teatmeasaaja nime, küsimuste ning vastuse lühikokkuvõtteid ja vastaja allkirja.

Teatmebüroo muu tegevuse (küsimuste-vastuste õhtud, ringide töö jne.) kohta peetakse päevikut.

Kuu möödudes koostatakse möödunud kuu teatmetöö aruanne ja esitatakse see rahvamaja juhatajale (juhatusale).

Teatmetöö plaanis nähakse ette rahvamaja üldise tööplaani põhimised üritused, teatmete ja vastuste andmine, valvekorrad, plakatite ja muu teatmematerjali soetamine, ajalehelõigete albumite koostamine jne., märkides tööde vastavad tähtjad ja nende vastutavad täitjad.

Teatmetöö on kahtlemata vastutusrikas ja samal ajal ka ülimal määral huvitav.

Kogemuste omandamiseks ja uute tööviiside katsetamiseks on siin avaraid võimalusi. Kogemused aga peaksid ilmuma ka ajakirjanduse veergudel.

Põhimine juhend selles töös igale töötajale on marksismi-leninismi eesrindliku teooria tundmine ja vankumatu usaldus ning armastus Lenini-Stalini asja vastu!

A. LEINJARV

Kirjandust.

1. А. Шпрямов, Справочная работа в изба-читальне и колхозном клубе, Наркомпрос РСФСР, Москва, 1940
2. М. Раузен, Ежедневная политическая информация, Наркомпрос РСФСР, Москва, 1939.
3. Сборник руководящих материалов по вопросам политико-просветительной работы в деревне, Наркомпрос РСФСР, Москва, 1940.
4. Г. Будный, Массово-политическая работа избы-читальни и колхозного клуба, Наркомпрос РСФСР, Москва, 1939.
5. Г. Никифоров, Изба-читальня, клуб в борьбе за коммунистическое воспитание трудящихся, Наркомпрос РСФСР, Москва, 1940.
6. Н. Карклина, Справочно-библиографическая работа массовой библиотеки, Наркомпрос РСФСР, Москва, 1939 ja teisi.

I. MAI

AJALOOLINE ÜLEVAADE

Konsultatsioon poliitharidustöölisele

1. mai, rahvusvahelise proletariaadi solidaarsuse ja revolutsiooniliste jõudude ülevaatuse päev, on Nõukogude-maa suuremaid riiklikke pühi. Sellel revolutsioonilise võitluse pühal on pikk kangelaslik ajalugu ja suur tähtsus kogu maailma töötajate ridade koondamises ja tihendamises võitluseks ekspluaataatorite vastu.

Verega ristitud päev. 1884. a. peeti Chicagos, Põhja-Ameerika Ühendriikides, trade-union'ide föderatsiooni ja tööliste kongressi, kus otsustati alustada võitlust tööpäeva lühendamise eest. Võitlusabinõuna otsustati kasutada streiki.

1886. aastal võttis tööliste streik Ameerikas määratu ulatuse. Esimestena alustasid streiki raudteelased, nendele järgnesid teiste tööalade töölised ja teenistujad. Varsti streikis Chicagos üle poole miljoni töötaja.

1. mail 1886. a. korraldasid Chicago streikijad tänavail massilisi demonstratsioone. Kapitalistid saatsid meelevaldajale vastu relvastatud jõu, Chicago tänavail voolas tööliste veri.

1888. aastal otsustas Ameerika tööföderatsioon korraldada massilisi tööliste demonstratsioone võitlusloosungite all, koondada töölisi võitluseks ettevõtjate-ekspluaataatorite vastu. Austades 1886. a. demonstratsiooni vereohvrite mälestust, määras föderatsioon iga-aastaste demonstratsioonide päevaks 1. mai.

Nii tekkis Ameerika proletariaadil organiseeritud võitluse ja tööliste solidaarsuse päeva idee.

II Internatsionaali kongress Pariisis. Euroopas olid Pariisi Kommunistide ideed alles elavad ja kutsusid töörahvast võitlusse kurnajate ja rõhujate vastu. Prantsuse ametiühingute rahvuslik kongress otsustas tööliste nõudmistele toetamiseks korraldada igal aastal demonstratsioone. 1889. a. tuli Pariisis kokku II Internatsionaali kongress. Selleks ajaks olid Ühendriikides, Saksamaal, Prantsusmaal, Inglismaal ja

Austrias, samuti ka teistes kapitalistlikes maades kujunenud tööliste sotsialistlikud parteid. Kongress pani aluse tööliste sotsialistlike parteide rahvusvahelisele ühinemisele. Kongress otsustas Marxi õpilase Paul Lafargue'i ettepanekul määrata kõigile maadele ühine päev proletaarsete jõudude võitluslikuks ülevaatuseks ja rahvusvahelise proletariaadi solidaarsuse demonstreerimiseks. Kongress määras selleks päevaks 1. mai.

Oma otsuse motiivides ütles kongress: „Seatakse sisse suur rahvusvaheline manifestatsioon kõigiks aegadeks kindlaksmääratud kuupäeval sel viisil, et korraga kõigis maades ja kõigis linnades, ühel ja samal kindlaksmääratud päeval esitaksid töötajad ühiskondlikele võimudele nõudmise tööpäeva piiramiseks seadusega kuni 8 tunnini, samuti Pariisi rahvusvahelise kongressi kõigi teiste nõudmistele täitmiseks...“

Et selline manifestatsioon on juba Ameerika tööföderatsiooni poolt määratud 1. maile (selle föderatsiooni kongress St. Louis 1888. a. detsembris), siis see kuupäev on võetud ka rahvusvahelise manifestatsiooni tähtpäevaks.“

Esimesed maidemonstratsioonid. Kõigi maade töölised võtsid kongressi otsuse suure vaimustusega vastu ja juba järgmisel aastal leidsid suuremates linnades aset manifestatsioonid.

Suure Marxi sõber ja kaastööline Fr. Engels ootas esimest rahvusvahelist maipüha suure kannatamatusega. Ta nägi, kuidas marksismi — proletariaadi revolutsioonilise õpetuse — ideed võidavad masse, kuidas kasvavad ja tihenevad selle klassi read, kelle peale on ajaloo poolt pandud ülesanne luua vaesuse, puuduse ja nälja maailm ümber vabaduse, kultuuri ja õnneliku elu maailmaks. 1. mail 1890. a. kirjutas Fr. Engels: „Kõigi maade proletaarlased, ühinege! Ainult vähe häält vastas, kui me nelikümmend aastat tagasi, Pariisi esimese revolutsiooni alguses, kus pro-

letariaat esines omaenda nõudmistega, paiskasime maailma selle kutse. Kuid 28. septembril 1864. a. liitusid suurema osa Lääne-Euroopa maade proletaarlastes „Rahvusvahelise tööliste ühenduse“ helge mälestusega. Tõsi küll, Internatsionaal ise elas ainult 9 aastat, kuid tema poolt loodud kõigi maade proletaarlaste igavene liit elab veel ja elab jõuliselt kui kunagi varem. Selle parimaks tõenduseks on just tänane päev, sest täna, mil ma neid ridu kirjutan, toimetas Euroopa ja Ameerika proletariaat oma võitluslike jõudude ülevaatust, mis esmakordselt on mobiliseeritud ühisesse armeesse, ühise lipu all, ühiseks lähemaks eesmärgiks — kaheksatunnise normaalse tööpäeva seaduslik kehtimapanek, mille välja kuulutas juba Internatsionaali Genfi kongress 1866. a. ja pärast teiskordset Pariisi tööliste-kongress 1889. a. Täna selle vaatepilt tõendab kõigi maade kapitalistidele ja maomanikele, et täna kõigi maade proletaarlaste tõepoolest ühinesid.

Oh, kui Marx oleks praegu siin minu kõrval, et näha seda oma silmadega!

Buržuaasia vastulöökk. Oodates 1. mail 1890. a. tööliste massilisi väljastumisi, mobiliseeris buržuaasia poliitsei ja sõjaväe. Korraldati vangistamisi ja pandi liikuma kogu buržuaasliku vägivalda aparaat. Kõigi maade buržuaasia mäletab Pariisi Kommuuni päevi!

Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal, Austrias, Hispaanias, Itaalias ja teistes riikides jätsid töölised 1. mail töö seisma ja tulid demonstratsioonideks tänavalle. Londonis organiseeris tööliste demonstratsioone Karl Marxi tütar Eleonore. Londonis võttis demonstratsioonidest osa 500 tuhat töölisi. Maidemonstratsioonid leidsid aset ka tsaarivalitsuslikul Venemaal.

Buržuaasia ei suutnud töölisklassi tahet üksi vägivaldaga murda, seepärast võeti appi pettus. Kapitalistid tegid ettepaneku — peetagu maipüha mitte 1. mail, vaid maikuu esimesel pühapäeval. Arvestus oli järgmine: pühapäeval käitistes ei töötata, seega ei saa siis sel päeval ka streiki olla!

Iga liiki oportunistid, kes tungisid II Internatsionaali parteide juhatustesse, aitasid kapitalistidele kaasa 1. mai revolutsioonilise tähenduse nõrgestamisele. II Internatsionaali 2. kongress 1891. a. võttis vastu „parandusettepaneku“, milles rõhutati 1. mai demonstratsiooni majanduslikku karakterit — 8-tunnise töö-

päeva nõudmist. Töö esimesel mail tuleb lõpetada, „kui ühe või teise maa tingimused seda ei tee võimatuks...“ Esialgse kateoorilise seisukoha asemel töö katkestamise küsimuses 1. mail siidus II Internatsionaal demonstratsiooni küsimuse ebamääraste „tingimuste“ ja oludega.

1. mai Venemaal. Venemaal, kus tööliste revolutsioonilist liikumist juhtis ja arendas bolševikkude partei, arenes 1. mai revolutsioonilist rada. 1890. a. esimene maipüha haaras tööliisi peamiselt läänepoolsete piirkondade linnades. Siiski ulatus Varssavis streikijate arv 1890. a. 1. mail 10 000-le. Peterburis korraldati 1891. a. 1. mail massilisi tööliste konspiratiivkoosolekuid, kus rõhutati tsarismi ja kapitalismi vastase võitluse tarvilikkust. Venemaal võttis 1. mai liikumine terava poliitilise iseloomu.

V. I. Lenini poolt Peterburis loodud „Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit“ andis 1896. a. 1. maiks välja erilise lendlehe, milles öeldakse: „Meie, Peterburi töölised, „Liidu“ liikmed, kutsume oma teisi seltsimehi ühinema meie „Liiduga“ ja kaasa aitama suurele ülesandele — tööliste ühinemisele võitluseks oma huvide eest. Ka meil, Vene töölistel, on aeg purustada ahelad, millega kapitalistid ja valitsus on meid sidunud, et hoida meid rõhumise all. Meil on aeg ühineda meie vendade, teiste riikide tööliste võitlusega, asuda nendega ühise lipu alla, millele on kirjutatud: „Kõigi maade proletaarlaste, ühinege!“

1898. a. maistreibist ja -demonstratsioonidest Venemaal võtsid osa kümnete linnade töölistemassid. Taga-Kaukaasias juhtis revolutsioonilist liikumist sms J. Stalin. Tbilisis puhkes suur raudteelaste streik.

Lenini poolt 1900. a. asutatud ajaleht „Iskra“ peab oportunistidega otsest võitlust. Märgitud aasta maidemonstratsioone hinnates kirjutas V. I. Lenin: „Muinasjuttu sellest, et Vene tööliised pole veel küpsed poliitiliseks võitluseks, nagu oleks nende peamiseks asjaks puhtmajanduslik võitlus... — selle muinasjutu lükkavad Harkovi 1. mai sündmused otsustavalt ümber.“ (V. I. Lenin. Teoste kogu, IV k., lk. 47.)

Verine kokkupõrge 1. mail. Tööliste maidemonstratsioonide lippudele ilmusid loosungid: „Elagu 8-tunnine tööpäev!“, „Maha kuritegelik ja rõõvlik tsaarivalitsus!“

„UK(b)Partei ajaloo lühikursuses“

peat. 2 öeldakse: „1901. aastal muutus esimese mai streik Obuhhovi sõjatehases Peterburis veriseks kokkupõrkeks tööliste ja sõjaväe vahel. Relvastatud tsaarisõjaväele võisid töölisel vastu astuda ainult kivide ja rauatükkidega. Tööliste visa vastupanu murti. Siis aga järgnesid julmad repressioonid: umbes 800 töölise areteeriti, paljud heideti vanglasse ja saadeti sunnitööle. Kuid kangelaslik „Obuhhovi kaitsmine“ avaldas tunduvat mõju Venemaa töölistele ja kutsus esile kaastundelaine.“

1. mai demonstratsioonide korraldamisel ühinesid töölistega ka talupojad. Nii korraldasid Gruusia talupojad 1904. aasta 1. mail relvastatult demonstratsiooni.

1905. a. 1. mai omandas massiliste väljaarastumiste iseloomu. Streigid ja demonstratsioonid leidsid aset 187 linnas. Demonstratsioonide peamiseks loosungiks oli: „Maha isevalitsus!“ Ivanovo-Voznessenskis kestis 1. mail alanud streik 72 päeva, Bakuus 14 päeva. Varsavis astusid töölisel demonstratsiooni laiali ajama saadetud tsaarisõjaväega lahingusse.

1912. a. 1. mai streikidest võttis Venemaal osa 400 000 töölise. 1. maid valmistas ette J. Stalin. Ta kirjutas 1. maiks lendlehe, milles kutsus töölisi üles 1. mail nõudma üldist tööd, üldist vabadust, kõigi inimeste üldist võrdsust („Pravda“ 1. maist 1936. a.).

1914. a. 1. mail streikis juba üle poole miljoni inimese, neist Peterburis üle 250 tuhande. Obuhhovi tehases Peterburis vältsas streik üle kahe kuu, Lessneri tehases üle kolme kuu.

Esimene vaba 1. mai. Venemaa töötajad pühitsesid 1. maid esmakordselt vabalt 1917. aastal. Veebruarirevolutsioon oli kukutanud tsaarivalitsuse, kuid jätnud võimu kodanlastele. 1917. a.

1. mai manifestatsioonidel, milledest võttis osa miljonid inimesi, kanti lippe bolševikkude loosungitega: „Kogu võim Nõukogudele!“ Lenini „Pravda“ veergudel kõnelesid sel päeval bolševikud: „1. mai päeval anname töötuse võidelda käsi mitte rüppe pannes selle momendini, mil on tehtud lõpp kogu kapitalistlikule korrale!“ (1. mai. Ajalooline ülevaade. UK(b)P KK Partizdat, 1936).

Tähtsad etapid. 1918. aasta maipüha pühitsesid Venemaa töölisel valitseva klassina.

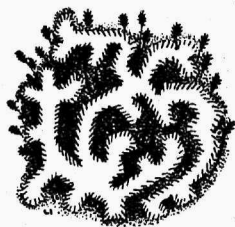
1919. aasta 1. maid tähistasid kogu maailma revolutsioonilised massid III Kommunistliku Internatsionaali loomisega.

1924. aasta 1. maid pühitsesid Nõukogude Sotsialistliku Vabariikide Liidu töötajad ilma Leninita. Bolševikkude partei organiseerija, maailma proletariaadi juht Vladimir Iljitš Lenin suri 21. jaanuaril 1924. a. Töötajate massid demonstreerisid enda truudust ja armastust Lenini partei ja Lenini kaaslase ja tema töö jätkaja Stalini vastu. Lippudele ilmus esmakordselt loosung: „Elagu NSVL!“

1925. aasta 1. mail, kui UK(b) Partei XIV kongress võttis kursi industrialiseerimisele, kanti mairongkäikude lippudel loosungit: „NSVL industrialiseerimise kaudu sotsialismini!“

Nii on 1. mai aasta-aastalt täitnud temale 52 aastat tagasi pandud tähtsat ülesannet: olla rahvusvahelise proletariaadi solidaarsuse päevaks, rahvusvahelise proletariaadi revolutsiooniliste jõudude ülevaatuse päevaks, vaimustada suure sotsialismimaa — Nõukogude Liidu — töötajaid ülesehitustöö uute hiiglaslike ülesannete täitmisele, järk-järgulisele üleminekule sotsialismilt kommunismile.

PEN.

325 AASTAT WILLIAM SHAKESPEARE'I SURMAST

Käesoleval aastal täitub 325 aastat ajast (1616), mil 52. eluaastas, parimas meheas, suri vaimusuur inglane, toonases ühiskonnas kodaniku-riigiõiguslikult hulkurori **William Shakespeare**, jättes endale oma draamaloominguga maailma kirjanduses mälestus-samba, mille monumentaalsust ega hiilgust pole suuteline vähendada isegi suurimaid ajaloosündmusi unustav Aeg.

*

Pole vist küll maailmas ühtegi kirjannikku, kelle üle oleks kirjutatud rohkem kui Shakespeare'i üle — esmajärgulisest meisteruurimusest-esseedest kuni naeruväärseima, fantastilisimagi pedantsuseni. Samal ajal on selle surematu autori kohta nii minimaalselt autentseid eluloolisi andmeid, et on avaldatud kahtlusi — kas kaasajal nii vähe tähelepanu omistanud isik võiks olla nii kuulsate draamade autor. — Teame, et ta sündis 1564. a. 23. aprillil Inglismaal, väikeses Stratfordi linnas Avoni ääres. Õppis kohalikus ladin koolis. 18-aastasena abiellus. Veetis nii oma nooruse kuni 21. eluaastani kodulinnas, kust oli sunnitud siis põgenema salaküttimise pärast. Asus Londoni, — oli kutsariks esimese Londoni teatri ehitaja ja omaniku Burbage'i juures, kus puutus ka esmakordselt kokku teatriga. Astus varsti ka ise teatri teenistusse näitlejana-näitejuhina, hakates ühtlasi kirjutama teatrile näidendeid.

Tollal näidendeid ei peetud kirjanduseks. See tohiks seletada osaliselt Shakespeare'i isiksuse varjulpüsimit. Osaliselt aga ka toonased ühiskondlik-poliiitilised ja kultuurilised olud.

*

Kui 15. ja 16. sajandi vahetusel Diaz, Kolumbus, Cabo, Cabral kiiresti üksteise järel avastasid Euroopale terve maailma ja kui Inglismaa avastatud rikkusile ekspuuteerimis-monopoli kindlustamiseks oli hävitanud võitmatu Hispaania armaada ning oli tõusmas oma poliitilise ja majandusliku võimu tipule, üldkultuuriliselt arengult aga sellest tunduvalt maha oli jäänud, siis oli see ka William Shakespeare'i elu- ja loomingu-aeg. See oli rumalusest, toorusest, ebausust ja rikkusest pulbitsev aeg.

Näitleja oli tollal õiguslikult ori, kes 1572. a. seaduse järgi kuulus hulkurite kihti ja keda ähvardas „parema kõrva

rauaga põletamine“ ning võllas, kui ei suutnud tõestada, et kuulub mõne aadliku teenistujaskonda.

Inglise draama kohta 16. sajandil tähendab Nõukogude Liidu Shakespeare'i uurija Müller, et see oli „kummaline nähtus, oli nagu katel nõiaköögis, kus oli segamini keemas eri liiki ravimeid: vana moralitee, keskaegne müsteerium, rahvalik jant, Seneca tragöödiate õudus ja veri, romantilised lustmängud, hispaania dramaatilise kooli keerukad int-riigid“ jne. — Tolleaegne näitekunst: stiililt ülinaluralistlik; et võita tooreloomulise publiku heakskiitu, näitleja pidi esitama oma tundeid üliforseeritult. (Muide: naisi mängisid noored poisid).

Üliraskeid päevi elas siis ka Shakespeare, sajaprotsendiline teatriinimene — näitleja, lavastaja, suur draamakirjanik.

16. sajandi lõpul hakkas Shakespeare siiski oma realistlikku loominguaga eluõigust võitma tolle dramaatiliste vormide märeteva tohuvabohu sees, ent ta oli jõudnud oma loomingu-ette oma aja teatrist ja publikust. Kuigi usume, et Shakespeare teatriinimesena oli niisama suur kui näitekirjanikuna, on võimatu, et tema valikriitiline meel pääsnuks maksvusele aja brutaalsete nõudmiste kõrval. Nii ei näinud ta kunagi oma eluajal kunsti-küpset Hamletit, Othellot, Leari j. t., kõnelemata Ophelia, Cordelia, Desdemona j. t. kaunistest naisekujudest, keda kehas-tasid poisid.

Enne kui „maa hoidmiseks jumala karistusest“ puritaanlik parlament (1642) lõhkus teatrid ja vangistas näitlejad, oli Shakespeare juba surnud. Tema vaimus alustati aga teatri taasülesehitamist hiljem, kui oli võidetud märatsev puritaan-lus.

*

Oma näidendid kirjutas Shakespeare mängimiseks ja nad jäidki käsikirjana teatrite kolikambreisse. Suurem osa tolleaegsete kirjanike loomingu-st hukkus teater „Fortuna“ põlemisel (1621) ja 18. s. keskel ühe kirjliku käsikirjade-koguja köögitüdruk küttis peremehe äraolekul ahju ja kaminat Elisabethi-aegsete suurmeisterite käsikirjaliste teoste ainsate eksemplaridega. Ainult juhus on päästnud hävimisest 37 Shakespeare'i teost, milledest 20 avaldasid kaks ta

kolleegi 1623. aastal „surnud sõbra mälestuseks“.

*

Shakespeare'i looming vallutas peagi kogu Euroopa lavad, ent on tekitanud oma ümber sajandite kestel kuni tänani palju võitlemist, kuigi Shakespeare oma mitmepalgeliste ning täisvereliste inimkujudega on olnud ja jäänud teatrile ja näitlejale tema lavakunstilise geniaalsuse kontrollprooviks.

„Kirjandusliku teose lõplikumaid väärtuskriteeriume on sellesse mahutat elu intensiivsus,“ kirjutab A. Oras. „Taoti realistlikuna, taoti ebarealistlikuna on Shakespeare esitanud meile võrratu jõu ja võlu ja värvikusega nii palju erisuguseid elu ja elutunde aspekte, kord graatsiliselt, kord ülevoolava teravmeelsusega, kord monumentaalse võimsusega ja süvenevusega, et isegi Balzac tundub tema kõrval ühekülgse.“

Kaheldamatult kõneleb Shakespeare'i looming geniaalsest, otse loodusjõulise intuitsiooniga loojast, kelle juures on tegemist erakordse vaimujõuga ning sügav-teadliku nägemis-kujutamisevõimega. Tema lavateosed on ülimal määral lavalised oma konstruktsioonilt, tema keele musikaalsus on ammutanud sõnastusjõu rahvakeele rikkuse lopsakusest, tema inimkujud, antud ühtlase jõu ja armastusega, on armastuse, armukadeduse, ohvrimeelsuse, alatuse, reetlikkuse, truuduse, kõrkuse, helluse, kadeduse, pettuse, ahnuse, helduse, teravmeelsuse, rumaluse, julguse, arguse, kindluse ja kõhklemise... ja kõigi inimkirgede hingestatud kehastused — keset pulbitsevaid intriige, ja seega ülimal määral elulised. Ent hoolimata sellest, et kõik samad kired on tänapäevalgi inimlikud, ca 350 aasta kestel, mis meid lahtab Shakespeare'ist, on sattunud inimene teissuguseisse elutingimustesse, ühiskondlikesse seoseisse, hingehoiakulistesse suhtumistesse, mistõttu näiteks tänapäeva mõttemaailmale ja elumõistmisele on ta näidendis ka palju naiivsenatunduvat, vastuvõetamatut-võõrast, liigihalistki. Shakespeare oli ka oma aja laps, kes suure realistina kujutas oma a ja elu omaaegsele rahvale. Ta laseb ütelda Hamletilgi, mida taotleb draama: „vooresile nende eneste joon, häbile ta oma pale, sajandeile ning aja kehastusele nende eneste kuju jäljendus.“

*

Eesti teatrilavale jõudis Shakespeare esmakordselt 24. jaanuaril 1888. a. vanas „Vanemuises“, Wiera teatris — „Venedigu linna kaupmees“, näitejuht Hugo Techner. Sellele asjaarmastajate ettekandele ei saa loomulikult kunstikriitika läheneda.

Eesti teatri pöördeliseks sündmuseks tuleb aga pidada Shakespeare'i „Hamlet'i“ ettekannet „Estonia“ uue teatrimaja avamisel 1913. a., mis sai n. ö. eesti kunstiteatri üheks alussambaks. Lavastus K. Jungholzilt, nimiosas Th. Altermann.

Üldse kuni käesoleva ajani on 37 Shakespeare'i näidendist olnud Eesti lavadel 13, ligi 40 eri lavastuses. Shakespeare'i näidendeid pole meil aga krooninud eriline edu, välja arvatud vast üksik-osa meisterloomingud, nagu H. Gleseri Puck (1919), A. Lauteri Hamlet ja E. Villmeri Ophelia (1923), H. Lauri Jago (1924), L. Reimanni Lady Macbeth (1930), M. Parikase Beatrice (1936), P. Pinna Shylock (1937), A. Rebane ja L. Lindau „Windsori lõbusates naistes“ (1939) j. t.

Kui tuua võrdluseks vanemaid liiduvabariike, kus tuntakse pidevalt suurt huvi Shakespeare'i loomingu teadusliku uurimise vastu ja kus on lavastatud umbes sama aja kestel vaid paar Shakespeare'i näidendit rohkem, seejuures aga märksa pikema-põhjalikuma ettevalmistusega ning ka eduga, siis tundub, et oleme olnud Shakespeare'i suhtes pisut kergemeelsed.

Shakespeare'i ebaedu on suurendanud meil ka heade, lavaliste tõlgete puudus, samuti kogemuste vähesus klassikalises värss-draamas kõnelemiseks.

*

Austuse ja pieteediga mõtleme Shakespeare'ile kui vaimusuurusele. Tänu mõtleme talle kui lavapedagoogile, kelle sügav-psühholoogiliselt tunnetatud inimkirgede võnkumised on tänuväärseks stuudiumiks näitlejale, samuti aga ka üllaks eeskujuks draamakirjanikele tundeenergia ja dramaatikaga laetud, ometi vaid antud situatsioonis ja momendil läbituntud ainuõigete hingehoiakute loomisel ning siira erapooletuse ja armastusega kõigisse oma lavakujudesse suhtumise.

Läbi kõigi kirgede vintsutatud, alanatud, õilistatud ja elutargastunud isikus vaatab meile vastu ta loomingust — Shakespeare'i suur isiksus.

O. R.

NÕUKOGUDE VALITSUSE JA KOMMUNISTLIKU PARTEI TAHTSAD OTSUSED PÕLLUMAJANDUSE ALAL

Kommunistlik Partei ja Nõukogude Valitsus hoolitsevad suure armastuse ja tähelepanuga sotsialistliku põllumajanduse arendamise eest, senisest avaramate ja soodsamate tingimuste loomise eest talupoegadele nende töös ja tegevuses. Eri- liselt hoolitsetakse uute liiduvabariikide põllumajanduse arenemisvõimaluste loomise eest, sest siinne hiljutine üleminek sotsialistlikule põllumajapidamisele, alles möödunud sügisel teostatud maa- reform ja kehviktalupoegade ning maa- tameeste varustamine maaga on loonud siin erilise seisukorra, kus tõsist ja vastutustundelist maaharimist alustav talu- rahvas vajab mitmesuguseid erilisi soo- dustusi, et oma töös plaanikohaselt tu- lemusi saavutada ja neid võimalikult ületada. NSVL RKN ja UK(b)P KK 1941. aasta 19. veebruari määrus korraldab neid küsimusi põhimõtteliselt. ENSV RKN ja EK(b)P KK määrus eelnimetatud määruse tegeliku teostamise abinõude kohta annab siin üksikasjalikke eeskirju ja loob seaduslikke tingimusi.

Uued, sügisel loodud kehvik-taluma- japidamised ei ole seni veel loomulikult varustatud tarvilise arvu kariloomadega, eelkõige muidugi lehmadega. Nende kehvik-talumajapidamiste varustamiseks lehmade ja lehmvasikatega on nüüd ot- sustatud osta 16 500 karilooma. Sotsia- listliku maareformi tõttu küllaldaselt maad saanud talupojad ei suuda aga praegu kariloomade ostmiseks kuigi suuri summasid välja panna. Seepärast on Partei ja Valitsus otsustanud kinni- tada 4,4 miljoni rubla suuruse krediidi plaani, mille alusel kehvik-majapidami- sed võivad saada laenu kariloomade ost- miseks kuni 60 prots. ulatuses lehmade või lehmvasikate hinnast. Seda krediiti ei kasutata mehaaniliselt-bürokratlikult, vaid määrus näeb ette võimaluse laene anda üksikuil juhtudel diferentseeri- tud normide kohaselt, nii et kogu lae- nusumma maakonnas ei ulatuks ainult üle 60 prots. ostetud loomade koguväärtusest. Laenu antakse kehviktalupoegadele oda- va protsendiga (3%) kolmeks aastaks.

Kehvik-talud vajavad aga toetust veel muudELgi aladel. Teraviljakeskuse „Za- gotzerno“ Eesti vabariiklikule kontorile on tehtud ülesandeks juba 15. aprilliks läbi viia seemnelaenu andmise ope-

ratsioonid kehvik-talumajapidamistele, kusjuures seemnelaenuks antavate vilja- seemnete kogused on määratud kind- laks järgmiselt: peluskit-hernest — 3000 tonni, ristikut — 550 tsentnerit, timutit — 250 tsentnerit. Tagasimaksmine tera- viljade osas toimub tänavu sügisel, kus- juures iga 10 tsentneri pealt arvatakse juurde 1 tsentner, põlluheinaseemnete osas aga kahe aasta jooksul, kusjuures väljaantud laenude juurde arvestatakse 12 prots. Niihästi ristiku- kui timuti- seemned antakse esmajoones nendele talumajapidamistele, kes varustati maaga maareformi korras, kui ka nendele, kelle talude suurus ei ületa 15 hektaari. Pe- luskiseemned antakse ainult eespool- nimetatud talumajapidamistele.

Lisaks neile tõhusatele vahenditele on Partei ja Valitsus kohustanud Põllutöö Rahvakomissariaati organiseerima 20. aprilliks 25 masina-traktorijaama juures 250 hobu-masinriistade laenutuspunkti kokku 5000 hobusega. Nii organiseeri- takse üks hobu-masinriistade laenutus- punkt keskmiselt iga valla kohta.

Põllumajanduse mehhaniseerimise edu- kuse huvides on otsustatud asutada veel käesoleva aasta jooksul 3 põllumajanduse mehhaniseerimise kooli, mille üles- andeks on valmistada ette 700 traktori- juhti ja muid põllumajanduse mehhani- seerimise kaadreid. Uhtlasi on määra- tud kindlaks traktorijuhtide ja teiste vastavate tööliste töötasud. Näiteks olgu toodud, et traktorijuht saab päeva- se töönormi täitmise eest 10 rubla ra- has ja 10 kilogrammi söögiteravilja. Ule päevase töönormi tehtud tööde eest on tasu poolteistkordne. Peale põhipalga saavad aga traktorijuhid lisatasu 100 rubla kuus kogu aasta läbi. Teisedki mehhaniseerimise alal töötajate tasud on inimväärsed ja nende tasude kõrval, mis kodanlikus Eestis põllumajanduse alal tegelevatele palgatööliselele maksti, — otse muinasjutulised.

Maaga varustatud, kuid ilma hoonete ja inventarita olevate maatööliste ja kehvikute abistamiseks kohustab sama määrus Põllutöö Rahvakomissari, maa- kondade töötava rahva saadikute Nõu- kogude täitevkomiteesid ja EK(b)P maa- konnakomiteesid maatööliste ja kehvi- kutele üle andma nende natsionaliseeri-

Ettevalmistused kevadiseks külviks: seemnevilja puhastamine Mitkovitsa kolhoosis Petserimaal

tud mõisade, talude ning Saksamaale ümberasunud sakslaste majapidamiste hooneid ja väikeinventari, mida ei kasutatud sovhooside, MTJ-de, hobumasini- ja laenuvõttepunktide või koolide ja haiglate asutamiseks.

Niisuguse mitmekülgse ja igasuguse abi kõrval, mida tuleb osutada endistele maatöölisele ja kehvikuile, näeb sama määru ette massilise selgitustöö korraldamist kehvikuile ja keskmikele vaba-

tahtlikkuse alusel loodavate ühiskondliku maaharimise ühingute kasuks, kusjuures tegelike ühistööde korraldamiseks samaaegselt juba kasutatakse olemasolevaid kooperatiivseid masinaühinguid.

Viimatinimetatud selgitustöö on peale otseselt selleks kohustatud asutuste ja isikute ka kõigi poliitharidustöölise ja poliitharidusasutuste üheks tähtsamaks ja olulisemaks ülesandeks.

Kolmas stalinlik viisaastak

Kolmas stalinlik viisaastak, mille eelviimane aasta on peatselt jõudmas poole peale, on Nõukogude Liidu rahvaste majanduslikus ja kultuurilises arenemises ja edenemises toonud nii suuri võituseid, et juba praeguseni on paljudel aladel ületatud kolmanda viisaastaku (1938.—1942. a.) plaan.

Tsaariaegne Venemaa oli teiste kultuurriikidega võrreldes teatavasti üks

mahajäänumaid maid nii tööstuse, põlvunduse kui ka rahva kultuurilise taseme poolest.

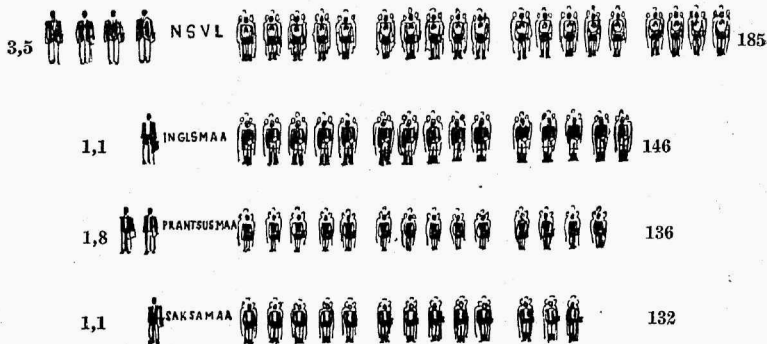
Kuid juba teise stalinliku viisaastaku jooksul toimus NSVL-s UK(b)P ja Nõukogude valitsuse juhtimisel täielikult kultuuriline revolutsioon ja Nõukogude Liit jõudis noorsoole hariduse andmises kõigist Euroopa suurriikidest ette.

TEISE VIISAASTAKU KESTEL NSV LIIDUS TOIMUS TÕELINE KULTUURILINE REVOLUTSIOON

Õpilaste arv 1000 elaniku kohta

KÕRGEMAIS KOOLES

ALG- JA KESKKOOLES

*Üks kujund märgib üht
üliõpilast*

*Üks gruppkujuend märgib kümme al-
ja keskkooli õpilast*

Kõiki õpilasi NSVL-s kokku —
lapsi ja täiskasvanuid — tuli
1938./39. a. andmeil 1000 elaniku
kohta 278.

1938.—1939. a. tuli Nõukogude Liidus iga 1000 elaniku kohta kõrgemates õppeasutustes (ülikoolid ja tehnikaülikoolid) õppijaid 3,5, Inglismaal 1,1, Prantsusmaal 1,8 ja Saksamaal 1,1. Alg- ja keskkoolides õppijaid tuli samal ajal iga 1000 elaniku kohta Nõuk. Liidus 185, Inglismaal 146, Prantsusmaal 136 ja Saksamaal 132.

Nõukogude hariduspoliitika kaugemaid sihte iseloomustas seltsimees Stalini UK(b)P XVIII kongressil järgmiselt: „Me tahame teha kõiki töölisi ja kõiki talupoegi kultuurseteks ja harituteks ja me teeme seda aja jooksul.“

Üldise sundusliku alghariduse elluviimine NSVL rahvaste emakeeles, koolide ja õpilaste arvu kasv, kõrgemate õppeasutuste poolt väljalastavate eriteadlaste arvu kasv, uue, nõukogude intelligentsi loomine ja tugevdamine — selline on üldpilt rahva kultuurilise taseme tõusust.

Kultuuri tõusu eeltingimuseks on hulka ainealine kindlustus, heaolu, jõukus. Nõukogude Liidu töötajate töötasu üldsumma ületab 1941. a. 175 miljardit rubla, olles 14 miljardi võrra kõrgem eelmise aasta töötasude üldsummast. Rahva sissetuleku, järelikult ka üldise jõukuse kasv toob kaasa elustandardi tõusu, suureneva tarbimise ja suurenevaid kultuurilisi nõudmisi. Tööstuse edasine arenemine ja põllumajanduse intensiivistamine nõuab omakorda ikka rohkem kvalifitseeritud töötajaid, eriteadlasi, intelligentset tööjõudu.

Seltsimees Stalini poolt algatatud ja partei ja nõukogude valitsuse poolt 1940. aastal alustatud riiklike tööjõureservide loomine noorte kvalifitseeritud kaadrite juurdekasvatamise teel kiirendab veelgi töötajate hulka haridusliku ja oskustliku taseme tõusu.

Sms N. A. Voznessenski poolt UK(b)P XVIII konverentsil ette toodud andmete järgi võetakse tänavuse aasta jooksul tööstus- ja raudteekoolidesse täiendavalt 350 tuhat õpilast ja vabrikutehaste koolidesse 537 tuhat õpilast.

Õppijate arv alg- ja keskkoolides tõuseb 1941./42. a. 36,2 miljonile ja kõrgemates õppeasutustes 657.000-le inimesele. Seega ongi kõrgema hariduse andmises ületatud UK(b)P XVIII kongressi resolutsioonis püstitatud hiiglaslik plaan — tõsta kõrgemates õppeasutustes (ülikoolides) õppijate arv kolmanda stalinliku viisaastaku lõpuks 650.000 inimesele.

Võrdluseks olgu tähendatud, et kõrgemates õppeasutustes õppijate koguarv tsaariaegsel Venemaal oli 1914.—1915. a. 112.000 inimest. Kapitalistlikes maades oli viimastel andmetel ülikoolides õppijaid: Inglismaal 51 tuh., Itaalias 73 tuh., Prantsusmaal 74 tuh., Saksamaal 74 tuh. ja Jaapanis 146 tuhat.

Nõukogude Liidu intelligentsi kaadrite koguarv ületab 10 miljonit inimest. Koos perekonnaliikmetega moodustab intelligents Nõuk. Liidu rahvaarvust keskmiselt 14 protsenti.

Sms N. A. Voznessenski aruande andmetel suurenes Nõukogude Liidu intelligent-töajõudude arv 1939. aastaks (1926. aastaga võrreldes) järgmiselt: inseneride arv — 7 korda, agronoomide arv — 5, teaduse alal töötajate arv — 7,1, õpetajate arv — 3,5 ja arstide arv — 2,3 korda.

Riiklikud kulutused töötajate kultuurilise heaolu vajaduste rahuldamiseks miljardites rublades.

Riigi kulutused haridusele, tervishoiale, lasterikaste emade toetamiseks jm. (kaasa arvatud sotsiaalkindlustus). Esimeses reas 1933. a. on kulutus 9,2 miljardit rubla. Teises reas 1937. a. — 30,8 miljardit rubla ja kolmandas reas, 1942. a. viisaastaku plaani järgi — 58 miljardit rubla.

Võimas on ka kvalifitseeritud tööliste arvu kasv 1939. aastaks võrreldes 1926. aastaga: lukuseppade arv kasvas 3,7 korda, treialite arv — 6,8, freesijate arv — 13, masinistide arv — 4,4, traktoristide arv — tervelt 215 korda! Uute tööstuskoolide avamise ja olemasolevates õpilaste arvu suurenemise tõttu omandab kvalifitseeritud tööliste arvu kasv 1940. aastast peale veelgi tunduvalt kiirema tempo.

Hiiglaslikult on suurenenud riigi kulutused linna ja küla töötajate kultuuriliste nõudmiste rahuldamiseks ja elutingimuste parandamiseks. Kulutused sotsiaalkindlustuseks, hariduse andmiseks, tervishoiuks, lasterikaste emade abistamiseks ja teisteks sedalaadi ülesanneteks tõusevad 53 miljardile rublale aastas, seega on kolmanda viisaastaku jooksul teisega võrreldes kulutuste suurenemine enam kui 1,7 korda. Otsestelt töötajate tervishoiuolude parandamiseks tehtavad riiklikud kulutused, mis 1937. a. olid 10,3 miljardit rubla, tõusevad 1942. aastaks 16,5 miljardile rublale. Nende riiklike kulutuste arvel paraneb haiglaravi olukord, sanitaar-profülaktilised abinõud,

suureneb lastehaiglate arv ja sünnitusabi, tõuseb töökaitse ja puhkuse võimaldamise tase, suureneb kehakultuuriline liikumine.

UK(b)P XVIII kongress rõhutas oma otsustes ajaloolise ülesande — NSVL tööliklassi kultuurilis-tehnilise taseme kuni insenerilis-tehnilise töö tasemeni viimise tähtsust.

Kongress seadis kultuurilise töö alal ülesandeks suurendada kinoteatrite, klubide, raamatukogude, kultuurimajade ja lugemistubade võrku.

Linnade heakorra tõstmiseks seadis kongress ülesandeks veevärgi ehitamise 50 linnas, kanalisatsiooni ehitamise 45 linnas, trammide ehitamise 8 linnas. Autotranspordi suurendamiseks nägi kongress kolmanda viisaastaku lõpuni ette 27 tuhande omnibuse ehitamise ja trolleibuse-liini laiendamise ja veereva koosseisu suurendamise Nõuk. Liidu suurlinnades, samuti taksiautode arvu suurendamise.

Elamuehituslik tegevus. Korterite elamislinna juurdekasv miljonites m²

Üks kujund võrdub 10 milj. m². Esimene viisaastak andis 22,3 milj. m², teine — 26,8 milj. m² ja kolmas — 35 milj. m².

Ehitustegevuses tuleb kongressi otsusel pöörata erilist tähelepanu elamute ehitamisele. Esimese viisaastaku kestel ehitati N. Liidus 22,3 miljonit ruutmeetrit elamislinna, teise viisaastaku kestel 26,8 milj. ruutmeetrit ja kolmanda viisaastaku kestel ehitatakse jürde 35 miljonit ruutmeetrit elamislinna.

Nende ülesannete teostamisega on suuressti parandatud Nõuk. Liidu linnade elanike elutingimusi. E. V.

Oma järgmise unmbri kirjutuses anname ülevaate tööstuse, transpordi ja põllumajanduse küsimustest kolmanda stalinliku viisaastaku plaanis.

HÄDA LUULEGA

Jaanuaris 1941 kirjanike ja heliloojate ühisel koosolekul kuulutati välja ENSV luuletajate ja kirjanike vahel viisistamiseks sobivate massilaulude tekstide võistlus. Sellest võttis osa ligi 100 autorit enam kui 250 laulutekstiga.

Käskkirjade saabumisel kaalus nii mõnigi asjaosaline seda paberihulka rõõmsa pallega, lootes väärtuslikku lisa meie laulurepertuaarile. Nüüd on žürii otsuse teinud, vastavad komisjonid asja kaalunud ja sellest suurest luuletuste hulgast sõelale jätnud kaks kolmandal auhinna vääriliseks tunnistatud laulu: Arnu Vihalema „Maatööraha laulu“ ja Endel Kaljuraidi „Töölise võitluslaulu“. Laulude tekstid on meie ajalehtedes avaldatud.

Ei ole erilist põhjust nuriseda autorite üle, kes selles luulemaratonis 1000-rublasele aupalgale kolmandal kohal esimesteks tulid. A. Vihalema värsid on lugedes (ja vist lauldeski) kaunis voolavad, kuigi näiteks ei selgu, millega riimib esimese rea lõpp „hütest“ selles muidu riimitud luuletuses. Ei ole ka selge, miks meie rahvas peaks laulma niisugusest mineviku süngusest ja hädast, kui olevik küllaldaselt rõõmsamaid teemasid pakub.

Ka E. Kaljuraid osutab teatavaid eeldusi enam-vähem korralike laulude kirjutamiseks tulevikus.

Kuid auhindamata jäänud laulutekstid — need on ühetasane ja kurb maastik. Nende pärast siin öieti sõna võetaksegi. Peab tunnustama, et autoritel on olnud palju head tahet. Kuid paljast tahtest on vähe luuletuse või laulu kirjutamiseks. Avalikkuses on avaldatud arvamust, et meie nimekad luuletajad ei ole võistlust kaasa teinud. See võib vastata tõele, aga ka mitte. Autorid võivad olla ka nimekad, laulud on ja jäävad nimetuiks.

Auhindamata laulud moodustavad kolm suurt rühma: 1) plagiaadid kõster Jannseni luuletustest G. Suitsu ja H. Visnapuu omadeni. 2) järgiluuletused nõukogude populaarsetele massilauludele ja nende viisidel ja 3) luuletuste välise kuju kätte all reastatud loosungid.

Vaadelgem siis seda taimeaeda pisut lähemalt näidete kaudu:

Küll rängad tormid käinud
on üle kodumaa.
Ei priiust tuua võinud,
õnn pidi lahkuma.
Kui vahest vabadus koitis
ja rahvale lootusi tõi,
tuus võim ta rängemalt köitis
ja kangema korra löi.

Kui kenasti on siin ümber tehtud ärkamisaegseid salme! Aga lisaks värsimöödu vahetamisele igas salmis on siin sisuliselt libisetud päris väärale teele. Seda mõistab iga lugeja.

Nagu J. V. Jannsen oma „Väikest postimeest“ veeretab teine laulik („Kompoet!“):

Teel kommunismile
veel palju võitlust eel,
kuid pessimismile
ei anduda või meel,
vaid ühendatud jõuga
ja uuendatud nõuga
me sinna rühime
ine.

Eelmised näited võivad tunduda siiski mitte päris plagiaatidena. Olgu neile lisaks siis üks Mihkel Veske vesistatud väljaanne XX sajandil:

Kes võiks tõusvat päikest takistada?
Hüüdes: „Mine jälle tagasi!“
Kes saab ajaratat kinni hoida,
kui see veereb uusi radaid?

Pealkirja järgi otsustades pidavat see olema „Töölislaul“.

Me ei saa raisata ruumi rohkemateks näideteks. Kuid kõnesoleva võistluse laulutekstides leiavad Koidula, Kuhlbars, Reinwald eeskujudena liitlasti ka hilisemast eesti luulest, siurulastest ja eluläheduslastest Kärneri „Võitluslauludeni“.

Põhimõtteliselt ei ole vahet eespoolses jaotuses eraldatud esimese ja teise liigi vahel. Vaadelgem, kui kaunisti võib näiteks „Varssaviiankat“ ümber riimida:

Sitrait ja tarmukalt suundub me tahe
selleks, et võidaks kord töölis-maailm.
Teame, see kergelt ja ruttu ei lähe,
visa on võitlus ja vaenlane julm.

Aga „Viisnurga“ märksõnaga varustatud „Tööraha kodumaa“ on suutnud pida veel suuremat originaalilähedust:

Suure, võimsa Vene riigi maadel,
karges põhjas, stepis, lõuna raal
rahvas töötab vabal kodumaal.

Nii järgneb üks võitluslaul teisele ja tihti on autorid õrnatundelisusest heliloojate vastu viisidki ise kätte juhatanud (näit. „Laulda viisil, Julgesti, vennad, nüüd tööle!“).

Veel paremate fruktide ja produktidega üllatavad meid need autorid, kes lõöksõnu ja loosungeid reastades usuvad tegevast „töölisklassi võidulaule“. Oma loominguhasardis ei pane need laulikud tähelegi, kuidas nad satuvad poliitilistele vigadele ja tõsiste asjade naeruvääristamisele:

Ju miljonid on liitunud, kes valmistanud teed, kui päikest näeme hiilgamas me endist musta ööd [jne.]

Oõ hiilgab sel autoril ainult seetõttu, et marksismi-leninismi eesrindliku teooriaga tutvumise asemel võetakse enast kiusata värsside sepitsemisega, mis on aga paraku võimalik alles pärast teooriaga tutvumist. Lisaks sellele ei või ühtki kirjameest kahjustada mõningane tutvus luuletamise tehnika aabit-saga. Meil on selleks vahendeid ja et laulutegemine näib olevat ikkagi üsna massiline harrastus, siis peaks Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaja vastavat algõpetust laialdasemalt organiseerima.

Tuttaval viisil annab laulda „Punase sõna“ haruldane käsitlus stahhaanovlastest:

Minä olen kuulsam mees maailmas,
tunnustatud seltsimeeste poolt.
Kiitust leian ülemate silmas:
ametlatal näinud nad mu hoolit.

Autoril on pea täis ülemaid ja alamaid, keda ta tutvustab stahhaanovlastena. Kuidas oleks see võimalik, kui niisugused laulikud kasvõi ühtainsatki kaasaegse ajalehe numbrit oleksid luge-nud? Aga veel vapustavam on „Homo“ hüüe „Rahvaste hüüdes“, üleskutse mingile müstilisele panseksualismile, kesk-aegse katolitsismi traditsiooni elustamine:

Vaid Internatsionaalile lunasta sina
oo põhjamaa võluvam neiu
oma süütus ja südame armastus,
et õilis sünniks uus inimsaugu.

See on juba viisakuse nimelgi natuke liiga. Kuid autor „Rull“ kutsub meid veelgi veidramatele tegudele „Üles“.

Tehke vabaks, kes ahelais täna
veelgi vaevlevad vanglate rüüsi!

Oõ, töö, päike, äike, kuld, purpur, klike, rike, haud, raud, teras, betoon, neiu sinised silmad — need on kõik massilauludes ritta seatud ja peavad kujutama ja kirjeldama meie uut elu ja selle saavutusi. Kuidas saaks aga valmistada korralikku skulptuuri savist ja marmorist läbisegi? On aeg, et eesti luuletajad võtaksid endid kokku. Sest mitte

ainult need massilaulud, vaid ka enamiku 21. juunist saadik ajakirjanduses ilmunud tuntud ja tundmatute autorite loom-ing kannatab ühetaoliste puuduste all. Meie seni kõrgetasemeline luule on järsku nagu enese kaotanud, kergete ja ke-siste värsikeste sepad taovad meele-heitlikult, kuid mitte tauda, vaid sõn-nikut. Pärast pööret olid luuletajad esi-mesi mehi deklaratsioonidega esinema, kuid ilusaist sõnadest ei osata ilusate tegudeni minna. EN Kirjanike Liidu Orgtoimkonna juures töötab kultuur-toimkond, kelle ülesandeks on kirja-nikke aktiviseerida ja aidata kaasa nende maailmavaate kujundamisel mark-sismi-leninismi vaimus. Lisaks sellele on tema ülesandeks avastada noori kirjanduslikke talente ja abistada neid nende väljakujunemisel. Massilaulude võistluste autoriks massiga tuleks Kirja-nike Liidu Orgtoimkonnal side luua, tuleks teha kindlaks autorid, kes mi-dagi jaksavad, ja neid ideoloogilistes küsimustes abistada, teistele aga sel-geks teha, et nende pingutused luuleta-jaiks saada on asjatud.

Vastavate asutuste ja organisatsioo-nide ülesandeks on asjaosalistele sel-geks teha need nõuded, mida uus aeg neile esitab, näidata kätte abinõud, kui-das neid nõudeid teostada, ja selgitada sotsialistliku kirjanduse ja luule põhi-mõisteid. Muidu võidakse näiteks sot-sialistlikku realismi nii mõista, kui seda teeb „Laulik“ oma „Küla röömulaulus“:

Nagu noodist laulab kukk meil: „Tere hommikut!“
Lehmad õnnitlevad lüpsjaid röömsalt: muuh, muuh, muuh!

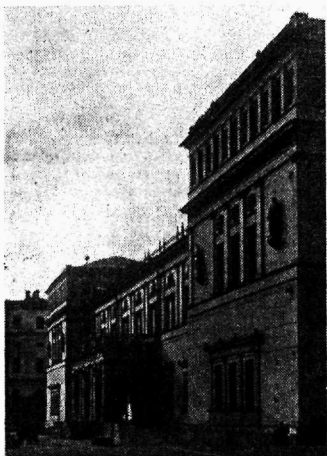
Hirrub hobune, kui viima
mindaks piimapunkti piima —
ta kui sõber röömus, et me elu muretu.
Räägib noormees neinga ja titleb: seltsimees!...
Pole abiellumistel seisuvaheid ees!
Iga perekond on julge —
Lapsed, tulge, tulge, tulge!...
Mustad päevad vanas eas ei ole puuduses...
Me püütame üha enam, enam, enam,
et elu oleks kenam, kenam, kenam... jne.

Kui tõsiselt kavatsatud teos muutub parodiaks oma kavatsusele, siis oleks parem, et seda teost üldse ei oleks. Me ei tohi jääda kauaks sellise poeetilise analfabeetsuse tasemele, vaid peame suut-ma juba üsna lähemas tulevikus anda tõelisest sotsialistlikust mentaliteedist kantud ja õigest, parteilisest maailma-vaateist läbiimbunud teoseid, luuletusi, lauldavaid laule ja ka tõelisi massi-laule.
J. SINIMAE

KULTUURITÖÖ MASSIDEGA LENINGRADIS

Stalini Konstitutsioon kindlustab iga-
le Nõukogude Liidu kodanikule õiguse
haridusele. Kuidas on korraldatud vana-
des nõukogude keskustes, suurtes linna-
des ja asulates selle õiguse realiseerimine
väljaspool koolitööd — sellest pakub
tüübilise näite Leningradi poliitharidus-
töö asutuste tegevus. Alljärgnevas vaat-
leme lühidalt, kuidas ja milliste vahen-
ditega teostatakse Leningradis kultuuri-
tööd massidega.

Paratamatu võrdlus tsariaegsete olu-
dega tõstab uskumatu kontrastselt esile
sotsialistliku elukorralduse saavutused
ja hüved. Võib-olla drastilisima näite
Leningradi endisest ja nüüdsest pakub
Ermitaaž („Gossudarstvennoi Ermitaž“)
— maailma üks eeskujulikum ja praegu
ka ainus rahuoludes vaatlemiseks ning
uurimiseks kasutatav kunstikogu ja
muuseum. Selle asutaja — Vene kõik-
võimas keisrinna Katariina II — ja selle
edasised hooldajad, Vene tsaaririigi vä-
gevad isevalitsejad, ei valinud nimetust
„Ermitaaž“ mitte juhuslikult. See „eraku
asula“ vähesele väljavalituile ligipää-
setav kunstikamber oli pikkade sajandi-
te kestel rahvale täiesti suletud. Seal-
seid eraklikke aardeid ja väärtusi tohti-
sid näha ja nautida ainult soo ja seisus-
se poolest selleks õigustatud vähesed
üksikud. Nõukogude võim tegi Ermitaa-
ži kättesaadavaks ja kasutatavaks kõige
laiematele töötavatele massidele. Seal-

Riikliku Ermitaaži hoone

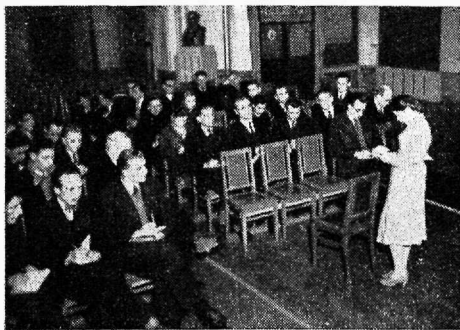
sed kultuurivarad, millede hulki nõu-
kogude ajastul määratult on suurene-
nud, on rahva omad. Oluline pole aga
üksnes nende varade arvu hiiglasuurus,
palju tähtsam on asjaolu, et ühelgi
muuseumil ega kunstikogul maailmas
pole sellist rikkalikku hulka külastajaid
ja vaatlejaid kui Leningradi Riiklikul
Ermitaažil.

Seda ei tarvitse aga ütelda ainult Er-
mitaažist. Kõik teisedki Leningradi tea-
duslikud ja kunstimuuseumid on alati
rahvast täis, siin ei ole kunagi võima-
lust ihuüksi mõne eksponaadi ees pool-
te päevade kaupa unistada ja tukkuda.
Sellelaoliste ja muudegi kultuuriasutuste
organiseerimise printsiibiks Nõukogude
maal on orienteerumise hõlpsus, võima-
lus esitatavat omandada, võimalus õppi-
da. Meie noores Nõukogude riigis püü-
takse rakendada kõiki neid rikkalikke
kogemusi, luua uued ja reorganiseerida
vanad kultuuriasutused samadel elulistel,
rahvalikel põhimõtetel. See töö nõuab
aga kahtlemata veel aega. Eelmise aja-
järgu inertsid hoiavad meie muuseume
arvatavasti veel mõnedki head kuud tüh-
jadena, kunstuurimajades ja teaduste ning
kunstide populariseerimise eriasutustes
ei pääse töö oma täiuslikule mitme-
kõlgsusele enne, kui jõutakse ehitada
vastavad hooned ning sisustada need
kõige vajalisega.

Aga et me seda saavutame ja et me
seda kiiresti saavutame, selleks pole
vaja paremat garantiid kui bolševikkude
partei ja nõukogude valitsuse teadlik
hooldatus.

Leningradi kultuurilise elu teise palge
kujundavadki kultuurimajad, mida on
rohkesti ja milledel on palju kõige
moodsamaid ja uusaegsemaid eriti sel-
leks otstarbeks ehitatud ja sisustatud
hooneid. Kultuurimajade tööd täiendava-
vad niisugused asutused kui lektoo-
rium, pioneeride palee, rahvaraamatu-
kogud, teaduste harrastamise või popu-
lariseerimise maja (mis meil täiesti puu-
dub) ja teised poliithariduse asutused.

Et saada mingitki kujutlust ühe ees-
rindliku kultuurimaja töö sisust, vaatle-
me pisut lähemalt Maksim Gorki nime-
lise kultuuripalee tegevust ja ilmet. Kul-
tuuripalee ehitamise mõtte algatasid
Leningradi töölisid 1917. a. Selle palee
avas moodsas, selleks ehitatud hoones
1927. a. sms S. Kirov. Maja on mõotu-

Eesti poliitharidustöölised Smolnõis „Talupoegade maja“ loengusaalis kuulavad ettekannet Leningradi linnast

delt ja tegevusevõimaluste ulatuselt väga suur, mahutades korraga 12000 inimest. Päevane keskmine küllastajate arv terve aasta kohta on üle 3000. Sellise hiiglasutuse juhtimist teostab 175 palgalist töötajat. M. Gorki nimelise kultuurimaja aastaelarve moodustab peaaegu sama suure summa kui Nõukogude Eesti kogu vabariiklik poliitharidustöö eelarve.

Kultuurimaja peaülesandeks on kommunistliku kasvatuse teostamine ja teaduste ning kunstide populariseerimine. Seda tehakse kõigi võimalike poliitharidustöö meetodite kaudu: peetakse rohkearvulisi loenguid ning ettekandeid, korraldatakse igakülgset konsultatsiooni, teostatakse õppekäike, töötatakse ringides jne. Kultuurimajal on oma teatrisaal, kino, tantsukool, õppeklassid ja laboratooriumid, teaduslikud kabinetid, raamatukogu jm. Raamatukogu juurde on organiseeritud metoodiline büroo, mis pakub nõu ja abi partei ajaloo õppijaile, samuti aga ka tehnika ja teaduste õppijaile. Iga raamatukogu kasutaja kohta peetakse erilisi kaarte, kuhu on märgitud andmed lugeja kohta sellest, mida ja mis alalt ta varem on lugenud ja koostatakse igapäevale individuaalselt plaan selle kohta, mida veel lugeda tuleks, et teatud küsimusest täielist selgust saada. Ühtlasi antakse lugejaile nõu, kuidas töötada, et saavutada maksimaalset edu.

Suurt rõhku pannakse kultuurimajas tehniliste teadmiste populariseerimisele. Noortele on korraldatud mitmekülgne tegevus laulu, muusika, kehakultuuri, raadio, kino, estraadikunsti jt. aladel.

Kogu õppetöö toimub vilunud asjatundjate ja õpetajate juhatusel ning on süstemaatiline. Täienduseks olgu öeldud, et M. Gorki nimelise kultuurimaja tegevusrajoonis elab pool miljonit inimest.

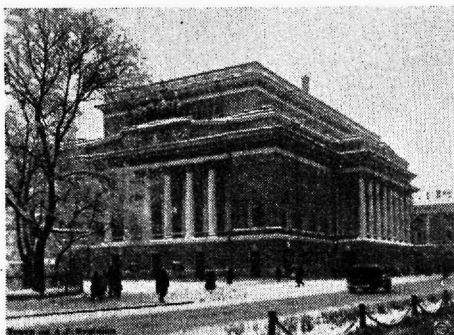
Ühel õhtusel külaskäigul oli kultuurimaja ruume paari tunni jooksul läbi des võimalik isiklikult tutvuda järgmise tööga, mis sündis simultaanselt mitmetes tubades ja saalides mitmete rühmadega: teatri harjutusaalis käis ise-tegeva näitetrupi proov; segakoor (mida peale koorijuhja akompaneeris veel eri klaverimängija) harjutas uusi laule, värsket nõukogude repertuaari; balleti-klassis 18 noort inimest (enamasti tütarlapsed) harjutasid peegelseinte vahel keerukaid samme; kujutava kunsti ateljeedes tegeldi akti joonistamisega, ja joonistajaid oli perekalt; male-toad olid küllastatud sügavmõtteliste istujatega suures vaikuses; usuvastase töö kabinetis kuulati ühe ringiliikme ettekannet 40-tunnise kursuse seeriast; estraadikunsti-toas žongleerisid kümned noormehed ja tütarlapsed pallidega, harjutasid akrobaatilisi atraksioone ja tegid tasakaaluharjutusi; 127 000-kõitelises raamatukoguski viibis igapäevastest 500-st laenutajast õhtusest ajast hoolimata veel mõnikümnest kirjandusehuvilist. Samal ajal ühes suuremas saalis toimus seltskondlik tants väga arvukale hulgale asjahuvilistele suure orkestri saatel, teatrisaalis toimus

S. M. Kirovi nimeline suur ooperi- ja balleti-teater Leningradis

etendus 2000-le inimesele ja kinosaalid nästati filmi „Suvorov“.

Et inimesed nii intensiivse tööga kasutavad oma vaba aega, siis on loodud

A. S. Puškini nimeline teater Leningradis

terve rea einelaudade näol võimalused puhkamiseks ja einetamiseks väikestel vaheaegadel.

Tegeldes kõige mitmekesisematel kunstide, kirjanduse, meelelahutuse jm. aladel on Gorki nimelise kultuurimaja otsesest plaanist jätetud välja teaduste alad, milledega tegelevad Teaduste Harrastamise Maja ja Lektorium.

Kõik üritused kultuurimajas sünnivad väikese tasu eest. Kultuurimaja toetuste summa aasta jooksul on ainult 400.000 rubla asutuse 10.000.000-rublasest eelarvest.

M. Gorki nimeline kultuurimaja on siin lähemalt kirjeldatud ühe eesrindliku esindajana neist paljudest, milliseid on Leningradi igas rajoonis. Suuruselt ja mahult ületab seda näiteks S. M. Kirovi nimeline kultuurimaja — kuid selle ja teistegi tegevuse põhijooned on samad.

Omapärane ja tõepoolest ka erakordselt huvitav on kultuuritöö massidega Teaduste Harrastamise Majas („Dom zanimatelnoi nauki“). „Teadus“ selle asutuse nimetuses on võetud kitsamas, loodusteaduste tähenduses. Praegu on Majal 6 osakonda: matemaatika-, astronoomia-, geoloogia-, geograafia-, elektri- ja valguse- ning värviosakond.

Populariseerides neid teadusi, näidatakse siin ühtlasi nende tähtsust sotsialistlikus ülesehitustöös, nende elulisust ja suurt praktilist väärtust. Geograafia alal on kogu maailma tundmaõppimise kõrval eriline rõhk asetatud meie sotsialistliku kodumaa rikkuste, saavutuste ning võimaluste tutvustamisele.

Huvi äratamisel teaduste vastu on sellisel rahva teenistuses seisval populari-

seerimisasutusel määratu tähtsus. Uldise kultuurilise taseme tõstmiseks teeb Teaduste Harrastamise Maja asendamatu väärtusega tööd. Erialased õppekabinetid on sisustatud kõige moodsamate, kõige eesrindlikumate seadeldiste, aparaatide, makettide, tabelite, piltide ja muude näitlike abinõudega. Matemaatika-kabineti seinailustuseks on näiteks enam kui 400-nda kohani väljaarvestatud π väärtus, astronoomiatoa kogu lagi kujutab tähistaevast Leningradi kohal jne. Sellist kultuuriasutust vajaksime meiegi, siinsetele oludele kohaldatult kasvõi vähemaski suuruses ja piiratumas ulatuses. Kuidas sellised kabinetid soodustaksid näiteks usuvastast selgitustööd, milline väärtus oleks neil koolidele ja õpiringidele, see ei vajagi erilist allakriipsutamist. Loodame, et meil leitakse võimalusi Teaduste Harrastamise Maja rajamiseks Tallinna üsna lähedas tulevikus.

Lektoriumi tegevus on meile Tallinna ja Tartu lektoriumide lühiajalise töö tõttu tuttav. Leningradi Lektorium on pikema aja kestel suutnud välja arendada mitmekesisema ja ulatuslikuma tegevuse, kuid põhimõtteliselt toimub see samuti meilgi.

Peale oma põhiülesande — loengute kaudu selgitada laiadele hulkadele marksismi-leninismi ja sotsialistliku ülesehitustöö küsimusi — korraldab Leningradi lektorium loenguid rahvusvahelise olukorra, sõja, moodsa tehnika, kirjanduse, kunsti, muusika, ajaloo, maadeteaduse jm. küsimustes.

Lektoriumi töö sünnib kolmel plaanil: 1) marksismi-leninismi ülikoolis, 2) kõnelejate kaadri ettevalmistamisena ja 3) loengutena. Loengutest osavõtjate arv on pidevalt tõusnud: 1936. a. oli see 4500, 1940. a. 13700 ja 1941. a. plaan arvestab juba 15000 kuulajat. Loengud toimuvad peaaegu igal õhtul ja mitmes auditoriumis üheaegselt. Mõningad perioodilised teemad on määratud kindlale ajale — nii näiteks rahvusvaheline ülevaade nädala sündmustest toimub igal kolmapäeval.

Alatasa nõutakse lektoriumilt kõnelejaid kultuurimajadesse, kaitistesse jne. Selliste nõudmiste rahuldamiseks on lektoriumi ümber koondatud umbes 300-st inimesest koosnev referentide kaader, valdavast enamusest nõukogude noored intelligendid.

(Järgneb).

T.

NSVL TEADUSTE AKADEEMIA 1940

NSVL Teaduste Akadeemia täiskogu koosolekul esitas akadeemia president V. L. Komarov aruande Teaduste Akadeemia töötulemustest 1940. aastal.

1. jaanuaril 1941. a. luges akadeemia oma koosseisu kuuluvaks 120 tegev-, 5 au- ja 182 kirjavahetaja-liiget. Nende seas on 96 ordenikandjat. Rida akadeemialiiikmeid on saanud valitsuse kõrgete auhindade — stalinlike preemiade osaliseks. Stalini preemiaid omavate laureaaside seas on 25 akadeemikut, 11 kirjavahetaja-liiget ja 14 teaduslikku kaastöölist. Akadeemia omab 76 instituuti, 11 laboratooriumi, 24 muuseumi, 6 observatooriumi ja kümneid teaduslikke asutusi. Teaduste Akadeemia Gruusia filiaal kasvas sõsarakadeemiaks Gruusia NSV teaduse edustamisel. Teaduste Akadeemia väljaandel ilmub 40 ajakirja, milles mõeldud aasta kestes on ilmunud 4000 teaduslikku uurimust.

Läinud aastal teostati kolm eriekspeidtsiooni kasutamisele tulla võivate loodusjõudude tundmaõppimiseks NSVL-u Ida-Euroopa osas, samuti Uuralis ja Kaukasuses. Akadeemia ja selle asutused on rahvamajanduse ja tööstuse alal andnud väärtuslikke teaduslikke töid. Teadusliku propaganda viljelemiseks loodi akadeemia juurde vastav nõukogu. Viimane organiseeris 2200 loengut, milledega esinesid akadeemikud, kirjavahetaja-liikmed ja õpetlased. Loenguist osavõtjate arv ulatus üle 100 000 töötaja.

VE NE TEATRIKUNSTI VANIM KOLLE

23. aprillil pühtses oma tegevuse 135 aasta juubelit Moskva Väike Teater, vene teatrikultuuri ja näitekunsti vanim kolle. 23. aprillil (v. k. järgi 11. apr.) 1806. aastal andis teater oma esimese etenduse. Näitetrupp koosnes Moskvast asuva Medoksi erateatrist ja riigi poolt mõisnik Stolõpinilt ostetud pärisorjade näitlejate trupist.

Moskva Väikese Teatri osa vene näitekunsti arengus on määratu suur. Siin kujunes lavalise realismi kool, millele aluse pani vene suur näitleja M. S. Ššepkin.

Suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon avas Väikesele Teatrile uued loo-

mingulised perspektiivid. Teater võttis oma repertuaari Gorki teoseid. Oktoobri esimestel aastatel tõmbas Väike Teater rohkem kui ükski teine endistest teatritest enda poole nõukogude dramaturge.

Teater tutvustas oma loominguga ka kaugeid perifeeriaid, luues etendustega sõprussidemeid Punaarmee ja Mere-Sõjalaevastikuga.

UUSI ANDMEID LERMONTOVI MÕRVAMISEST

Vene suure poeedi Mihhail Jurjevitš Lermontovi surma 100. tähtpäeva tähistamiseks on Nõukogude kirjanike ja kirjandusteadlaste ringkondades käimas suured ettevalmistustööd. On leitud rida uusi tähtsaid dokumente, mis heidavad uut valgust kuulsa poeedi loomingule kui ka tema traagilisele surmale.

M. J. Lermontov langes teatavasti kahevõitluses Martõnoviga. Uks sekundantidest, vürst Vassiltšikov, kirjeldas kahevõitluse käiku võõriti, varjates, et suur poeet tapeti ebainimlikult ja kogu kahevõitlus oli Lermontovi ettekavatsetud tapmine.

Nüüd leiti Moskva riiklikus muuseumis dokument, mis kirjeldab feodaal-pärisorjusliku epohhi võimumeeste verist arveteõiendamist valitsevale režimile ohtlikuks muutunud poeediga. See on A. J. Bulgakovi kiri poeet ja kriitik P. A. Vjazemskile. A. J. Bulgakov oli tolleaegne Moskva postidirektor ja seisis kirjanduslikele ringidele väga lähedal. 31. juulil 1841. aastal pärast 27. juunil 1841. a. peetud kahevõitlust kirjutas Bulgakov Moskvast Vjazemskile:

„Ma ei tea, kas teile on teada Lermontovi surm. Ta on tapetud, ja tapetud mitte tšerkessi, mitte tšetšeeni, vaid venelase poolt duellil. Teatan sulle üksikasju, mis mulle teatavaks saanud...“

Edasi Bulgakov kirjeldab Lermontovi kohtamist Martõnoviga Pjatigorskis. Martõnov püüdis sel ajal võita ühe naise poolehoidu, kuid tal polnud edu. Lermontov joonistas karikatuuri ja kirjutas sellest väikese laulukese ja näitas seda Martõnovile.

Martõnov nõudis kahevõitlust. Ta ei lasknud end venna mingitest väidetest ega vabandustest. Lermontov, kes pidi tulistama esimesena, kinnitas Martõno-

vile, et lauluke ja karikatuur oli nali, et ta ju ise näitas neid Martõnovile selleks, et kahekesi nende üle naerda.

Bulgakovi kinnituse järgi ütles Lermontov Martõnovile, et kui viimane „ei võta seda samuti naljana,“ siis tema, Lermontov, on valmis siinsamas paluma temalt vabandust. Vastus oli aga ainult: tulistal!

„Ma lasen, kuid mitte sinu pihta,“ ütles Lermontov ja tulistas õhku...

Martõnov sammus selle järel otse Lermontovi juurde ja tulistas temale... Otse südamesse. Surm oli silmapilkne. Sekundandid kummalisel kombel lasksid seda ebainimlikku tapmist korda saata. Pärast lasku Martõnov tegi isegi katsed põgeneda.

A. J. Bulgakovi kiri Vjazemskile kinnitab veelkord, et Martõnovi duell Lermontoviga oli mitte harilikuks kahevõitluseks, vaid ettekatsetatud tapmiseks.

Bulgakovi kiri jõudis Vjazemskini ja ta vastas 4. augustil 1841. a. Bulgakovile: „Lermontovist on südamest kahju, eriti teades, et ta nii ebainimlikult tapeti. Puškini peale sihtis vähemalt prantslase käsi, aga vene kaele oli kuritegeline sihtida Lermontovi pihta, eriti kuna ta tunnistas oma süüd.“

SERGEI PROKOFJEV 50-A.

Sergei S. Prokofjev, üks omapärasteid ja tähtsamaid kaasaegseid komponiste, kes küllalt hästi tuntud ka meie muusikaringides, pühitseb 23. aprillil oma 50. sünnipäeva.

Prokofjev sündis (1891) end. Jekaterinoslavi kubermangus, Sontsovka mõisas, kus ta isa oli valitseja. Juba varakult tulevane komponist huvitus tõsiselt muusikast, alustades vastavaid õpinguid 11—12-aastaselt. 1914. a. ta lõpetas Peterburi konservatooriumi. Prokofjevi esimesis kompositsiooness konservatooriumi õpilasena avaldusid kohe tema ande isikupärased jooned, omapärane stiil. Ta selge muusika, üllatav oma kõlalisusega, erines tolaeagestist moodsaist taotlusist — Rahmaninovi nukrast lüürikast ja peen-salonglikest Skrjabini miniatuurist. Valitsevatele traditsioonidele ja maitsele oli see julgeks väljakutseks, mis vastu võeti vaenuliselt nii publiku kui ka ajakirjanduse poolt. Peatselt siiski Prokofjevi suur ande võitis endale tunnustuse.

Suurepärane „Sküütide süit“, mis ette kanti 1916. a. autori juhatusel, võitis kuulajaskonna. Neist aegadest on pärit ka uhke „Klassikaline sümfoonia“, ooper „Igrok“ (Dostojevski järgi), kontsert viiulile, kaks kontserti klaverile ja hulgana klaveripalasisid.

Helilooja loomingu uus etapp algab seoses tema välismaareisuga, kus ta veetis kaheksa aastat. Seal ta kirjutas itaalia dramaturgi Carlo Gozzi fantastilise muinasjutu aineil ooperi „Armastus kolme apelsini vastu“, balleti „Muinasjutt narrist, kes ületas seitse narri“ ja suurepärase 3. kontserdi klaverile. Selle perioodi töodes avaldub kõrvuti varemate tervete, võimsate loominguliste elementidega siiski ka Lääne formalistliku mõjutuse negatiivseid jooni.

Pöördunud tagasi kodumaale, Prokofjev üha enam vabaneb neist mõjudest. Uha tugevamaks muutub komponisti ideeline ja kunstiline side sotsialistliku kodumaa-ga: üksteise järel ilmub kompositsioone, milleles Prokofjevi võimed pääsevad täiele õitsele. Need on teosed, mis valjutavad mitte ükski ammutamatu leidlikkuse, värskkuse, voolavuse ja uususega, vaid mis on küllastatud ka rahvapäraste elementide, selge meloodia ja eluliselt sügava lüürismiga. Säärased on „Zdravitsa“, mis on pühendatud sms Stalini 60. sünnipäevaks, 2. viiulikontsert, ballett ja süit „Romeo ja Julia“ Shakespeareri tragöödia aineil, vaimustav sümfooniakantaat „Aleksander Nevski“, rida laule ja romansse, viimati ooper „Semjon Kotko“ V. Katajevi romaani „Mina, töötava rahva poeg“ järgi. See ooper on vastuvaidlematult nõukogude muusikalisdramaatilise kunsti üheks kõrgemaks saavutuseks.

J. P.

LEEDU VÕTTIS VASTU VÕISTLUSE TINGIMUSED

Eelkutseealiste ettevalmistamiseks Pu-naarmeesse astumisel esitasid ENSV vastavad asutused väljakute Leedu ja Läti NS Vabariikidele sotsialistlikuks võistluseks. Leedu on võistluse tingimused vastu võtnud. Kokkuleppe kohaselt teostatakse esimene kontroll k. a. juunis ja teine kontroll k. a. septembris-oktoobris.

Arbitraaz on antud Baltimaade liidu vabariikide erilise sõjaväelise ringkonna sõjaväenõukogule.

Stseen nõukogude uuest filmist „Noormees taigast“. Filmi on valmistanud Lenini ordenikandja kinostuudio Mosfilm.

KEHAKULTUURI ALAL VALMISTUTAKSE SUVEKS

Kehakultuuri ja Spordi Komitee RK Nõukogu juures ja Ametiühingute Kesknõukogu kehakultuuri- ja sporditoimkond on asunud kooskõlastatult ettevalmistusile, et sisustada suvehooajal töötava rahva vaba- ja puhkeaega kehakultuuriüritustega. Puhke- ja peatuskohtades, laagrites, pioneerilaagrites jm. algab päev hommikuse võimlemisega. Kõik puhkuselviibijad jagatakse vastavalt vanusele ja võimetele gruppidesse, kus harrastatakse võimlemist ning mitmesuguseid spordialasid kvalifitseeritud instruktorite juhtimisel. Peamiselt koordineerub kehakultuuriline töö VTK normide alusel. Võimaluste piirides saab iga puhkeasutus ka käsipalliväljaku, hüppekastid, jooksurajad ja tenniseväljakugi.

Purje-sõudespordi ala, mis seni

on olnud kättesaadav, vaid üksikuile, korrastatakse nii, et purje-, sõude- ja veemotospordi harrastamine oleks võimalik kõikidele. Selleks võetakse üle kõik senised paadi- ja süstajaamad ning allutatakse organiseeritud veespordijaamadena Kehakultuuri ja Spordi kohalikele komiteedele. Veespordijaam omaks igasuguse vajaliku varustuse ning laenutaks paate-süstasid matkadeks ja meelelahutusõitudeks. Purje-Sõudespordi Vabariiklikul Klubil, kelle valduses on ka kõik endiste jahtklubide jahid ja varandused, on käsil kohalikkude klubide ja ametiühinguliste spordiseltside vastavate seksioonide organiseerimine ning nende töö lähem kavandamine. Ehitamisel on ka suur 70-tonnine õppejaht, millel leiduvad magamiskohad 30 inimesele. Jaht valmib sügis-suveks. Sellega võimaldub korraldada ulatuslikumalt purje-, sõude- ja veemotospordi ala juhtide ja instruktorite ettevalmistamist.

Tiivustavaiks tegureiks kehakultuuri alal on ka rohked kollektiividevahelised võistlused, millede kalender iga ala jaoks on Kehakultuuri ja Spordi Komiteel valmis. Peale arvukate kollektiividevaheliste ja maakondlike võistluste mainigem 14.—22. juunini Tallinnas toimuvaid ENSV koolide esivõistlusi meeskondade- ja individuaalvõimlemises, 28.—29. juunil Riias — Balti riikide koolide võimlemisturniiri ja 10.—15. juulini Moskvas toimuvat üleliidulist koolide võimlemis-esivõistlust, milledest võtavad osa liiduvabariikide esivõistluste ja VNFSV gruppide võitjad. Samuti toimuvad täiskasvanud naiste ja meeste NSVL võimlemisvõistlused Moskvas 10.—15. augustini, milledeks ettevalmistamine põhjustab nii vabariiklikke kui Balti riikide turniire.

Kergejõustikus on Balti riikide koolide turniir 26. ja 27. juulil Tallinnas, Balti riikide kergejõustiku turniir 16.—17. aug., 12.—17. aug. üleliidulised kergejõustiku-esivõistlused koolidele Leningradis ja täiskasvanuile 24.—30. aug. Moskvas.

Ka ujumises, purje-sõudespordis, rattasõidus, auto-motospordis, tennisel jt. aladel toimuvad nii vabariiklikud, Balti riikide vahelised kui üleliidulised võistlused, millede ettevalmistustega seoses on võimalik korrastada nii igapäevast kehakultuuritööd kui võistlusti.

Ulatuslikemad ENSV kehakultuuri pidustused oleksid 21. juuni tähistamiseks, 24.—27. juulini Mere-Sõjalahavastiku auks, 1. sept. Rahvusvahel. Noorsoo-päeva tähistamiseks jt.

Nii avaneb kehakultuuri alal nii noortel kui vanadel peale vaba aja tervistkarastava sisustamise esitada oma tublidust ka rohkeil võistlusil üleliidulises ulatuses.

LEKTOORIUMI SUVETOÕ PLAAN

Lektorite-Keskbüroo on koostanud oma suvise tööplaani 1941. a. suveks. Selle järgi tuleb suve jooksul pidamisele 350 kuni 400 loengut parimatelt kvalifitseeritud jõududelt. Loenguid kavatsetakse korraldada Tallinnas 46, Tartus 24, Pärnus 15, Narvas 15 ja igas maakonnas vähemalt 10. Peale nende keskasutuse poolt ettenähtud loengute on iga maakondliku lektorite büroo plaanis 15 kuni 20 loengu korraldamine oma maakonna rahvamajades, klubides jne.

TARTU LINNARAAMATUKOGU TEGEVUS

Tartu Linnaraamatukogu lugejate arv on viimase aasta jooksul märgatavalt tõusnud. Kui 1940. a. jaanuaris oli lugejaid 13935, tõusis nende arv tänavu veebruaris juba 16033-ni. Mineva aasta veebruaris oli lugejaid 13230, tänavu märtsis juba 16793. Möödunud aasta veebruaris oli keskmine päeval laenutatud raamatute arv 575, tänavu veebruaris aga 694.

Eriti suurt huvi tunnevad lugejad poliitilise kirjanduse vastu. Tartu Linnaraamatukogul on näiteks 30 eksemplari „UK(b)P ajaloo lühikursust“, kuid kõik need raamatud on alati väljas ja nendele on pidev nõudmiste järjekord. Lenini, Stalini, Jaroslavski jt. teosed on kõik alati lugejate käes.

Hiljuti avati raamatukogu juures lugemislaud, millel on suur arv külatajaid (veebruaris 1941 — 2690 inimest).

Tartu linna täitevkomiteel tuleks eriliselt tähelepanu juhtida sellele, et kiiresti organiseeritaks lasteraamatukogu. Tartus on 10000 alg- ja keskkooliõpilast, kellel aga puudub korralik koht raamatute laenutamiseks. Õpilaste-laenuatajate arv Keskraamatukogus on väike (kolme kuu jooksul ainult 111 inimest).

Ka lugemistoa ruumid ei ole korras ega küllalt puhtad. Suve tuleb kasutada lugemistoa remondi teostamiseks.

ARVUKALT KONTSERTE SUVEL

Poliitharidusametuste suvise tööplaani järgi tuleb kogu ENSV-s korraldamisele rohkesti ja pidevalt kontserte.

Kolme kuu jooksul (juuni, juuli, august) korraldatakse Tallinna Kadriorus 72 kontserti, neist 54 sümfoonia-kontserti solistidega ja 6 isetegevuslikku ning 12 estraadikunsti kontserti. Suve läbi toimuvad kaks korda nädalas puhkpillide-orkestri kontserdid Harjumäel. Samuti kaks korda nädalas toimuvad kontserdid Nõmmel (1 sümfoonia-, teine puhkpilliorkestri kontsert). Kaks puhkpilliorkestri kontserti nädalas toimub ka Pelgurannas.

Samal ajal toimub kontserte Tartus, Pärnus ja Narvas, igal pool 72, nendest 54 sümfoonia-, 6 kunstilise isetegevuse ja 12 estraadikontserti. Kõigis maakondades kokku toimub üleriigiliselt 758 kontserti, nendele lisaks veel kohalikud kontserdid rahvamajades jm.

LEKTOORIUMID TALLINNAS JA TARTUS ALUSTASID TÖÖD

28. veebruaril 1941. a. avati Tallinnas lektorium, mille tegevuse põhimõtteleks juhiseks on sms Stalini aruanne UK(b)P XVIII kongressil ja UK(b)P Keskkomitee määrus 14. nov. 1938. a. „Parteilise propaganda korraldamisest seoses UK(b)P ajaloo lühikursuse“ ilmutamisega trükist, milles on täie jõuga alla kriipsutatud loengute süsteemi tähtsus propaganda alal.

Neid ridu kirjutades on Tallinna lektorium töötnud natuke rohkem kui poolteist kuud. Selle aja jooksul on tuhanded töötava rahva liikmed osa võtnud neist sisukaist loenguid, mida Tallinna lektorium võimaldab oma kõrgekvaliteedilise lektoritekaadri kaudu.

Uhenduses sellega on võimalik juba tõmmata teatavaid võrdlusjooni üksikute loenguliikide vahel. Hoolimata sellest, et sotsialistliku ülesehitustöö küsimusi käsitlevaid loenguid on korraldatud arviliselt kõige rohkem, on need tõmmanud alati kokku saalitäie kuulajaid, kelle mahutamiseks teinekord on olnud isegi teatavaid raskusi. Nii on rohkearvuline kuulajaskond jälginud elavalt ja pineva tähelepanuga E. Pälli „EK(b) Partei IV Kongressi kokkuvõtteid“, A. Raua „Sotsialismi ja Kommunismi“, prof. J. Nuudi „NSVL Ülemnõukogu VIII istungjärgu otsuseid“, N. Andreseni „Karl Marxi“, N. Timsoni „Pariisi Kommuuni“, A. Uibo „Lenini ja Stalini õpetust sotsialistlikust kultuurist“, N. Ruusi „Lenin ja Stalin intelligentsi osast kommunismi ülesehitamisel“ ja teisi loenguid.

Arvult suurema osavõtjaskonnaga on viidud läbi ainult igakordsed rahvusvaheliste sündmuste ülevaated ja 10. aprillil 1941. a. K. Nikolai loeng „Teine imperialistlik sõda ja NSVL rahupoliitika“. Viimane loeng saavutas kuulajaskonna suhtes, mis oli umbes 1000-pealine, rekordi. Selliselt suur osavõtjate arv on ka mõistetav, kui meenutame praegust keerukat rahvusvahelist seiskorda ja teise imperialistliku sõja imperialistlikuks maailmasõjaks kujunemise võimalusi.

*

Tartu Lektoriumi alustas tegevust 3. aprillil 1941. a. Tartu Töölismaja avarates ruumides. Enne tegeliku õppe-tegevuse algust toimus lektoriumi ava-

mine sms H. Mugasto-Johani poolt, kes oma hoogsas sissejuhatuses tähendas: „Lektoriumi avamine on järjekordseks tõenduseks sellest, kuidas Nõukogude kord hoolitseb töötava rahva eest. Kujunegu Tartu Lektorium selleks asutuseks, mille kaudu hakatakse arendama süstemaatilist poliitharidustööd laiaades massides!“ EK(b)P Tartumaa Komitee nimel tervitas sms E. Taat. Sellele järgnes elav ja huvitav avaloeng „Tartu Kommunisti“ vastutavalt toimetajalt sms M. Laossonilt teemal: „Marksism ja rahvusküsimus“. Loengut jälgis saalitäis rahvast, ligi 450 inimest. Kõrvuti võis näha istumas töötava intelligentsi esindajaid, Tartu ülikooli professoreid, keskkoolide õppejõude ja töölisi käitistest.

J. S.

MUSEUMID SUVEL

Riiklik Ajaloo- ja Revolutsioonimuseum Tallinnas avatakse 21. juunil. Muuseumis korraldatakse selleks ajaks 4 järgmist ekspositsiooni: 1) Eesti talurahva olukord 18. ja 19. sajandil ja ärkamisaeg, 2) Kapitalistliku tööstuse tekkinine Eesti linnades, 3) Revolutsiooniline liikumine Eestis ja 4) Aasta sotsialistlikku ülesehitustööd.

Tallinna Linnamuseum esineb suvel kolme ekspositsiooniga eri kohtades: 1) Keskaegse Tallinna fortifikatsioon ja Tallinna välisilme ning kiviraiekunst, 2) Tallinna kultuuriloolisi esemeid, vanemaid eesti kirjakäite mälestisi ja keskaegne piinakamber ja 3) Peeter I maja Kadriorus.

Ekspositsioonid on avatud 15. maist alates. Riiklik Kunstimuseum korraldab ekspositsiooni „Töö eesti uemas kunstis“.

Kolm ekspositsiooni korraldab Riiklik Etnograafiline Muuseum Tartus: 1) Esiajalugu, 2) Linnakultuur ja 3) Eesti talupoja elu ja töö.

Peale selle on avatud omaalaste väljapanekutega Zooloogia ja Geoloogia Õppekeskmuseumid Tartus, Peeter I maja ja Linnamuseum Narvas, Pärnu, Tori ja Viljandi muuseumid ning 21. juuniks s. a. avatav Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Muuseum Võrus. Viimase ekspositsiooniks on Kreutzwaldi elu ja töö, kusjuures see esitatakse Kreutzwaldi-aegsesse olukorda renoveeritud hoones.

Kõigis loendatud muuseumis tegutseb kokku 24 kvalifitseeritud seletuseandjat-spetsialisti.

ANSAMBLI-KUNST RAHVALE

Märtsi lõpupäevil külastas Tallinna NSVL Punaarmee Punalipuline laulu- ja tantsuansambel rahvaartisti ja ordenikandja prof. A. V. Aleksandrovi juhtimisel. Ansambli esinemised, mis toimusid „Estonia“ kontsertsaalis ja Punaarmee Majas, olid tõelisteks kunstilisteks elamusteks arvukatele hulkadele, keda avarad ruumid vaevu suutsid mahutada.

Prof. A. V. Aleksandrovi teadlikul ja suurepärasel juhtimisel on kujunenud lihtsast ja väikesest muusikakollektiivist võimas ja kõrgetasemeline ansambel, kelle esinemine nii kodu- kui ka välismaal on veel kord tõestanud Nõukogude Liidu rahva kunstilise isetegevuse kõrget taset.

Arvukas meeskoor, keda ei suutnud mahutada Punaarmee Maja lava, omab suurepärase intonatsioonipuhutuse ja rikkaliku modulatsioonivõime. Eriti hiilgav on koori pianissimo ning distsipliini diktsioonis, mida võisime kogada „Rigoletto“-kooris „Tasa, tasa...“. Samuti väärrib esiletõstmist koori puhast unissoon ja tasakaal üksikute häälerühmade vahel. Ruumi (Punaarmee Maja) ebasoodus

akustika ei lasknud küllaldaselt mõjule pääseda koori kõlarikast ja säravat fortet.

Ansambli solistid olid tõelised kunstnikud igaüks omal alal ja suutsid luua kuulajaskonnaga sooja ja kestva kontakti, mis omakorda soodustas kontserdi-esinemiste efektset mõjulepääsu. Tujuküllased olid tantsijad, kes oma hoo ja loomupärase kergusega esitasid rahvalikke tantse ja humoristlikke pantomiime.

50-meheline orkester arendas paindumat ja ilmekat kaasmängu, kusjuures väärivad allakriipsutamist virtuooslikud bajanistid ja balalaikamängijad. EttekanDED näitasid kujukalt, kuivõrd huvitavaid ja kunstipäraseid tulemusi võib saavutada ka säära-stel lihtsatel instrumentidel nagu seda on balalaika. Repertuaar haaras kunstilise isetegevuse alad laulus ja tantsus, millest peamise osa moodustasid rahvalaul ja rahvapärased tantsud.

Mõjuvad olid eriti prof. A. V. Aleksandrovi suurejooneline ja võimas „Laul Stalinist“ ja huvitavas ettekandes Knipperi „Põlluke, põld“.

H. KÕRVITS.

KALENDAARIUM

MAI 1941

1. mai — Rahvusvahelise proletariaadi solidaarsuse, rahvusvahelise proletariaadi revolutsiooniliste jõudude ülevaatuspäev.

4. mai — Kodanliku valge terrori ohvriks langenud eesti töörahva juhi Viktor Kingissepa (sündinud 24. III 1888) 19. surmapäev.

5. mail — Ajakirjanduse päev. — 123 aastat tagasi (1818) sündis Karl Marx.

75-aastaseks saab eesti maalikunstnik Ants Laikmaa (sündinud 1866).

14. mai — 170 aastat tagasi sündis (1771) inglise sotsialist-utopist Robert Owen.

15. mai — 5 aastat tagasi (1936) avati Moskvas V. I. Lenini Keskmuseum.

21. mai — 80 aastat tagasi sündis eesti ajalooliste romaanide autor Andres Saal.

27. mai — 50-aastaseks saab eesti luuletaja ja kirjanik Jaan Kärner (sündinud 1891).

28. mai — 70 aastat Pariisi Kommuni langemisest.

Väljaandjad: ENSV Hariduse Rahvakomissariaat ja ENSV Ametiühingute Kesknõukogu.
Kirjastus: RK „Pedagoogiline Kirjandus“ Tallinnas.
Ilmub 12 korda aastas.

Vastutav peatoimetaja HANS PIILMANN. Tegevtoimetaja H. TARAND. Tehniline toimetaja V. ELLER. Toimetuse kolleegium: A. JAANUS, A. PIHT ja N. TIMSON. Korrektor M. KURES. Toimetus: Pärnu maantee 10-1, Tallinn, Telefon 421-18. Talitus: Pärnu maantee 10-2, Tallinn, Telefon 412-13. TELLIMISHIND: aastakäik rbl. 17.—, poolaastakäik rbl. 8.50. Tellimisi võtavad vastu RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10-24, kõik raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutised-sidekontorid ja RKK kollektiivmüügi usaldusmehed.

Ladumisele antud 10. IV 1941. Trükk antud 30. IV 1941. Trükipoognate arv: 4. Trükiarv 7.000. Kaust B5. Paber 73:103 cm ¹/₃₂ Trükikoja tellimise nr. 1232, MB-2477. Trükikoda „Ühisele“, Tallinn, Pikk 42.

Печатано на эстонском языке Журнал «Советская Культура» Издат. «Педагогическая Литература», Tallinn. Типография «Южисэду», Tallinn, улита Пикк 42.

Lugege ja levitage kirjandus-
teaduse, eesti keele, rahva-
luule, bibliograafia, kultuuri-
ajaloo, etnograafia ja teadus-
liku kriitika ajakirja

ILMUB UKS KORD KUUS

**EESTI KEEL
JA
KIRJANDUS**

UKSIKNUMBER 4 RUBLA

Tellimishind aastas Rbl. 44.—, pool-
aastas Rbl. 22.—, veerandaastas Rbl.
11.—. Tellimisi võtavad vastu RKK
Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10;
RKK raamatukauplused, ajalehtede
kontorid, postiasutused-sidekontorid ja
RKK usaldusmehed